

Eindverslag

Thuisloosheid: hoe lang nog?

ULB (DULBEA): Benoît Bayenet, Justine Carlier, Ilan Tojerow, Magali Verdonck¹.

ULB

ULB Departement Toegepaste Economische Wetenschappen (DULBEA)

18 juli 2022

¹ Contactpersoon: Justine Carlier (justine.carlier@ulb.be)

Opdrachtgevende organisaties

Droit à un toit/Recht op een dak en Syndicat des immenses

Financiers van de studie

Brussels Studies Institute, Bruss'Help, OCMW van Stad Brussel, DIOGENES, DoucheFLUX, Droit à un toit/Recht op een dak, Dune, Escale, Federatie van de Maatschappelijke Diensten, Federatie Bico, Habitat et Humanisme, Straatverplegers, New Samusocial, De Samaritanen, Syndicat des immenses, Yonited en twee anonieme burgers.

Vrijwillige leden van het Begeleidingscomité

Nicolas Bernard (USaint-Louis), Etienne de Callataÿ (econoom), Philippe Defeyt (econoom), Laurent Demoulin (DIOGENES), Laurent d'Ursel (secretaris en vertegenwoordiger van de twee opdrachtgevende organisaties), Marjorie Lelubre (Crebis), Céline Nieuwenhuys (Federatie van de Maatschappelijke Diensten), Louise Paquot (Bruss'Help), Véronique van der Plancke (Federatie van de Maatschappelijke Diensten), Sarah Van Gaens (Bruss'Help), Adrienne Van Vyve/Koen Van den Broeck (Straatverplegers) en Martin Wagener (UCLouvain).

Executive summary

De strijd tegen thuisloosheid in België en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) vergt veel nieuwe beleidsinstrumenten. De laatste tellingen op het grondgebied van het Gewest lijken erop te wijzen dat de financiële middelen voor dit beleid wel zijn toegenomen, maar dat het huidige noodbeleid niet voldoende resultaten oplevert. Hoewel thuisloosheid niet makkelijk te definiëren valt, heeft Feantsa in haar Ethos-typologie vier vormen van dakloosheid en sociale uitsluiting in kaart gebracht: dakloos, thuisloos, instabiele huisvesting en ontoereikende huisvesting. Bij de recentste telling op 9 november 2020 ging het om 5.313 mensen. Deze groep is als volgt opgesplitst: 49,8 % was dakloos, 21,5 % was thuisloos en 28,1 % had geen geschikte huisvesting. Tussen 2008 en 2020 betekent dit een stijging van het aantal getelde personen met 208,2 %. Dit aantal is alarmerend hoog, maar dat geldt evenzeer voor het aantal gezinnen op de wachtlijst en de wachttijden voor sociale huisvesting in het Gewest. Op 30 september 2020 stonden er namelijk 50.000 gezinnen op de wachtlijst en de wachttijd voor een woning varieert van 10 tot 15 jaar, afhankelijk van het type woning. Deze evolutie lijkt erop te wijzen dat het huidige preventiebeleid voor thuisloosheid niet voldoende doeltreffend is en dat het nodig is om de structurele oorzaken van het probleem aan te pakken.

Het tot nu toe gevoerde preventiebeleid lijkt niet voldoende efficiënt, maar in Franstalig België en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er op dit moment geen analyses voorhanden op basis waarvan het mogelijk is de reële kostprijs van thuisloosheid in het Gewest vast te stellen. De vereniging Droit à un toit/Recht op een dak en het Syndicat des immenses hebben DULBEA in dit verband gevraagd een studie uit te voeren om een objectief beeld te schetsen van de situatie en, voor zover mogelijk, de directe en indirecte kosten van thuisloosheid in het BHG te beoordelen, met de bedoeling een raming te maken van de reële kosten die gepaard gaan met het gebruik van diensten die specifiek en niet specifiek gericht zijn op daklozen in het Gewest. Om de gemiddelde jaarlijkse kosten per dakloze te kunnen vergelijken met wat daklozen zelf ervaren, hebben we ook vignetten gemaakt waardoor we concrete voorbeelden kunnen geven van wat het betekent om een jaar dakloos te zijn. Het laatste deel van deze studie bevat scenario's die het mogelijk maken om thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sterker af te bouwen, en een raming van de kosten.

Op basis van de vakliteratuur over thuisloosheid en dankzij verschillende in België uitgevoerde studies hebben we 18 kosten in kaart gebracht die verband houden met thuisloosheid in het BHG (figuur 1). Van die 18 kosten konden we van 12 kosten een raming maken (crisisvoorzieningen, voedselhulp, politie-interventies, onderhoud en inrichting van openbare ruimten, gewestelijke en lokale belastingen en de kosten van verloren levensjaren konden we niet inschatten door een gebrek aan beschikbare gegevens en tijd).

Figuur 1. Schema van de kosten die gepaard gaan met thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Om deze analyse uit te voeren, hebben we ons gebaseerd op gegevens van 2019 (2020 was een bijzonder jaar vanwege Covid-19 en de gegevens van 2021 zijn nog niet volledig beschikbaar). Waren er geen gegevens voor 2019, dan gebruikten we de beschikbare gegevens voor andere jaren en pasten we die aan de inflatie aan om een kostenraming te krijgen voor 2019. Om de eenheidskosten (per dag, per nacht, per tussenkomst of per dossier) te ramen van de in het schema van figuur 1 vermelde kosten, hebben we de gegevens over de werkingskosten van de verenigingen gebruikt die beschikbaar zijn in de databank van de Nationale Bank van België, en de begrotingsgegevens wanneer die op de websites van de verenigingen worden gepubliceerd.

De gegevens over de exploitatiekosten van de verenigingen stellen ons in staat om de reële uitgaven te ramen die verband houden met de normale activiteiten van deze verenigingen. We houden met andere woorden rekening met de normale werkingskosten van de verenigingen zonder de uitzonderlijke uitgaven in aanmerking te nemen. We gebruiken deze exploitatiekosten of begrotingen van verenigingen niet om een kosten-batenanalyse uit te voeren, maar om de werkelijke kosten van de door de verenigingen verleende diensten weer te geven. Hoewel de verenigingen worden gefinancierd door talrijke subsidies die onder meer door de GGC, de COCOF, de federale overheid, de VG, de VGC en de privésector worden toegekend, hebben we niet gekeken naar de herkomst van deze middelen. Het is namelijk niet de bedoeling om na te gaan of de ontvangen middelen efficiënt worden besteed.

Om de werkelijke eenheidskosten van elke dienst te verkrijgen (op basis van de werkelijke bezettingsgraad), hebben we de bedragen van de begrotingen of exploitatiekosten voor het jaar 2019 gedeeld door het aantal opgevangen/bezochte personen en door het aantal dagen dat de diensten open waren. Wat het verlies aan overheidsontvangsten betreft, zijn de gebruikte ramingen afkomstig uit de studie van Fontaine, M., Rennoir, M. & Tojerow, I. (2020). Voor de justitiehuisen en de rechtsbijstand hebben we de begrotingsgegevens gebruikt om de kosten van een dossier te bepalen. De eenheidskosten van elke dienst staan vermeld in tabel 1.

Tabel 1. Eenheidskosten van de verschillende diensten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

Variabelen	Eenheidskosten per dag (of per interventie of per dossier)
Logies	
Noodopvang	60,11 €
Noodopvang - familieopvangcentrum ²	80,20 €
Onthaalhuis	94,87 €
Dagopvang en straathoekwerk	
Centrum voor dagopvang	33,16 €
Straathoekwerk	39,16 €
OCMW	
OCMW-hulp (leefloon)	30,96 €
Gezondheidszorg	405,60 €
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €
Medische dienst	126,63 €
Juridische dienst en rechtssysteem	
Rechtssysteem	151,66 €
Justitiehuis	1,41 €/ 515,79 € ³
Rechtsbijstand	1,51 €/ 551,78 € ⁴
Overheidsontvangsten	
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €
Verlies van belastingontvangsten	18 €

Bron: berekeningen DULBEA

We hebben de gemiddelde jaarlijkse kosten per dakloze in verband met het gebruik van de verschillende diensten geraamd aan de hand van twee verschillende methodes, omdat in elk van deze methodes met sommige kosten geen rekening kon worden gehouden.

De eerste methode is gebaseerd op de verspreiding van de personen over de verschillende soorten mogelijke woningen op de avond van de telling, en op het gebruik van andere geregistreerde diensten tijdens de pre- en post-enquêtes. De resultaten van de pre- en post-enquêtes moeten met de nodige voorzichtigheid worden bekeken, omdat ze in dagcentra zijn uitgevoerd en dus is het publiek dat naar deze centra komt, niet noodzakelijk representatief voor de hele daklozenpopulatie. Elke enquête heeft bovendien slechts betrekking op een honderdtal respondenten en ook dat aantal is niet representatief voor de hele daklozenpopulatie. De gegevens van de nachtelijke telling geven ons informatie over het aantal daklozen in noodopvangcentra, in onthaalhuizen en in ziekenhuizen (zonder onderscheid naar dienst, dus namen we het gemiddelde van onze drie schattingen). Op basis van deze pre- en post-enquêtes hebben we een schatting gemaakt van het aantal daklozen dat dagcentra bezoekt, financiële steun van het OCMW krijgt, al dan niet een inkomen ontvangt en gebruikmaakt van juridische diensten. Voor het straathoekwerk hebben we een schatting gemaakt van het aantal ontmoetingen door het

² Deze raming is gebaseerd op de totale theoretische capaciteit van de twee familieopvangcentra van New Samusocial en niet op het reële gebruik van de centra.

³ We hebben in de tabel de kosten van een dossier en de kosten van een dossier gedeeld door 365 vermeld.

⁴ Idem.

gemiddelde aantal ontmoetingen per dag van New Samusocial en DIOGENES bijeen te tellen. Volgens die eerste methode houden we dus geen rekening met de personen die in de gevangenis zitten en die dakloos zijn, en dus ook niet met lopende dossiers in justitiehuisen. Deze gegevens staan vermeld in tabel 2. In de veronderstelling dat alle dagen zouden verlopen zoals de dag van de telling, worden de jaarlijkse kosten per dakloze om van de diensten gebruik te maken, geraamd op 41.167,78 euro.

Tabel 2. Gemiddelde kosten per dakloze per jaar voor het gebruik van diensten en het verlies van overheidsontvangsten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

Variabelen	Eenheidskosten per dag (of per interventie)	Aantal gebruikers op de dag van de telling (5 313)	Totale kosten per dag (of per interventie)
Logies			
Noodopvang	60,11 €	1 928	115. 892,08 €
Noodopvang - familieopvangcentrum	80,20 €		
Onthaalhuis	94,87 €	706	66 978,22 €
Dagopvang en straathoekwerk			- €
Centrum voor dagopvang	33,16 €	2 039	67 620,48 €
Straathoekwerk	39,16 €	65	2.545,40 €
OCMW			- €
OCMW-hulp	30,96 €	544	16 844,14 €
Gezondheidszorg	405,60 €	31	12 573,60 €
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €		- €
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €		- €
Medische dienst	126,63 €		- €
Juridische dienst en rechtssysteem			- €
Rechtssysteem	151,66 €		- €
Justitiehuis	1,41 €		- €
Rechtsbijstand	1,51 €	325	490,64 €
Overheidsontvangsten			- €
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €	5 153	226 998,91 €
Verlies van belastingontvangsten	18 €	5 153	90 438,15 €
Totale kosten van de dag			599 244,96 €
Gemiddelde dagelijkse kosten per persoon			112,79 €
Gemiddelde jaarlijkse kosten per persoon			41 167,78 €

Bron: berekeningen DULBEA

De tweede methode is gebaseerd op de studie die in 2016 door Valsamis werd uitgevoerd, waarbij verschillende groepen daklozen werden gevolgd om hun gebruik van diensten gespreid over verschillende jaren te meten. Dit omvat het aantal nachten/dagen doorgebracht in noodopvang, onthaalhuizen, algemene of psychiatrische ziekenhuizen en verblijf in de gevangenis. Voor het straathoekwerk hebben we ons gebaseerd op het gemiddelde aantal ontmoetingen dat een dakloze kan hebben met de diensten (schatting gemaakt van het aantal ontmoetingen van New Samusocial en DIOGENES en het aantal verschillende personen dat hulp ontving). Wat de rechtsbijstand en de

justitiehuisen betreft, zijn we ervan uitgegaan dat wanneer een persoon in de gevangenis heeft verbleven (wat het geval is in de studie), de betrokkene rechtsbijstand heeft gekregen en een dossier in behandeling had in een justitiehuis dat belast is met de strafrechtelijke opvolging. Wat de dagcentra betreft, hebben we vier verschillende gebruiksfrequenties voorgesteld omdat er voor dagcentra geen informatie wordt verstrekt over de gebruiksfrequentie van individuele personen:

- nooit: 0 % van de tijd, d.w.z. 0 dagen per jaar;
- soms: 23,21 % van de tijd, d.w.z. 84,72 dagen per jaar;
- vaak: 46,43 % van de tijd, d.w.z. 169,47 dagen per jaar;
- dagelijks: 100 % van de tijd, d.w.z. 365 dagen per jaar.

Op die manier hebben we de gemiddelde jaarlijkse kosten geraamd voor twee groepen daklozen die in de Valsamis-studie van 2016 werden gevolgd. De resultaten staan vermeld in tabel 3 en geven aan dat de kosten schommelen tussen 40.000 en 52.000 euro per jaar, afhankelijk van de gebruiksfrequentie van de dagcentra.

Tabel 3. Raming van de gemiddelde jaarlijkse kosten per dakloze volgens het gebruik van de diensten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019

Kosten per dakloze volgens gemiddeld gebruik van de diensten	Geraamde kosten voor de groep 'Housing First' vóór toetreding tot het programma	Geraamde kosten voor de groep 'daklozen' (volgens het gemiddelde over 3 jaar)
Nooit (0 %)	39.902,86 €	40.102,76 €
Soms (23,21 %)	42.712,06 €	42.911,96 €
Vaak (46,43 %)	45.522,47 €	45.722,37 €
Dagelijks (100 %)	52.006,26 €	52.206,16 €

Bron: berekeningen DULBEA

Na de eerste twee analyses hebben we vier vignetten van het traject van daklozen voorgesteld om aan te tonen dat de kosten sterk kunnen verschillen van individu tot individu, afhankelijk van hun gebruik van de diensten. De eerste drie vignetten komen uit een studie van Pleace *et al.* (2013), en het laatste vignet is een vignet dat we zelf hebben bedacht. Het eerste vignet stelt een chronisch dakloze alleenstaande man van in de veertig voor met een grote behoefte aan ondersteuning, een combinatie van drugs-, alcohol- en psychische problemen. Het tweede vignet heeft betrekking op een jonge dakloze vrouw met twee kinderen die op straat terecht kwam na een relatiebreuk, omdat ze de kosten van haar woning niet alleen kon dragen. Het derde vignet is dat van een alleenstaande met zware psychische problemen die dakloos is geworden omdat hij zijn huur niet heeft betaald. Het vierde vignet tot slot vertelt het verhaal van iemand zonder gezondheidsproblemen die heel weinig gebruikmaakt van de diensten voor daklozen. De kosten voor het gebruik van de diensten staan vermeld in tabel 4, en zoals we hebben gezien, variëren deze kosten van 30.000 euro tot meer dan 85.000 euro per jaar, afhankelijk van het gebruik van de diensten.

Tabel 4. Raming van de kosten van de vier daklozen van de vier vignetten.

Variabelen	Enheidskosten per dag (of per interventie)	Vignet 1	Vignet 2	Vignet 3	Vignet 4
Logies					
Noodopvang	60,11 €	200		122	70
Noodopvang - familieopvangcentrum	80,20 €		61		
Onthaalhuis	93,26 €		91	91	
Dagopvang en straathoekwerk					
Centrum voor dagopvang	33,16 €	150		150	78
Straathoekwerk	39,16 €	7,3			
OCMW					
OCMW-hulp	30,96 €/41,83 € ⁵		213	183	
Gezondheidszorg	405,60 €				
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €	4			
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €	61		91	
Medische dienst	126,63 €				
Juridische dienst en rechtssysteem					
Rechtssysteem	151,66 €	30			
Justitiehuis	515,79 €	1			
Rechtsbijstand	551,78 €	1			
Overheidsontvangsten					
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €	365	365	365	365
Verlies van belastingontvangsten	18 €	365	365	365	365
Jaarlijkse kosten		72.340,86€	44.773,08€	85.018,55€	29.279,18€

Bron: berekeningen DULBEA

Al enkele jaren blijkt dat de programma's van het type 'Housing First' een van de meest veelbelovende oplossingen zijn voor daklozen om opnieuw een woning te krijgen en er ook te blijven. Aanvankelijk waren de Housing First-programma's ontwikkeld voor groepen daklozen met grote ondersteuningsbehoeften, aangezien ze met verschillende gezondheidsproblemen te kampen hadden (alcohol, drugs en soms psychische problemen). Dit soort programma's heeft de heersende opvattingen over de aanpak van dakloosheid en meer bepaald de manier waarop we daklozen kunnen helpen om de thuisloosheid achter zich te laten, onderuitgehaald. Het Housing First-model verschilt namelijk van de traditionele trapsgewijze modellen, in die zin dat permanente huisvesting niet langer de laatste stap is in een lang proces dat onthouding en nuchterheid vereist, maar net de eerste stap wordt. Wie dit soort steun krijgt, heeft ook de keuze om desgewenst een behandeling te ondergaan en kan 24 uur per dag begeleiding krijgen (intensieve follow-up van het type ACT of intensief individueel beheer (ICM)).

Uit onderzoek blijkt dat deze programma's uitstekende resultaten opleveren voor het behoud van de woning en een verminderd gebruik van de aangeboden diensten. Hoewel deze programma's aanvankelijk bedoeld waren voor specifieke groepen van daklozen, zijn ze geleidelijk uitgebreid naar

⁵ Dit tweede bedrag vertegenwoordigt het dagelijkse bedrag voor een persoon met een gezin ten laste met minstens één minderjarig kind dat we in vignet 2 gebruiken.

andere groepen. Het idee was namelijk dat als dit werkt voor daklozen met zeer grote behoeften, het dan voor iedereen kan werken. Door de ervaring met Housing First is dan ook duidelijk geworden dat een huisvestingsprobleem/thuisloosheid juist moet worden opgelost door de betrokkenen toegang te geven tot huisvesting.

Onze twee voorgestelde scenario's kunnen we als volgt samenvatten: elke dakloze krijgt toegang tot een vervangingsinkomen (en een eventuele huurtoeslag) en tot een (sociale of particuliere) woning met of zonder lichte of intensieve begeleiding, en stabiliseert in die situatie zonder grote problemen. Dit betekent dus dat we ervan uitgaan dat personen recht hebben op een van de vervangingsinkomens die wij in de studie in aanmerking hebben genomen (en die de belangrijkste vervangingsinkomens in België vormen). Een groot deel van de daklozenpopulatie is in deze scenario's dus niet meegerekend. Dat zijn onder meer mensen zonder papieren, van wie de rechten eerst moeten worden geactiveerd. Hoewel deze twee scenario's de werkelijkheid eenvoudiger voorstellen, maken ze het toch mogelijk om een eerste raming te maken van de kosten voor herhuisvesting. Naast de oorspronkelijk geraamde kosten zijn er de specifieke kosten voor herhuisvesting, meer bepaald de uitkeringen en de steun die beschikbaar zijn voor daklozen (en mensen met een laag inkomen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). De kosten voor herhuisvesting die wij in kaart hebben gebracht, staan vermeld in figuur 2.

Figuur 2. Schema van de kosten die gepaard gaan met herhuisvesting in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het verschil tussen onze twee scenario's heeft te maken met het type woning: sociaal of particulier. In beide gevallen zijn we er evenwel van uitgegaan dat de huurprijs voor de woning die van een sociale woning zal zijn. Betreft de persoon een particuliere woning (met een hogere huur dan voor een sociale woning), dan zal de federale overheid het verschil in huur betalen in de vorm van een huurtoeslag. Op die manier komen mensen toch in aanmerking voor huisvesting tegen een lagere huurprijs dan op de particuliere huurmarkt en kunnen ze terecht in woningen die de particuliere sector aanbiedt (het aantal sociale woningen is momenteel immers ontoereikend).

Voor deze twee scenario's hebben we drie soorten begeleiding voorgesteld: klassieke begeleiding, Housing First-begeleiding en geen begeleiding. We hebben ook een verschillende frequentie gehanteerd voor het gebruik van dagopvangcentra. Om de vermindering van het gebruik van andere voorzieningen zoals noodopvangcentra, onthaalhuizen, de gevangenis, enz. te bepalen, baseerden we ons opnieuw op de in 2016 uitgevoerde studie van Valsamis, waarin het aantal dagen staat vermeld dat

in de verschillende opvangstructuren werd doorgebracht na toetreding tot het Housing First-programma. Op die manier hebben we vastgesteld dat herhuisvesting een kost vertegenwoordigt die varieert van 33.000 tot 70.000 euro, afhankelijk van het type woning (sociaal of particulier), het type vervangingsinkomen, de begeleiding en de frequentie van gebruik van de dagdiensten (tabel 5 tot 10).

Tabel 5. Raming van de kosten van herhuisvesting in een sociale woning volgens de frequentie van gebruik van de diensten met Housing First-begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Begeleiding Housing First	Werkloosheidsuitkering	48.499,07 €	51.308,27 €	54.118,68 €	60.602,47 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	52.266,16 €	55.075,36 €	57.885,77 €	64.369,56 €
	Invaliditeit	51.809,24 €	54.618,44 €	57.428,85 €	63.912,64 €
	Leefloon	47.747,27 €	50.556,47 €	53.366,88 €	59.850,67 €

Bron: berekeningen DULBEA

Tabel 6. Raming van de kosten van herhuisvesting in een sociale woning volgens de frequentie van gebruik van de diensten met klassieke begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Klassieke begeleiding	Werkloosheidsuitkering	38.706,12 €	41.515,32 €	44.325,73 €	50.809,52 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	42.473,21 €	45.282,41 €	48.092,82 €	54.576,61 €
	Invaliditeit	42.016,29 €	44.825,49 €	47.635,90 €	54.119,69 €
	Leefloon	37.954,32 €	40.763,52 €	43.573,93 €	50.057,72 €

Bron: berekeningen DULBEA

Tabel 7. Raming van de kosten van herhuisvesting in een sociale woning volgens de frequentie van gebruik van de diensten en zonder begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Geen begeleiding	Werkloosheidsuitkering	34.450,22 €	37.259,42 €	40.069,83 €	46.553,62 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	38.217,31 €	41.026,51 €	43.836,92 €	50.320,71 €
	Invaliditeit	37.760,39 €	40.569,59 €	43.380,00 €	49.863,79 €
	Leefloon	33.698,42 €	36.507,62 €	39.318,03 €	45.801,82 €

Bron: berekeningen DULBEA

Tabel 8. Raming van de kosten van herhuisvesting in een particuliere woning met huurtoeslag volgens de frequentie van gebruik van de diensten met Housing First-begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Begeleiding Housing First	Werkloosheidsuitkering	57.417,19 €	60.226,39 €	63.036,80 €	69.520,59 €

	Primaire arbeidsongeschiktheid	61.184,28 €	63.993,48 €	66.803,89 €	73.287,68 €
	Invaliditeit	60.727,36 €	63.536,56 €	66.346,97 €	72.830,76 €
	Leefloon	56.665,39 €	59.474,59 €	62.285,00 €	68.768,79 €

Bron: berekeningen DULBEA

Tabel 9. Raming van de kosten van herhuisvesting in een particuliere woning met huurtoeslag volgens de frequentie van gebruik van de diensten met klassieke begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Klassieke begeleiding	Werkloosheidsuitkering	47.624,24 €	50.433,44 €	53.243,85 €	59.727,64 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	51.391,33 €	54.200,53 €	57.010,94 €	63.494,73 €
	Invaliditeit	50.934,41 €	53.743,61 €	56.554,02 €	63.037,81 €
	Leefloon	46.872,44 €	49.681,64 €	52.492,05 €	58.975,84 €

Bron: berekeningen DULBEA

Tabel 10. Raming van de kosten van herhuisvesting in een particuliere woning met huurtoeslag volgens de frequentie van gebruik van de diensten zonder begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Geen begeleiding	Werkloosheidsuitkering	43.368,34 €	46.177,54 €	48.987,95 €	55.471,74 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	47.135,43 €	49.944,63 €	52.755,04 €	59.238,83 €
	Invaliditeit	46.678,51 €	49.487,71 €	52.298,12 €	58.781,91 €
	Leefloon	42.616,54 €	45.425,74 €	48.236,15 €	54.719,94 €

Bron: berekeningen DULBEA

Hoewel deze analyse het mogelijk maakt om een objectief beeld te schetsen van de kosten van thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en van de kosten van herhuisvesting, heeft ze ook een aantal beperkingen. Enerzijds konden verschillende kosten niet worden geraamd in deze studie: straathoekwerk, vrijwilligerswerk, voedselhulp, politie-interventies, inrichting en onderhoud van de openbare ruimte, het verlies aan overheidsontvangsten uit gemeentelijke en regionale belastingen, transitaccommodatie, verblijf in ontwenningklinieken en verloren levensjaren. Als deze kosten ook zouden zijn geraamd, dan zou dit de geschatte gemiddelde kosten van thuisloosheid waarschijnlijk verder hebben doen oplopen.

Bovendien is deze studie bedoeld om een eerste raming te maken van de kosten op een welbepaald moment en kan ze de evolutie in het gebruik van diensten niet weergeven. De studie die wij als referentie namen om het gebruik van diensten na herhuisvesting te bepalen, lijkt bijvoorbeeld te wijzen op een onmiddellijke daling van het gebruik van diensten, maar dit is niet altijd het geval. Voor de gezondheidszorg bijvoorbeeld kan herhuisvesting in sommige gevallen gepaard gaan met eerst een toename van het gebruik van de gezondheidszorg en daarna met een afname. Is er in eerste instantie intensieve begeleiding nodig, dan kan die na verloop van tijd ook afnemen. In deze studie is het evenwel niet mogelijk om met dit soort informatie rekening te houden. Bovendien kan met deze studie een

gemiddelde kostprijs worden berekend, maar de verschillende situaties en de invloed daarvan op de kosten brengt ze niet nauwkeurig in kaart. Meer specifiek kan leven op straat schadelijke effecten hebben op korte of langere termijn, afhankelijk van hoe lang de persoon in kwestie op straat heeft doorgebracht. De kosten van herhuisvesting kunnen beduidend lager uitvallen voor daklozen die slechts enkele dagen of weken op straat hebben geleefd. Zoals we tijdens deze studie hebben gemerkt, kunnen ervaringen op straat een oorzaak of een gevolg zijn van verschillende gezondheidsproblemen, bijvoorbeeld psychische aandoeningen. Dit betekent dat leven op straat een belangrijk gezondheidsprobleem is dat moet worden aangepakt.

Hoewel we ervan zijn uitgegaan dat huisvesting in een appartement een oplossing is om een einde te maken aan dakloosheid, is het belangrijk erop te wijzen dat dit niet voor iedereen dé oplossing is en dat de eerste de beste woning niet noodzakelijk de juiste is. De definitie van 'thuis' is namelijk niet voor iedereen hetzelfde: sommigen wonen misschien liever alleen, anderen geven dan weer de voorkeur aan een gemeenschap. Sommige mensen hebben bovendien een andere vorm van begeleiding nodig om van de straat weg te geraken, en huisvesting is voor hen in eerste instantie misschien geen gepaste oplossing.

Tot slot heeft deze studie, ondanks de beperkingen van de analyse, het mogelijk gemaakt om een eerste raming te maken van de kosten van thuisloosheid en de kosten van herhuisvesting in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Onze resultaten lijken erop te wijzen dat herhuisvesting weliswaar duur is, maar dat op straat leven in sommige gevallen nog duurder kan uitvallen. Deze studie belicht ook de oplossingen die de sector heeft ontwikkeld en de inspanningen van verenigingen om daklozen te helpen. Door de beschikbare informatie te bundelen over de hulp die wordt aangeboden door verenigingen, de beschikbare diensten en de manieren om leven op straat vaarwel te zeggen, heeft deze studie - op haar niveau - kunnen aantonen dat thuisloosheid niet onvermijdelijk is en dat het bestrijden ervan niet noodzakelijk duurder is dan wat het kost om thuisloos te zijn.

Inhoudstafel

1.	Introduction	14
1.1.	Le sans-chez-soirisme	14
1.2.	Objectif de l'étude	17
1.3.	La lutte contre le sans-chez-soirisme en Région de Bruxelles-Capitale	18
1.4.	Plan du rapport	21
2.	Revue de la littérature et identification des coûts	21
2.1.	Introduction	21
2.2.	Revue de la littérature	22
2.3.	Organigramme des coûts liés au sans-chez-soirisme en Région de Bruxelles-Capitale	28
3.	Estimations des coûts	29
3.1.	Introduction	29
3.2.	Coûts directs	31
3.3.	Coûts indirects	44
3.4.	Perte des recettes publiques	52
3.5.	Coût moyen annuel total de l'utilisation des services par personne sans-abri	56
4.	Témoignages	63
4.1.	Introduction	63
4.2.	Vignette 1	63
4.3.	Vignette 2	64
4.4.	Vignette 3	65
4.5.	Vignette 4	66
5.	Conclusion de la première partie	67
6.	Évaluation des scénarii permettant de mettre fin au sans-chez-soirisme	68
6.1.	Introduction	68
6.2.	Les programmes Housing First	69
6.3.	Résultats des programmes Housing First	70
6.4.	Motivation de l'utilisation du modèle Housing First	74
6.5.	Identification des coûts	75
6.6.	Estimation des coûts	75
6.7.	Scénarii de sortie du sans-chez-soirisme	83
7.	Limites de l'étude	88
8.	Conclusion	90
9.	Références	92
10.	Annexes	99
10.1.	Coûts non-estimés	99
10.2.	Note : les autres types de logements en RBC et les logements présumés inoccupés	101
10.3.	Note : informations complémentaires concernant l'aide juridique	102
10.4.	Analyse de sensibilité	105

1. Inleiding

1.1. Thuisloosheid

Hoewel het uitroeien van thuisloosheid al vele jaren op de politieke agenda staat, zowel nationaal als op gewestelijk niveau, stellen we vast dat het aantal daklozen in België en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest al meer dan tien jaar toeneemt. Thuisloosheid definiëren is niet vanzelfsprekend, omdat de term veel verschillende leefsituaties omvat. In België hebben de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten zich op de door Feantsa⁶ ontwikkelde Ethos-typologie⁷ gebaseerd om thuisloosheid te definiëren:

"Een dakloze is iemand die geen woning heeft, met eigen middelen geen eigen woning kan krijgen en daarom geen verblijfplaats heeft of tijdelijk in een onthaalhuis verblijft totdat er een woning beschikbaar is."

Feantsa heeft in haar Ethos-typologie vier vormen van uitsluiting op basis van huisvesting gedefinieerd: dakloosheid, thuisloosheid, onzekere huisvesting en onaangepaste huisvesting. Bruss'Help stelt in tabel 1 hieronder een typologie voor die is aangepast aan de Brusselse context⁸.

⁶ Europese Federatie van nationale verenigingen die met daklozen werken.

⁷ *European Typology on Homelessness and Housing Exclusion*.

⁸ Telling, (geen datum), beschikbaar op: https://lastradapils.brussels/census/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=921&lang=fr, geraadpleegd op 13/01/2022.

Tabel 1: Ethos-typologie aangepast aan de Brusselse context

		Catégorie opérationnelle	Situation de vie
Catégorie Conceptuelle	SANS ABRÏ	1 Personnes vivant dans la rue	Espaces publics intérieurs (gares, stations de métro) et extérieurs (parcs, rue, etc.)
		2 Personnes en hébergement d'urgence	Accueil de nuit, centres d'accueil d'urgence ou de crise et Plateforme Citoyenne
	SANS LOGEMENT	3 Personnes en foyer d'hébergement pour personnes sans domicile	Maisons d'accueil Logement de transit avec accompagnement
		4 Personnes en foyer d'hébergement pour femmes	Maisons d'accueil pour femmes avec ou sans enfants
		5 Personnes en hébergement pour immigré-e-s	Secteur de l'aide aux migrant-e-s et aux réfugié-e-s
		6 Personnes sortant d'institutions	Institutions pénales Institutions médicales Quelques chiffres disponibles
		7 Bénéficiaires d'un accompagnement au logement à plus long terme	Services d'accompagnement au logement Housing First
	LOGEMENT PRÉCAIRE	8 Personnes en habitat précaire	Provisoirement hébergées dans la famille/chez des amis Sans bail locatif formel Occupation illégale de terrain
		9 Personnes menacées d'expulsion	Chiffres non disponibles
		10 Personnes menacées de violences domestiques	Incidents enregistrés par la police Chiffres non disponibles
	LOGEMENT INADÉQUAT	11 Personnes vivant dans des structures provisoires / non conventionnelles	Structures d'hébergement non-agrées Occupations négociées Communautés religieuses
		12 Personnes en logement indigne	Squats Sous-estimation du nombre réel
		13 Personnes vivant dans conditions de surpeuplement sévère	Chiffres non disponibles

● Comptage nocturne	● Données des structures d'hébergement et d'accueil
● Pré et post enquêtes	● Chiffres non disponibles

Bron: Bruss'Help

In België is er enige tijd geleden een nieuwe term opgedoken die het woord 'dakloosheid', dat een te pejoratieve bijklank heeft, geleidelijk aan vervangt: 'thuisloosheid'. Het Syndicat des Immenses⁹ legt uit dat de term 'thuisloosheid' een correcter woord is dan dakloosheid, omdat het verwijst naar mensen die behalve een huis ook geen thuis hebben. In het kader van deze studie zullen we daarom de term 'thuisloosheid' gebruiken. Voor de leesbaarheid van dit verslag gebruiken we evenwel de term 'dakloze' om te verwijzen naar de verschillende soorten dakloosheid (mensen die op straat leven, in noodopvangcentra, in onthaalhuizen, enz.) Zoals we vaststellen in tabel 1 hierboven, bestaat er niet altijd een schatting van het aantal mensen dat zich in bepaalde uitsluitingssituaties bevindt.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) wordt om de twee jaar een volkstelling gehouden om een idee te krijgen van het aantal mensen dat zich in een situatie van uitsluiting bevindt en om het uiteenlopende karakter van hun situatie weer te geven. Deze telling vertelt iets meer over de spreiding van de vormen van dakloosheid in het BHG (Horvat, N., & Striano M., 2020). Aanvankelijk voerde la Strada de telling uit, maar nu gebeurt dit door Bruss'Help. De recentste telling vond plaats in de nacht van 9 november 2020. Er werden in totaal 5.313 mensen geteld (Horvat, N., & Striano M., 2020) van wie:

⁹ [Thesaurus van de onmetelijkheid \(syndicatdesimmenses.be\)](https://thesaurus.van.de.onmetelijkheid/syndicatdesimmenses.be).

- 49,8 % dakloos was;
- 21,5 % thuisloos was;
- en 28,1 % geen geschikte huisvesting had.

Tegenover 2018 zijn er 1.153 personen bijgekomen, een toename met 27,7 %. In vergelijking met de eerste telling in 2008, toen 1.724 mensen werden geteld, is het aantal getelde mensen met 208,2 % toegenomen. Hoewel er in 2020 meer dan 5.000 mensen zijn geteld, wijzen de auteurs er bovendien op dat, op basis van het niet-limitatieve aantal referentieadressen die bij de Brusselse telling werden geregistreerd, het aantal daklozen of slecht gehuisveste mensen in het BHG eerder in de buurt van 13.565 zou liggen (Horvat, N., & Striano M., 2020: p. 68). Dit geeft een idee van een verborgen thuisloosheid die in het BHG heel aanwezig lijkt te zijn, en wijst duidelijk op een onderschatting van het aantal thuislozen. In het verslag 'Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité' (Thuisloosheid bij vrouwen: de onzichtbaarheid doorbreken)¹⁰ legt de auteur uit dat sommige dakloze vrouwen verschillende mechanismen en strategieën gebruiken om 's nachts niet op straat te zijn, met de bedoeling te voorkomen dat ze het slachtoffer worden van - seksueel - geweld. Waarschijnlijk zijn veel dakloze vrouwen bij de laatste telling dan ook niet geteld, wat eens te meer wijst op verborgen thuisloosheid.

Ten slotte waren, zoals Le Soir¹¹ aangaf, op 30 september 2020 bijna 50.000 gezinnen kandidaat-huurder in het BHG in afwachting van een sociale woning. Bovendien is de wachttijd voor een woning erg lang: voor een studio is dat 9 jaar, voor een appartement met 4 slaapkamers ongeveer 15 jaar¹².

De forse toename van huisvestinggerelateerde uitsluiting en het grote aantal kandidaat-huurders voor een sociale woning tonen duidelijk dat, ondanks de politieke wil om thuisloosheid en huisvestinggerelateerde uitsluiting van de woningmarkt uit te roeien, de doelstelling niet wordt gehaald, waardoor de efficiëntie van het huidige beleid in twijfel kan worden getrokken. De aanhoudende stijging van het aantal geregistreerde daklozen wijst op de beperkingen van de noodmaatregelen van de overheid en lijkt erop te wijzen dat het noodzakelijk wordt om ook de structurele oorzaken van thuisloosheid aan te pakken¹³.

Verscheidene elementen kunnen de oorzaken van thuisloosheid verklaren. In een door de OESO in 2020 gepubliceerd rapport hebben de auteurs het over drie verschillende soorten factoren (OESO, 2020: p. 6-7):

- 1) *“De structurele factoren zijn onder meer moeilijke toegang tot huisvesting, de evolutie van de arbeidsmarkt, armoede, een krimpend sociaal vangnet, toegenomen migratie en in het bijzonder de verlaging van de huurtoelages.(...)”*
- 2) *institutionele en systemische factoren verwijzen naar het hogere risico op huisvestingsproblemen voor mensen die vroeger in een institutioneel kader werden opgevangen zoals gastgezinnen, penitentiaire instellingen, het leger, ziekenhuizen of psychiatrische instellingen. (...);*

¹⁰ Blogie, E. (2022), *Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité*, 't Eilandje, beschikbaar op het adres: [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité - Rapport final - 't Eilandje vzw](#).

¹¹ Le Soir (23 oktober 2020), *Logements sociaux à Bruxelles : un habitant sur dix est sur liste d'attente, voici le plan de la Région*, beschikbaar op: [Logements sociaux à Bruxelles: un habitant sur dix est sur liste d'attente, voici le plan de la Région - RTL Info](#), geraadpleegd op 04/07/2022.

¹² Sociale huisvesting, (geen datum), beschikbaar op: [Logement Bruxellois | Candidats](#), geraadpleegd op 19/01/2022.

¹³ Quittelier, B. en Horvat N., (2020, 27 januari) *Sans-abri à Bruxelles – Une confusion entre urgence et précipitation ?*, Belgisch Observatorium Maatschappelijke Ongelijkheid, beschikbaar op: [Sans-abri à Bruxelles \(inegalites.be\)](#), geraadpleegd op 19/01/2022.

- 3) *individuele factoren, waaronder traumatische ervaringen zoals uitzetting of verlies van werk, persoonlijke crisissen (gezinsbreuk of huiselijk geweld), kinderarmoede en gezondheidsproblemen (geestelijke gezondheid of verslavingen) zijn ook gecorreleerd met thuisloosheid.* ”

In de informatiefiche van de Overlegcommissie over dakloosheid¹⁴ worden drie elementen voorgesteld die een licht werpen op de structurele oorzaken van thuisloosheid in het BHG (p. 7):

- 1) *"De toenemende bestaansonzekerheid van volks- en middenklassen;*
- 2) *het gebrek aan betaalbare woningen, voornamelijk als gevolg van de stijgende huurprijzen;*
- 3) *het strikte beheer van de migratiestromen, waardoor een groeiend aantal Europese ingezetenen uit derde landen verblijfsrecht wordt ontzegd.* ”

Zo blijkt bijvoorbeeld uit de gegevens van CIB Vlaanderen (Confederatie van Immobiliënberoepen Vlaanderen) dat de huurprijzen van appartementen in 2020 met 5,74 % zijn gestegen ten opzichte van 2018, met een gemiddelde prijs van 1.106 euro. De duurste gemeenten zijn Sint-Pieters-Woluwe (1.234 euro per maand), Ukkel (1.226 euro per maand) en Oudergem (1.201 euro per maand). Laken (795 euro), Anderlecht (788 euro) en Jette (757 euro per maand)¹⁵ hebben de laagste huurprijzen. Op 1 januari 2020 bedroeg het leefloon bovendien 626,74 euro voor samenwonenden, 940,11 euro voor alleenstaanden en 1.270,51 euro voor personen met een kind ten laste¹⁶.

1.2. Doelstelling van de studie

De vereniging Droit à un toit/Recht op een dak en het Syndicat des immenses hebben vastgesteld dat, ondanks de politieke wil om thuisloosheid in de landen van de Europese Unie te voorkomen en een halt toe te roepen, er geen enkel onderzoek is gebeurd naar de sociale kosten van thuisloosheid in Franstalig België. Vandaar dat het onmogelijk is om de strijd tegen thuisloosheid en de noodzakelijke veranderingen in het beleid correct te beoordelen.

Doel van deze studie is een objectief beeld te schetsen van de situatie en de directe en indirecte kosten van thuisloosheid in het BHG te schatten, om de gemiddelde jaarlijkse statische kosten van het gebruik van diensten per dakloze te ramen en te vergelijken met de gemiddelde jaarlijkse kosten van herhuisvesting.

Het eerste deel van de analyse behelst dan ook de economische raming van de vastgestelde kosten. We hebben in totaal 18 kosten met betrekking tot thuisloosheid in het BHG geïdentificeerd en van 12 kosten een raming gemaakt. Vervolgens hebben we twee verschillende methodes ontwikkeld om de totale gemiddelde jaarlijkse kosten van het gebruik van diensten per dakloze te ramen.

Het tweede deel van de analyse omvat 'vignetten', waarin we de geraamde gemiddelde totale kosten toetsen aan de ervaringen van daklozen. Aangezien er geen standaardprofiel van een dakloze bestaat, helpen deze vignetten om te verduidelijken dat de kosten van thuisloosheid sterk kunnen variëren van individu tot individu, afhankelijk van hun gebruik van de verschillende diensten.

¹⁴ Beschikbaar op: <https://democratie.brussels/assemblees/sans-abrisme/f/114/?locale=nl>, geraadpleegd op 20/01/2022.

¹⁵ *De gemiddelde huurprijs van een appartement in Brussel bedraagt 1.100 euro (interactieve kaart)*, (5 februari 2020), Le Soir, beschikbaar op: [Le loyer moyen d'un appartement à Bruxelles est de 1100 euros \(carte interactive\) - Le Soir](https://www.lesoir.be/1100-euro-huurprijs-appartement-brussel), geraadpleegd op 19/01/2022.

¹⁶ POD Maatschappelijke Integratie, (geen datum) *Tools OCMW, Bedragen*, beschikbaar op: <https://www.mis.be/nl/tools-ocmw/bedragen>, geraadpleegd op 19/01/2022.

Tot slot worden in het laatste deel twee scenario's voorgesteld waarin we een raming maken van de kosten om thuisloosheid vaarwel te zeggen. Met een Excel-simulatietool kunnen ook simulaties worden gemaakt van de kosten die gepaard gaan met thuisloosheid en het beëindigen van thuisloosheid, door de verschillende berekeningsparameters te wijzigen, zoals het aantal dagen of de frequentie waarmee van diensten gebruik wordt gemaakt.

1.3. Thuisloosheid bestrijden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Dankzij het rapport van het Rekenhof (2019) om een analyse van het daklozenbeleid te geven, konden we informatie verzamelen over de verschillende actoren in de strijd tegen thuisloosheid in het BHG. Het beleid ter bestrijding van thuisloosheid valt onder de bevoegdheid van verschillende actoren in het BHG (Rekenhof, 2019):

- de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC);
- de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF);
- de Vlaamse Gemeenschap (VG);
- de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC);
- de Franse Gemeenschap (Federatie Wallonië-Brussel);
- het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- de federale staat.

Naast deze verschillende actoren zijn ook de gemeenten betrokken bij het bestrijden van thuisloosheid, met name via de verschillende Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's). Tabel 2 hieronder geeft een overzicht van de verschillende actoren en hun bevoegdheden¹⁷.

Tabel 2. Actoren betrokken bij de strijd tegen thuisloosheid en bevoegdheden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Betrokken actoren	Bevoegdheden
-------------------	--------------

¹⁷ Tabel op basis van de informatie uit het rapport van het Rekenhof (2019), p. 25 en 26.

Federale Staat, Gemeenschappen, Gemeenschapscommissies en Brussels Hoofdstedelijk Gewest	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Hulp en preventie voor de hele bevolking, meer bepaald sociale preventie, gezondheid en huisvesting. ➔ Ondersteunings- en re-integratieacties voor daklozen (Housing First, thuisbegeleiding, begeleid wonen, enz.) ➔ Financiering van de OCMW's.
De GGC, de COCOF, de VG, de VGC en de Federale Staat	➔ Bevoegdheden voor de opvang van daklozen: nood- en dagopvang.
De GGC	➔ Belangrijkste subsidiërende macht (tenminste wanneer het gaat over de bedragen voor opvang en re-integratie samen).
OCMW's, gemeenten, ziekenfondsen, vzw's	➔ Belangrijkste actoren in het veld

Bron: tabel op basis van de informatie uit het rapport van het Rekenhof 2019

Vanwege het aantal belangrijke actoren werd op 12 mei 2014 een samenwerkingsakkoord ondertekend tussen de federale staat, de Vlaamse Gemeenschap, het Waalse Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de Franse Gemeenschapscommissie, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Duitstalige Gemeenschap. Het doel van deze overeenkomst was het coördineren en harmoniseren van het beleid inzake het voorkomen en bestrijden van thuisloosheid.

In het rapport van het Rekenhof (2019) leggen de auteurs uit dat de spelers in het veld die volgens de GGC-wetgeving betreffende hulp aan daklozen 'centra' worden genoemd, verschillende organisatorische bevoegdheden kunnen hebben: een OCMW, een gemeente, een ziekenfonds of een rechtspersoon. De OCMW's worden vaak voorgesteld als de belangrijkste actoren in het bestrijden van thuisloosheid, en zoals we verderop zullen zien (punt 3.3.), beschikken deze OCMW's over verschillende instrumenten om burgers te helpen.

In het verslag van de GGC-vergadering tijdens de gewone zitting van 17 juli 2021¹⁸ zijn de begrotingen voor 2021 van de COCOF en de GGC voor de 55 (erkende of bijna erkende) diensten voor daklozen gegroepeerd volgens het type dienst. Deze staan vermeld in tabel 3.

Tabel 3. De verschillende (bijna) erkende diensten voor daklozen¹⁹

Soort dienst	Aantal operatoren	Capaciteit	Begroting 2021 COCOF en GGC (uitgezonderd specifieke Covid-budgetten)
Huisvesting			
Noodopvang	3	883 (uitgezonderd erg koude periodes)	19.450.100 €

¹⁸ Beschikbaar op: <https://democratie.brussels/assemblees/sans-abrisme/f/114/>, geraadpleegd op 20/01/2022.

¹⁹ De gegevens over het aantal operatoren en de capaciteit zijn niet beschikbaar voor 2019, maar de som van de bedragen die de GGC, de COCOF en de federale staat in 2019 hebben besteed aan programma's voor daklozen in hun respectieve aangepaste begrotingen, is 43.118.000 euro. Door dit bedrag te delen door het aantal daklozen dat op 9 november 2020 werd geteld, komen we uit op een bedrag van 8.115,57 euro dat per dakloze werd besteed in 2019.

Onthaalhuis	25 (waarvan 2 gefinancierd door de VG)	937	18.136.300 €
Dagopvang en huisvestingsbegeleiding			
Dagcentra	9	621	2.371.400 €
Straathoekwerk	4	3.200	1.789.489 €
Thuisbegeleidingsdiensten	11	600	2.802.800 €
Housing First-diensten	4	200	2.520.300 €
Bruss' Help	1		1.540.000 €
Totaal			48.610.389 €

Bron: Verslag van de vergadering van de GGC tijdens de gewone zitting van 17 juli 2021

Merk op dat er naast de erkende centra (waarvan voor sommige de erkenningsprocedure nog loopt) nog vele andere initiatieven zijn om daklozen te helpen en die niet allemaal door de GGC worden gesubsidieerd, aangezien het niet om erkende diensten gaat. De GGC is namelijk bevoegd om opvangcentra, onthaalhuizen, thuisbegeleidingsdiensten, straathoekwerk, dagopvangcentra en de integratieprogramma's van Housing First voor een periode van 5 jaar te erkennen op basis van de ordonnanties van 7 november 2002 en 14 juni 2018. De erkenning geeft recht op een structurele subsidie, maar structuren die verschillende diensten aanbieden, hoeven niet noodzakelijk een erkenning te hebben voor alle diensten, en sommige niet-erkende structuren kunnen nog altijd bepaalde subsidies krijgen.

Uit de analyse van de aangepaste begrotingen van de GGC en de COCOF in 2021 blijkt dat in totaal 59.438.000 euro werd besteed aan hulp voor daklozen. Het verschil met het in tabel 3 vermelde bedrag (48.610.389 euro) vloeit hoofdzakelijk voort uit bijkomende investeringen in de verschillende posten, de opname van studiekosten voor de GGC en ook werkingssubsidies voor niet-gereguleerde en/of innovatieve projecten voor een bedrag van 6.646.000 euro. Daarnaast heeft de federale staat 1.350.000 euro besteed aan winteropvang voor daklozen in 2021, en 4.379.000 euro aan installatiepremies voor daklozen²⁰.

Dit betekent dat er voor de GGC, de COCOF en de federale staat in totaal een bedrag van 65.167.000 euro naar de daklozensector gaat. Dit cijfer houdt geen rekening met de financiering door het BHG, de VGC, de VG en alle privégiften. Door dit geraamde minimumbudget te delen door het aantal daklozen dat bij de laatste telling werd geteld (5.313), komen we uit op een bedrag van 12.265,58 euro dat jaarlijks per dakloze werd besteed. Als we het spectrum uitbreiden tot de naar schatting 13.535 daklozen of mensen met een slechte huisvesting, krijgen we een gemiddeld jaarlijks bedrag van 4.804,05 euro per persoon.

In het verslag van de vergadering van de GGC tijdens haar gewone zitting van 17 juli 2021²¹ staan ook 97 aanbevelingen voor een duurzame oplossing voor de situatie van daklozen en slecht gehuisveste mensen in het BHG. Deze aanbevelingen zijn het resultaat van deze Overlegcommissie en hebben betrekking op huisvesting, preventie, ondersteuning van de sector, gerichte hulpverlening, de rechten van daklozen, innovatie en begeleidingsmethodes. Ze werden geformuleerd in het kader van het initiatief van het Brussels Parlement om een experiment te organiseren op het gebied van participatieve democratie.

²⁰ Beschikbaar op: <https://bosa.belgium.be/fr/budget-de-l'État/budget-ajuste>, geraadpleegd op 15/04/2022.

²¹ Beschikbaar op: <https://democratie.brussels/assemblees/sans-abrisme/f/114/>, geraadpleegd op 20/01/2022.

In het rapport van het Rekenhof (2019, p. 32) staan ook verschillende acties die het verenigd College van de GGC had gepland in het kader van het Brussels actieprogramma armoedebestrijding 2014-2019²². Deze acties zijn onder andere:

- "verbeteren van de toegang tot huisvesting van lange duur voor dak- en thuislozen,
- ondersteunen van Housing First-projecten met het

oog op de creatie van huisvesting met psychosociale

begeleiding voor dak- en thuislozen;

- verbeteren van de directe toegang van thuislozen tot sociale huisvesting;
- verhogen van het aantal erkende opvangplaatsen".

Armoedebestrijding en het voorkomen van thuisloosheid staan inderdaad al vele jaren op de Brusselse politieke agenda. Om die doelstellingen te bereiken, zijn diverse acties ondernomen en is een groot budget vrijgemaakt, zoals we hierboven al aangaven. Naast het budget voor het bestrijden van thuisloosheid, dat afkomstig is van de federale overheid en de deelstaten, is de sector afhankelijk van talrijke giften en subsidies van particulieren, de Europese Unie en bedrijven. Dus ook al wordt er voor het bestrijden van thuisloosheid een groot budget uitgetrokken, het volstaat niet om de werkelijke kosten te dekken. Het doel van deze studie is dus de werkelijke kosten van thuisloosheid te bepalen door rekening te houden met de directe en indirecte kosten, en de analyse uit te breiden naar andere acties dan die van de actoren uit de sector.

1.4. Plan van het rapport

Dit rapport is onderverdeeld in verschillende delen. In deel 2 zetten we de gebruikte methodologie uiteen. Er wordt meer bepaald aan de hand van een kort literatuuroverzicht een lijst van kosten opgesteld die daarna in deel 3 worden geraamd. Deel 4 beschrijft aan de hand van vier vignetten voorbeelden van verschillende straattrajecten die de uiteenlopende ervaringen in geval van uitsluiting weergeven. Deel 5 is een conclusie van het eerste deel. Deel 6 analyseert verschillende scenario's om een einde te maken aan thuisloosheid in het BHG en geeft een raming van de kosten die daarmee gepaard gaan. Tot slot verduidelijkt deel 7 waar de studie zich toe beperkt en omvat deel 8 een conclusie.

2. Overzicht van de vakliteratuur en vaststelling van de kosten

2.1. Inleiding

In het kader van deze studie om de kosten van thuisloosheid te ramen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), hebben we ervoor gekozen om de Ethos-typologie te gebruiken om thuisloosheid in het BHG te definiëren. Dit betekent dat we de vier soorten thuisloosheid zullen bekijken die deze typologie definieert²³:

- 1) daklozen;
- 2) thuislozen;

²² Beschikbaar op: <https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publications/brussels-actieprogramma-armoedebestrijding-2014-2019>, geraadpleegd op 20/01/2022.

²³ Telling, (geen datum), beschikbaar op: https://lastradapils.brussels/census/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=921&lang=fr, geraadpleegd op 13/01/2022.

- 3) mensen met een instabiele huisvesting;
- 4) mensen met een ontoereikende huisvesting;

Uit de verschillende tellingen is echter gebleken dat een groot aantal daklozen niet in deze tellingen kan worden opgenomen: het gaat dan bijvoorbeeld over mensen die met uitzetting worden bedreigd, mensen die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld, of mensen die met veel te veel mensen samenleven. Deze elementen maken het dus lastiger om de kosten van thuisloosheid in het BHG te ramen.

Om de directe en indirecte kosten van thuisloosheid in het BHG te bepalen, is het belangrijk om de wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp te analyseren (punt 2.2).

Op basis van deze literatuur en dankzij de eigen initiatieven in België hebben we een schema ontwikkeld waarin alle kosten zijn gebundeld (punt 2.3). Hoewel dit schema een aantal kosten in aanmerking neemt, is het vermeldenswaard dat waarschijnlijk niet alle kosten zijn geraamd, hetzij omdat het onmogelijk is ze te meten, hetzij omdat er geen gegevens van bestaan. Het Housing First-programma wordt bovendien niet opgenomen in de kosten van thuisloosheid, aangezien dit programma, zoals verder wordt besproken, een van de meest veelbelovende oplossingen is om een einde te maken aan thuisloosheid. Vandaar dat we de kosten ervan uitsluitend ramen in het kader van de kosten om uit de thuisloosheid te stappen.

2.2. Overzicht van de vakliteratuur

De wetenschappelijke literatuur waarin de kosten met betrekking tot thuisloosheid worden vastgesteld, zijn voor een groot stuk pas beschikbaar vanaf de late jaren 90 en het begin van de jaren 2000 in de Verenigde Staten. Naast de kosten van nooddiensten (zoals noodopvang) worden in de wetenschappelijke literatuur ook andere economische kosten van thuisloosheid vernoemd: de kosten van het gebruik van ziekenhuisdiensten - met name psychiatrische ziekenhuizen - en de kosten van daklozen in het strafrechtelijke systeem.

Uit het Toronto Street Health Report (2007) blijkt dat daklozen in werkelijkheid niet aan andere ziekten lijden dan gehuisveste mensen, maar dat ze het door hun leefomstandigheden moeilijker hebben om die gezondheidsproblemen aan te pakken. Zo komt uit dit rapport naar voren dat daklozen 20 keer meer kans hebben om aan epilepsie te lijden. Bovendien toont het onderzoek aan dat ongeveer 30 % van de daklozen aan een psychische aandoening lijdt (Nelson *et al.*, 2007), wat het moeilijker maakt om hun woning te behouden. Andere studies laten ook zien dat, hoewel psychische aandoeningen een oorzaak van thuisloosheid kunnen zijn, thuisloosheid kan leiden tot nog meer psychische problemen en verslaving (Kidd, S. A., 2004; Kidd & Kral, 2002; Rew *et al.*, 2001; Tolimiczenko *et al.*, 2001).

Naast de gevolgen van het straatleven voor de geestelijke gezondheid van mensen, ondersteunen cijfers over de gemiddelde leeftijd waarop een dakloze overlijdt het feit dat thuisloosheid daadwerkelijk een algemeen gezondheidsprobleem vormt. Van de 531 geregistreerde overlijdens van daklozen in 2019 was de gemiddelde leeftijd bij overlijden 49 jaar²⁴. In 2020 was de gemiddelde leeftijd bij overlijden van daklozen van wie het overlijden kon worden geregistreerd 48 jaar, voor de rest van de bevolking was dat 79 jaar²⁵. Bovenop deze realiteit zijn er ook de verloren levensjaren van mensen die op straat belanden en waarin ze niet werken.

²⁴ RTL Info (27 oktober 2021), *Les SDF morts recensés en 2020 sont en moyenne décédés à l'âge de 48 ans*, beschikbaar op [Les SDF morts recensés en 2020 sont en moyenne décédés à 48 ans - RTL Info](#), geraadpleegd op 04/07/2022.

²⁵ Idem.

Aan de andere kant wijzen sommige Franse studies op armoede in de gevangenis. Volgens Daillere (2021) hebben mensen die in de gevangenis terechtkomen, minder vaak een job dan de bevolking in het algemeen. Bovendien heeft bijna 26 % van de respondenten in deze studie geen huisvesting bij vrijlating uit de gevangenis, 7 % overweegt huisvesting in een opvanghuis of -centrum, en 36 % van de respondenten denkt eraan in te trekken bij familie. Ook in België is er armoede in de gevangenissen, en zoals de krant Sud-Ouest aangeeft,²⁶ worden sommige daklozen graag opgesloten om het in de winter warm te hebben. Uit studies is gebleken dat er een zogenaamd 'bidirectioneel' verband bestaat tussen thuisloosheid en de gevangenis (een correlatie, maar geen oorzakelijk verband tussen de twee variabelen). Verschillende studies, zoals die van Kellen en medeauteurs uit 2010, hebben aangetoond dat daklozen een grotere kans hebben om in de gevangenis terecht te komen dan mensen met een woning, en dat mensen die geen ondersteuning en plannen hebben bij het verlaten van de gevangenis, een groter risico lopen om dakloos te worden. Zo hebben Kellen et al. (2010) aangetoond dat ongeveer een op de vijf gevangenen dakloos is wanneer ze worden opgesloten, dat ze gemiddeld ongeveer twee maanden in de gevangenis verblijven, en dat bijna 33 % van de respondenten zegt dakloos te zijn na hun vrijlating, wat nogmaals aantoont dat de armoede in de gevangenis toeneemt.

Onderzoek naar de kosten van thuisloosheid heeft daarom in eerste instantie gekeken naar de economische kosten in verband met de toevlucht tot noodopvang, de gezondheidszorg en de kosten in het strafrechtelijke systeem.

Een van de eerste studies over dit onderwerp was die van Culhane en medeauteurs in 2002. Doel van de studie was de gevolgen te analyseren van het herhuisvesten van daklozen met ernstige psychische aandoeningen en stoornissen door de invoering van de 'NY/NY housing' in New York. De auteurs hebben voor deze studie gebruikgemaakt van acht verschillende databanken, waardoor ze gegevens kruiselings konden vergelijken en informatie verzamelen over het verblijf van mensen in gevangenissen, noodopvangcentra, ziekenhuizen, psychiatrische ziekenhuizen of dagklinieken. Nadat ze deze mensen twee jaar vóór en na hun plaatsing in aangepaste huisvesting hadden gevolgd, konden de auteurs concluderen dat het gebruik van verschillende diensten vóór de plaatsing in aangepaste huisvesting gemiddeld 40.500 dollar (1999) per jaar per persoon kostte, en dat de plaatsing in aangepaste huisvesting gepaard ging met een vermindering van het gebruik van diensten die neerkwam op 16.000 dollar per woning per jaar.

Vergelijkbare resultaten werden waargenomen in Canada in 2008, waar Patterson en medeauteurs ook aandacht hadden voor de gevolgen van het huisvesten van mensen met ernstige verslavingen en/of psychische aandoeningen. De auteurs hebben voor deze studie gebruikgemaakt van verschillende rapporten van epidemiologische onderzoeken in Canada die indicaties geven over de prevalentie van de belangrijkste psychische stoornissen en over de subgroepen die het meest door de symptomen worden getroffen. Door deze gegevens toe te passen op de bevolking van de provincie British Columbia, hebben de auteurs een schatting gemaakt van het aantal mensen in de regio dat lijdt aan een ernstige psychische aandoening en/of verslaving, en van het percentage daklozen of mensen die het risico lopen dakloos te worden onder deze bevolking. Daarnaast hebben de auteurs de behoeften van mensen met deze aandoeningen vastgesteld, door de kosten onder te verdelen in huisvestingskosten (afhankelijk van het soort huisvesting en de mate van noodzakelijke ondersteuning) en niet-huisvestingskosten (gezondheidszorg, strafrechtelijk systeem, sociale diensten), en door de veranderingen in het gebruik van diensten vóór en na de huisvesting te bepalen, en zijn op die manier tot de volgende conclusies gekomen. In British Columbia kost een dakloze met een ernstige psychische aandoening en/of verslaving de overheid gemiddeld 55.000 dollar per jaar. Door hen huisvesting en gepaste ondersteuning/hulp te

²⁶ Sud-Ouest, (4 december 2019), *Un SDF préfère la prison à la rue, le tribunal lui donne satisfaction*, beschikbaar op: [Un SDF préfère la prison à la rue, le tribunal lui donne satisfaction \(sudouest.fr\)](https://www.sudouest.fr), geraadpleegd op 07/07/2022.

bieden, zouden die kosten kunnen worden teruggebracht tot 37.000 dollar per jaar. Deze kostenvermindering vloeit hoofdzakelijk voort uit de vermindering van de niet-huisvestingskosten; dit houdt in dat de kosten voor het bouwen van woningen en de uit te voeren investeringen worden gecompenseerd door 'vermeden' kosten in de gezondheidszorg en in het rechtssysteem.

Pomeroy (2005) heeft ook in Canada onderzoek gevoerd om de kosten van de aanpak van thuisloosheid in vier Canadese steden te analyseren: Vancouver, Montréal, Halifax en Toronto. De auteur heeft de kosten van de aanpak in vier delen uitgesplitst: de kosten van de institutionele maatregelen, de kosten van de noodmaatregelen, de kosten van de ondersteunende en tijdelijke huisvesting, en de kosten van betaalbare huisvesting zonder ondersteuning. Deze vier kosten zijn ook onderverdeeld in verschillende subcategorieën, en voor elke subcategorie heeft de auteur aangegeven welke soort dienst werd verleend (huisvesting, voedsel, hulp bij het dagelijkse levensonderhoud en medische hulp). Voor elke subcategorie heeft de auteur onder- en bovengrenzen ingeschat op basis van de mate van geboden hulp, en door contact op te nemen met instanties zoals de politie en regionale ziekenhuizen, kon de auteur de kosten van elke maatregel tegen thuisloosheid bepalen: institutionele maatregelen kosten tussen 66.000 en 120.000 dollar per jaar, noodmaatregelen (noodopvangcentra) kosten tussen 13.000 en 42.000 dollar per jaar, terwijl de kosten voor transitwoningen tussen 13.000 en 18.000 dollar per jaar liggen, en betaalbare huisvesting zonder ondersteuning slechts tussen 5.000 en 8.000 dollar kost.

In 2007 wees een ander door het Wellesley Institute gepubliceerde rapport op de verschillende kosten die met thuisloosheid gepaard gaan en toonde de verschillen in prijs per maand voor verschillende soorten huisvesting. Uit door verschillende organisaties in Canada gepubliceerde gegevens blijkt dat een maand in de gevangenis de belastingbetaler 4.333 dollar kost, terwijl een maand in een sociale woning slechts 200 dollar kost. Canada kent wat in het Engels een 'supplement rent' wordt genoemd, een tegemoetkoming van de overheid in de huur van gezinnen die met financiële moeilijkheden kampen. Op het moment van de publicatie van dit rapport bedroeg die tegemoetkoming 701 dollar per maand, terwijl de kosten van een maand in noodopvang 1.932 dollar bedroegen. Als de overheid zou beslissen om de helft van de daklozen (in totaal naar schatting 3.700 mensen) te herhuisvesten door hen een huurtoeslag te geven in plaats van hen te laten verblijven in een noodopvangcentrum, dan zouden de kosten 15,5 miljoen dollar per jaar bedragen tegenover 43 miljoen dollar voor noodopvang. De auteurs formuleren ook een reeks aanbevelingen die over een periode van 10 jaar kunnen worden gespreid om de kosten in verband met het verlenen van nooddiensten en gevangenschappen te drukken.

Veel recente studies zijn bedoeld om het effect van programma's van het type Housing First te beoordelen, om de kosten van thuisloosheid en inactiviteit te belichten, net als de kostenbesparingen die gepaard gaan met herhuisvesting van mensen die op straat leven. Programma's van het type Housing First verschillen van andere traditionele herhuisvestingsprogramma's in die zin dat ze niet dezelfde trapsgewijze structuur gebruiken (zie deel 4 hieronder voor meer uitleg). In de meeste programma's is de definitieve huisvesting de laatste stap in een lang proces van tijdelijke huisvesting: van de straat naar nachtopvang, vervolgens naar collectieve opvang en ten slotte begeleid wonen. Vandaar dat ze 'trapsgewijze' programma's worden genoemd. Programma's van het type Housing First bieden in de eerste plaats een stabiele huisvesting door daklozen een vaste woning te geven. Pas dan wordt gekeken naar andere problemen (bijvoorbeeld alcohol-, drugs- en andere verslavingen).

Om deze programma's te evalueren, volgen de auteurs globaal genomen twee groepen daklozen: zij die baat hebben bij de Housing First-maatregel (de behandelgroep) en zij die geen baat hebben bij de maatregel (de controlegroep). Voor beide groepen analyseren ze over meerdere maanden of jaren in welke mate ze gebruikmaken van nooddiensten, gezondheidszorg, in de gevangenis verblijven, enz. Voor het in België geteste Housing First-programma bijvoorbeeld heeft Valsamis (2016) de volgende kosten in kaart gebracht:

- 1) de directe kosten die de overheid maakt voor specifieke steunmaatregelen voor daklozen:
 - a. begeleidingskosten;
 - b. kosten voor de opvang, huisvesting en dagelijkse ondersteuning van daklozen;
- 2) bijkomende kosten van de overheid voor steunmaatregelen die niet specifiek bedoeld zijn voor daklozen:
 - a. sociale uitkeringen: leefloon en gelijkgestelde uitkeringen, werkloosheidsuitkeringen, pensioenen, uitkeringen van het ziekenfonds, arbeidsongeschiktheidsuitkering en kinderbijslag;
 - b. huisvestingstoelage: installatiepremie, huurwaarborg, huurtoelage, energiepremie, sociale huisvesting;
 - c. toevlucht tot zorg: psychiatrische zorg, algemene zorg, noodzorg, verslavingszorg;
 - d. toevlucht tot justitie: verblijf in de gevangenis, beroep op de politie of justitie, en preventie- en veiligheidsdiensten;
 - e. andere hulpmaatregelen: jobbegeleidingsmaatregelen, beroep op jeugd- en kindbescherming, en thuishulp.

Naast deze verschillende kosten stellen de auteurs ook 'terugverdieneffecten' vast. Deze terugverdieneffecten zijn de extra inkomsten van de overheid die voortvloeien uit de hulp die ze aan daklozen heeft verleend en die de aflossing van schulden, betaling van taksen, heffingen, sociale bijdragen, belastingen en btw omvatten. De auteurs kwamen tot de conclusie dat de kosten van de Housing First-maatregel in België kunnen variëren van 19.765 tot 20.945 euro, terwijl de kosten van thuisloosheid tussen 17.133 euro en 21.310 euro kunnen schommelen.

Vergelijkbare studies werden uitgevoerd in Canada, met name in Montréal (Latimer, E., *et al.*, 2014), waar de auteurs 469 deelnemers volgden tussen oktober 2009 en mei 2011. De deelnemers werden in twee groepen verdeeld: personen met matige behoeften en personen met grote behoeften. Voor beide groepen werden de deelnemers ingedeeld in de behandelgroep (zij die profiteren van de Housing First-maatregel) en de controlegroep (zij die niet van de maatregel profiteren). De auteurs vergeleken hun gebruik van de verschillende diensten:

- 1) bezoeken aan spoeddiensten, dagklinieken en dagcentra: het voordeel van een stabiele huisvesting is dat mensen met gezondheidsproblemen (lichamelijk of geestelijk) beter kunnen worden opgevolgd en de juiste zorg krijgen. De auteurs stelden positieve tendensen vast in het benutten van gezondheids- en sociale diensten, en voor alle deelnemers noteerden ze een daling van het aantal bezoeken aan de spoeddienst, een daling die bij de Housing First-groep meer uitgesproken was. Het bezoek aan dagcentra was aanvankelijk al lager voor personen van de behandelgroep en die trend werd bevestigd. Deze groep klopte wel meer aan bij de voedselbank.
- 2) gebruik van gerechtelijke diensten: er was geen groot verschil tussen de twee deelnemersgroepen en het gebruik van gerechtelijke diensten nam tijdens het onderzoek af, ondanks het feit dat er geen verandering was in het aantal contacten met de politie, detentie of het aantal verschijningen of opsluitingen.

Zo konden de auteurs vaststellen dat de kosten van beide groepen in de loop van het onderzoek daalden, waarbij de daling meer uitgesproken was bij de Housing First-groep. De auteurs schrijven de daling bij de controlegroep toe aan het feit dat de deelnemers misschien werden ingeschakeld op een moeilijk moment in hun leven en dat de gebruikelijke diensten sommigen de kans gaven hun situatie te verbeteren. De gemiddelde kosten per deelnemer staan vermeld in tabel 4.

Tabel 4. Gemiddelde kosten per deelnemer voor de gebruikelijke diensten en Housing First-diensten in Montréal

	Personen met matige behoeften		Personen met grote behoeften	
	Housing First	Gebruikelijke diensten	Housing First	Gebruikelijke diensten
Bij werving	51.386 \$	52.660 \$	68.176 \$	69.072 \$
Tussen 0 en 24 maanden	45.046 \$	42.373 \$	67.652 \$	64.655 \$

Bron: Latimer, E., Rabouin, D., Méthot, C., McAll, C., Ly, A., & Dorvil, H. (2014). At Home/Chez soi Project-Montréal Site Final Report/Projet Chez soi-Eindrapport site Montréal. *Calgary: Mental Health Commission of Canada*

Hoewel de gemiddelde totale kosten per deelnemer hoger lagen voor deelnemers uit de Housing First-groep, zagen de auteurs een daling in de kosten van gebruikelijke diensten, maar de kosten van de maatregel kwamen wel in de plaats. Voor deelnemers met grote behoeften was er bijvoorbeeld een grote daling van de opnamekosten in een psychiatrisch ziekenhuis, maar deze kosten werden vervangen door de kosten voor diensten die in het kader van het programma werden verleend, met name van psychiaters en verpleegkundigen. De auteurs zijn bijgevolg tot de conclusie gekomen dat het Housing First-programma zijn kosten kan dekken door de kosten van andere diensten terug te schroeven, en dat het niet verrassend is dat de maatregel niet meer besparingen genereert.

Verder werden andere studies zoals die van Pleace en medeauteurs (2013) uitgevoerd, waarbij gekozen werd voor een kostenrendabiliteit en -efficiëntie. Deze studies werden met name uitgevoerd door het analyseren van specifieke situaties die ze in het Engels 'vignettes' noemen. Voor elke situatie (bijv. een veertiger die op straat slaapt en veel begeleiding nodig heeft vanwege drugs-, alcohol- en psychische problemen) werkten ze twee mogelijke scenario's uit voor de hulp die kan worden verleend, om na te gaan wat de meest rendabele en dus economisch de meest efficiënte aanpak is. De auteurs leggen uit dat de kosten die gepaard gaan met thuisloosheid, verschillende vormen kunnen aannemen (Pleace, N. *et al.*, 2013: p. 11-12):

- 1) *“de kosten van dienstverlening aan daklozen: de kosten van specialisten, de specifieke diensten om de gevolgen van dakloosheid te voorkomen, te verminderen of te verlichten.*
- 2) *de kosten van de gezondheidszorg en sociale diensten: daklozen kunnen vaker een beroep doen op sociale diensten dan gehuisveste personen, ze kunnen ook op jongere leeftijd ernstige ziekten of handicaps ontwikkelen dan gehuisveste personen, en ze kunnen vaker een beroep doen op spoeddiensten of psychiatrische diensten dan de normale bevolking.*
- 3) *de kosten met betrekking tot het strafrechtelijk systeem: sommige groepen daklozen kunnen vaker in aanraking komen met de politie, bijvoorbeeld als gevolg van drugs- of alcoholgerelateerde misdrijven.*
- 4) *de kosten gerelateerd aan verloren economische productiviteit: dakloosheid kan gepaard gaan met langdurige werkloosheid en creëert daardoor een zekere afstand tot de arbeidsmarkt, wat economische verliezen meebrengt.*
- 5) *de economische kosten door de zichtbaarheid van mensen die op straat leven: sommigen zijn ervan overtuigd dat het zien van daklozen op straat een negatief effect kan hebben op de handel, het toerisme en soms ook op de maatschappelijke cohesie.*
- 6) *de kosten voor wie zelf dakloos is: dakloosheid kan op lange termijn een negatieve impact hebben, economische gevolgen en een weerslag op de geestelijke gezondheid van mensen die geen woning hebben. ”*

Zoals aangegeven in de eerder vermelde studie (Pleace, N. *et al.*, 2013), kan thuisloosheid ook economische kosten meebrengen als gevolg van productiviteitsverlies. Meer bepaald wanneer

thuisloosheid in verband kan worden gebracht met langdurige werkloosheid, betekent dit een verlies aan ontvangsten voor de overheid in de vorm van sociale bijdragen en belastingen. Zoals blijkt uit de studie die Maxime Fontaine, Malory Rennoir en Ilan Tojerow in 2020 hebben uitgevoerd, is een werkloze een persoon die geen sociale bijdragen betaalt omdat hij niet werkt en dus een verlies aan belastbaar inkomen genereert (wat vertegenwoordigd wordt door het verschil tussen de werkloosheidsuitkering van de RVA of de sociale uitkering van het OCMW en het gemiddelde loon van een werknemer). Daklozen ontvangen misschien zelfs geen sociale of werkloosheidsuitkering van de RVA of het OCMW.

Ten slotte, zoals de studie van Strens en Martin (2013) over thuisloosheid in de Brusselse metro aangeeft, zijn de preventie- en repressiemaatregelen van de Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel (MIVB) in hoofdzaak gericht op jongeren, daklozen en bedelaars, die volgens de auteurs de bron zijn van een (fictief of bewezen) gevoel van onveiligheid bij de andere gebruikers van het openbaar vervoer. Maatschappijen voor openbaar vervoer nemen in dit verband dan ook bepaalde maatregelen om niet alleen de veiligheid, maar ook de ervaring van de reizigers te verbeteren. De auteurs onderscheiden drie soorten maatregelen die deze doelgroepen ertoe moeten aanzetten zich te verplaatsen, om de veiligheid, het veiligheidsgevoel, de hygiëne en het imago (in dit geval van de MIVB) te verbeteren. De drie soorten maatregelen zijn:

- 1) sociale maatregelen: dit impliceert samenwerking met vzw's in de daklozensector die naar treinen en metrostations komen om daklozen door te verwijzen naar andere infrastructuur en hen bijvoorbeeld onderdak te bieden;
- 2) repressieve maatregelen: deze maatregelen worden ingevoerd via wetteksten en omvatten toezicht en sancties. Zoals de auteurs aangeven, kunnen vervoersmaatschappijen over hun eigen veiligheidsdienst beschikken en kent de wet sinds 2004 aan agenten van bepaalde vervoersmaatschappijen handhavingsbevoegdheden toe, meer bepaald om boetes en bekeuringen te geven;
- 3) ontrappingsmaatregelen: de auteurs leggen uit dat de installatie van (onder meer) poortjes het volgens de MIVB mogelijk maakt *"fraude actief te bestrijden, maar ook het gevoel van veiligheid van de reizigers in de metro te vergroten."* Een ander voorbeeld is 's avonds in de stations klassieke muziek afspelen om jongeren te ontmoedigen daar rond te hangen, en tot slot ook de traditionele banken vervangen door banken met aparte zitplaatsen om te verhinderen dat mensen erop gaan liggen.

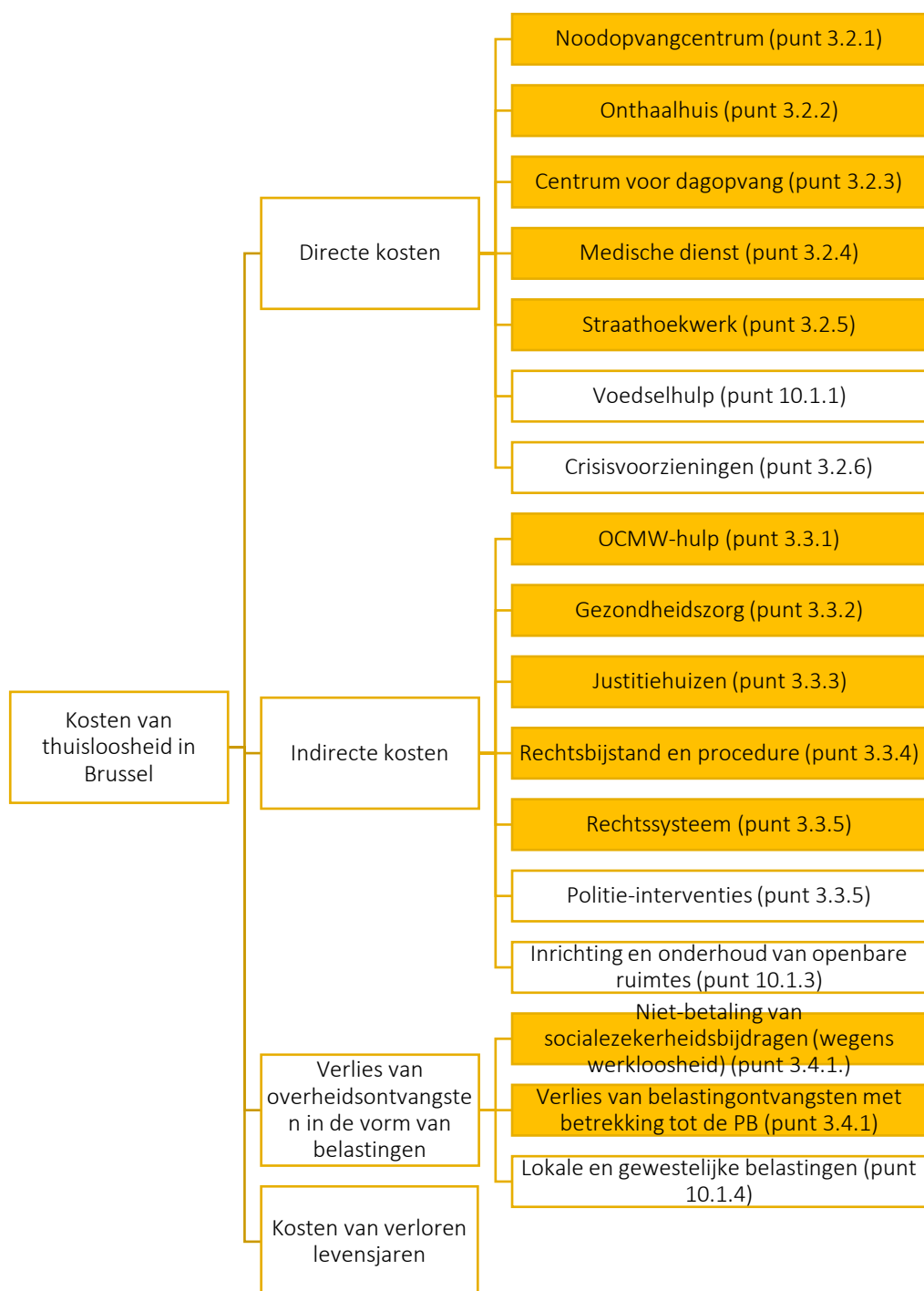
In de praktijk kunnen verschillende soorten actoren in contact komen met daklozen: bewakingsagenten, preventiebeambten, wijkagenten en schoonmaakpersoneel. Damon (2010: p.62) legt uit dat er *"historisch gezien in het overheidsbeleid ten aanzien van daklozen een voortdurende slingerbeweging bestond tussen repressie en solidariteit, tussen veiligheidsdoelstellingen en bijstandsdoelstellingen, tussen vijandigheid en gastvrijheid."* Strens en Martin (2013) verklaren bijvoorbeeld dat de reorganisatie en commercialisering van de ruimtes van de MIVB (met name door de grote ketens) het mogelijk maakt om, volgens de MIVB, opnieuw een aangename omgeving te creëren en het gevoel van onveiligheid tegen te gaan.

Naast de economische kosten die thuisloosheid en het gebruik van bepaalde diensten meebrengen, mag niet worden vergeten dat thuisloosheid ook een menselijke tol eist voor wie ermee geconfronteerd wordt (OESO, 2020). In Frankrijk bijvoorbeeld heeft onderzoek aangetoond dat de gemiddelde leeftijd waarop een dakloze overlijdt, 30 tot 35 jaar lager ligt dan bij de rest van de bevolking (Cha, O., 2013). Bovendien lopen daklozen, zoals we eerder al aangaven, een groter risico op ziekten, psychische aandoeningen, verslavingen en seksueel overdraagbare ziekten (Fuller-Thomson, E., *et al.*, 2000).

2.3. Schema van de kosten die gepaard gaan met thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest²⁷

Figuur 1. Schema van de kosten die gepaard gaan met thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

²⁷ De in het donkergeel vermelde kosten zijn de kosten die economisch konden worden geraamd, de andere konden niet worden geraamd door tijdsgebrek of te weinig gegevens.

3. Kostenramingen

3.1. Inleiding

In dit deel proberen we alle mogelijke directe en indirecte kosten in verband met dakloosheid in het BHG te ramen voor 2019. We hebben ervoor gekozen 2019 als referentiejaar te gebruiken, omdat de jaren 2020 en 2021 in het teken stonden van de coronacrisis en dus niet de normale activiteiten van de verenigingen weerspiegelen. Door de coronamaatregelen zijn namelijk nieuwe, tijdelijke regels ingevoerd om de verspreiding van covid te beperken, bijvoorbeeld minder beschikbare plaatsen in sommige opvangcentra, minder capaciteit van de dagcentra, enz. Bovendien kunnen we de gegevens voor 2021 nog niet gebruiken, aangezien ze nog niet beschikbaar zijn. Het is wel belangrijk om op te

merken dat sommige prijzen tussen 2019 en vandaag kunnen zijn veranderd. Denk maar aan de energieprijs, die de voorbije maanden sterk is gestegen en dus anders is dan in 2019. Hoewel we voor deze studie 2019 als referentiejaar kiezen, is het bovendien mogelijk dat er voor sommige kosten geen gegevens voorhanden zijn. Daarom gebruiken we de beschikbare gegevens (zie bijvoorbeeld de kosten van een dagopname in het ziekenhuis in punt 3.3.2) en passen we deze aan de inflatie aan om de prijzen van 2019 te verkrijgen.

Om de kosten van thuisloosheid in het BHG te bepalen, hebben we vooral de gegevens gebruikt die de Nationale Bank van België publiceert in haar begrotingen en balansen van verenigingen die actief zijn in de sector²⁸. Voor de balansen hebben we ervoor gekozen onze ramingsmethoden te baseren op de bedrijfskosten, omdat de bedrijfskosten de lopende uitgaven van bedrijven (of verenigingen in ons geval) vertegenwoordigen die voor hun werking worden gemaakt. Deze uitgaven kunnen vast of variabel zijn naar gelang van het volume van hun activiteiten²⁹.

De actoren van de sector in het BHG werken hoofdzakelijk met subsidies van de GGC, maar dit zijn niet hun enige financieringsmiddelen. Sommige ontvangen namelijk ook subsidies van het BHG of de federale overheid, en particuliere giften. Een aantal diensten, zoals douches in sommige dagcentra, zijn te betalen, of in het geval van opvangcentra moeten begunstigden een huurprijs betalen om er te mogen verblijven. Aangezien het doel van deze studie er evenwel in bestaat de werkelijke kosten van de diensten te meten, is het niet belangrijk de herkomst van de gebruikte financiering te specificeren. Het is namelijk de bedoeling de reële kosten te bepalen, ongeacht de financiering, aangezien het geld in elk geval zal moeten worden besteed om de diensten te laten werken.

Op basis van deze verschillende vastgestelde kosten zullen we verschillende methodes gebruiken (*zie verder*) om de gemiddelde kosten te berekenen van het gebruik van de verschillende diensten door een dakloze in het BHG. Het is evenwel van belang op te merken dat een dakloze geen typetraject aflegt. Elk individu maakt op een andere manier gebruik van diensten die al dan niet specifiek bestemd zijn voor daklozen: sommigen zullen nooit bij noodopvangcentra aankloppen, anderen zullen geen gebruik maken van de gezondheidszorg, sommigen zullen dan weer nooit in de gevangenis belanden of in contact komen met de politie, en nog anderen zullen hun toevlucht zoeken tot of geconfronteerd worden met elk van deze diensten. Ook vermeldenswaard is dat sommige mensen erin slagen een woning en een job te vinden, maar dat anderen nooit uit de thuisloosheid geraken en altijd gebukt zullen gaan onder een of andere vorm van huisvestinggerelateerde sociale uitsluiting. Elk traject is anders en onze studie bepaalt een gemiddelde kostprijs.

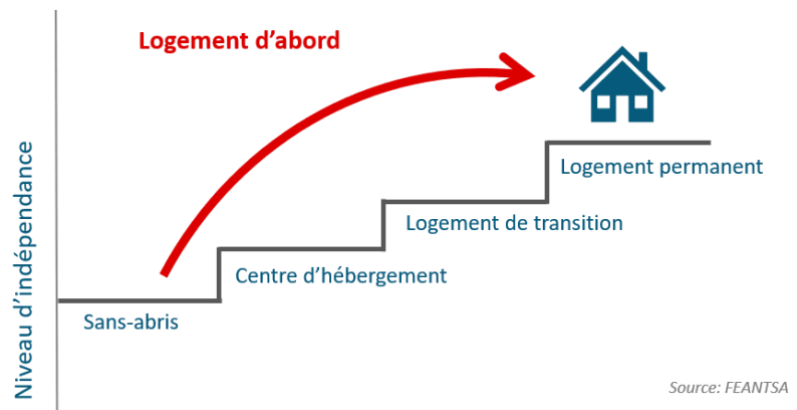
De traditionele aanpak ter bestrijding van thuisloosheid volgt een 'trapsgewijze' strategie (Graham, Z. & Stokink D, 2016). Dit betekent dat er een soort proces is waarin een dakloze stap na stap doorloopt (zie tabel 5) en zelfstandig wonen het einddoel is. Toch wordt deze 'trapsgewijze' logica in de sector

²⁸ Wat de keuze van verenigingen voor de analyse betreft, hebben we geprobeerd om zo veel mogelijk verenigingen te gebruiken die in Brussel actief zijn en waarvan ofwel de rekeningen beschikbaar zijn op de website van de Nationale Bank van België, ofwel een gedetailleerd budget/activiteitenverslag op een website staat. Sommige verenigingen zijn immers niet verplicht een rekening te publiceren bij de NBB, waardoor we ze niet konden gebruiken voor onze kostenberekening. Andere verenigingen kunnen in verschillende gewesten actief zijn en verschillende soorten activiteiten hebben (sommige verenigingen bieden bijvoorbeeld huisvestingsondersteunende diensten, tijdelijke huisvesting en Housing First aan), en het was nodig hypothesen te formuleren over de kosten van elke activiteit (of gewest). Daarom hebben we ervoor gekozen om te focussen op verenigingen die één soort activiteit aanbieden of in één gewest actief zijn, zodat we niet te veel hypothesen krijgen in een enkele studie. Merk op dat de keuze voor deze methode noodzakelijkerwijs een onderschatting is van de reële kosten.

²⁹ Goldstein S. (16 maart 2022), *Les charges d'exploitation*, beschikbaar op [Les 8 charges d'exploitation et comment les analyser \(legalplace.fr\)](https://www.legalplace.fr/les-8-charges-d-exploitation-et-comment-les-analyser), geraadpleegd op 10/06/2022.

vaak betwist, aangezien daklozen in werkelijkheid geen lineair traject volgen. Sommigen gaan van de straat naar een onthaalhuis, komen dan misschien in de gevangenis terecht en keren dan terug naar de straat. Anderen blijven dan weer steken in bepaalde fases. Dit trapsgewijze model werd vooral gebruikt om de verschillen met de Housing First-programma's te tonen.

Tabel 5. 'Trapsgewijze' strategie

Bron: FEANTSA

Hoewel dit door sommige actoren wordt betwist, hebben we ons op dit schema gebaseerd om te bepalen welke huisvestingsmogelijkheden daklozen kunnen gebruiken en op welke diensten ze een beroep doen. Voor de specifieke diensten hebben we telkens rekening gehouden met wat het Belgisch Staatsblad vermeldt over de verplichte prestaties die de diensten aan begunstigden moeten leveren. Hoewel er bijvoorbeeld bepaalde wettelijke verplichtingen zijn op het gebied van openingstijden, blijven sommige diensten langer open dan de opgelegde uren en bieden ze meer diensten aan dan wettelijk bepaald.

3.2. Directe kosten

3.2.1. Noodopvangcentra

Noodopvangcentra zijn plaatsen waar daklozen terecht kunnen om te overnachten. De ordonnantie waarop de noodopvangcentra zijn gebaseerd, is die van 7 november 2002. Deze bepaalt dat centra *"onvoorwaardelijk, kosteloos en anoniem nachtopvang met psychosociale basisbegeleiding moeten aanbieden op aanvraag van de gebruikers"* (Belgisch Staatsblad, 2002). Een andere ordonnantie over noodhulp en de integratie van daklozen werd in 2018 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad, met minimumnormen voor opvang, organisatie en logistiek, en onder meer de verplichting om één maaltijd per dag, een woonruimte en psychosociale begeleiding aan te bieden (Belgisch Staatsblad, 2018).

Noodopvangcentra moeten daklozen minstens van 20u tot 8u kunnen opvangen en dankzij het Belgisch Staatsblad weten we welke diensten in noodopvangcentra moeten worden verstrekt:

"De noodopvang geeft de dakloze ten minste de beschikking over of toegang tot:

- 1) *een bed;*
- 2) *voldoende sanitaire voorzieningen;*
- 3) *een telefoon en een internettoegang;*
- 4) *een psychosociale dienst;*
- 5) *een kluis of een beveiligd lokaal;*

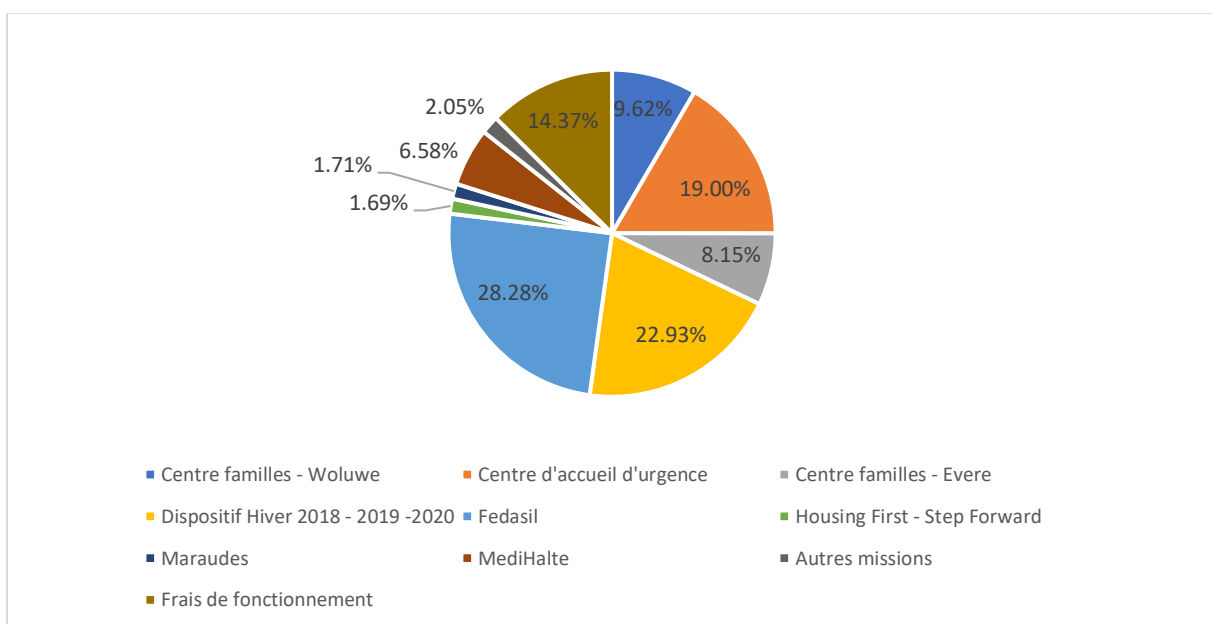
- 6) *een woonruimte,*
- 7) *één maaltijd per dag"* (Belgisch Staatsblad, 2018: p55279).

Om de kosten van thuisloosheid in de huisvestingsdiensten te bepalen (punt 2.3 in het schema), moeten we dus de kosten van deze diensten bepalen, maar ook de mate waarin van deze diensten gebruik wordt gemaakt.

Er bestaan verscheidene nood- en crisiscentra in het BHG: de centra van New Samusocial, het Ariane-centrum en het centrum Hoeksteen. Het Rode Kruis en het Burgerplatform beschikken ook over noodvangplaatsen. De vereniging New Samusocial publiceert jaarlijks haar activiteitenverslagen die veel informatie bevatten: meer bepaald de verdeling van het budget volgens de verschillende opdrachten.

Om de kosten van een overnachting in een noodopvangplaats te bepalen, baseren we ons op de verdeling van het budget van de vereniging voor 2019. In 2019 beschikte het centrum New Samusocial over een budget van meer dan 25 miljoen euro. Dit budget werd verdeeld over de verschillende opdrachten (tabel 6).

Tabel 6. Uitsplitsing per opdracht van het budget 2019 van New Samusocial

Bron: Activiteitenverslag van New Samusocial 2019

In het activiteitenverslag wordt vermeld dat de werkingskosten van meer dan 3,6 miljoen euro over de verschillende opdrachten waren verdeeld. We zijn er dus van uitgegaan dat deze werkingskosten verdeeld waren volgens het gewicht van elke opdracht in het budget. Als bijvoorbeeld 30 % van het budget wordt besteed aan noodopvangcentra, dan veronderstellen we dat 30 % van de totale werkingskosten wordt toegewezen aan noodopvangcentra. Zo konden we voor 2019 inschatten dat 9.267.622,41 euro naar noodopvang ging (noodopvangcentrum + de twee gezinscentra + de evenredige werkingskosten). De uitsplitsing van het totale budget staat vermeld in tabel 7.

Tabel 7. Uitsplitsing per opdracht van het budget 2019 van New Samusocial, rekening houdend met de werkingskosten

Opdrachten	2019
Noodopvangcentrum	4.788.817,67 €
Gezinscentrum - Woluwe	2.424.654,00 €
Gezinscentrum - Evere	2.054.150,74 €
Winteropvang	5.779.346,80 €
Fedasil	7.127.777,04 €
Housing First – Step Forward	425.952,73 €
Daklozenrondes	430.993,17 €
MediHalte	1.658.443,17 €
Andere opdrachten	516.688,22 €
Budget	25.206.823,96 €

Bron: New Samusocial en berekeningen DULBEA

Nadat het voor de noodopvangcentra gereserveerde deel van het budget is vastgesteld, moet het aantal beschikbare plaatsen in de centra worden bepaald. Hiervoor gebruiken we de informatie in het activiteitenverslag van 2019³⁰(tabel 8).

Tabel 8. Kosten van één nacht in de noodopvang per persoon in 2019 voor de centra van New Samusocial

	Opdrachten	Budget 2019	Aantal beschikbare plaatsen/kamers	Aantal dagen activiteit	Kosten per dag per persoon
Rekening houdend met de werkingskosten	Noodopvangcentrum	4.788.817,67€	220	365	59,64 €
	Gezinscentrum - gemiddelde	4.478.804,74€	153	365	80,20 €³¹

Bron: New Samusocial, berekeningen DULBEA

Naast het budget van New Samusocial hebben we ook de resultatenrekening van noodopvangcentrum Hoeksteen bekeken, om na te gaan of de kosten van één overnachting in een noodopvangcentrum in de verschillende centra van het BHG gelijk waren. De bedrijfskosten van het centrum Hoeksteen bedroegen 922.244 euro. Om deze kosten te bepalen, hebben we de werkingskosten van de vzw gedeeld door het aantal beschikbare plaatsen in het centrum (48) en door het aantal dagen dat het centrum open was (365). De kosten per nacht staan vermeld in tabel 9.

³⁰ New Samusocial (2020), *Activiteitenverslag 2019*, beschikbaar op: https://samusocial.be/wp-content/uploads/2021/01/210121-Samusocial_rapport-annuel-2019_PRESS-FR-FINAL.pdf, geraadpleegd op 12/01/2022.

³¹ Dit bedrag vertegenwoordigt dus de kosten van een kamer in een gezinscentrum in 2019 op basis van de totale capaciteit.

Tabel 9. Geraamde kosten voor één overnachting per persoon in noodopvangcentrum Hoeksteen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019

	2019
<i>Bedrijfskosten</i>	922.244 €
<i>Aantal plaatsen in het centrum</i>	48
<i>Aantal geopende dagen</i>	365
Kosten voor één nacht per persoon	52,64 €³²

Bron: Nationale Bank van België, berekeningen DULBEA

Op basis van de gemiddelde kosten van een overnachting in 2019 voor de twee centra (zowel beide centra van New Samusocial als dat van Hoeksteen) schatten we de gemiddelde kosten op 56,14 euro per persoon. Deze berekening is gemaakt op basis van de maximale capaciteit van de centra.

Het is ook mogelijk de kosten per overnachting te berekenen op basis van het werkelijke gebruik van de opvangcentra.

Voor het opvangcentrum 'Rempart' van New Samusocial beschikken we over verschillende gegevens over het gebruik van het centrum: in totaal werden 37.495 overnachtingen aangeboden en werden 1.425 personen opgevangen, wat neerkomt op een gemiddelde van 103 overnachtingen per nacht en een gemiddelde verblijfsduur van 26 dagen. Voor opvangcentrum 'Poincaré' beschikken we over dezelfde informatie: 51.617 overnachtingen aangeboden, 2.893 mensen opgevangen, gemiddeld 154 verblijven per dag. Centrum 'Poincaré' verhoogt zijn capaciteit echter in de winter, waardoor het aantal beschikbare plaatsen tussen 15 november en 30 april stijgt van 110 naar 200.

Op basis van de gegevens in het activiteitenverslag van New Samusocial over het totale aantal overnachtingen dat in centrum Poincaré werd geregistreerd, kan evenwel niet worden bepaald in welke mate het centrum wordt aangewend voor permanente opvang. Het totale aantal overnachtingen is immers de optelsom van de tijdens de permanente opvang en de winteropvang geregistreerde overnachtingen. We hebben dan ook beslist om de gegevens van opvangcentrum 'Rempart' als referentie te gebruiken: door het totale aantal geregistreerde overnachtingen te delen door het totale aantal mogelijke overnachtingen, komen we tot een bezettingsgraad van het centrum van 93,4 %. Bijgevolg gaan we ervan uit dat de twee andere opvangcentra (Poincaré en Hoeksteen, waarvoor we niet over deze informatie beschikken in 2019), eveneens een reële bezettingsgraad van 93,4 % hadden in 2019.

Door de werkingskosten of het budget te delen door het aantal werkelijk geregistreerde overnachtingen, zien we dus dat de kostprijs van één overnachting in een noodopvangcentrum gemiddeld 60,11 euro bedraagt in 2019 (zie tabel 10).

Tabel 10. Raming van de gemiddelde kostprijs van één overnachting per persoon in 2019 op basis van de werkelijke bezettingsgraad van de centra van New Samusocial en Hoeksteen

	Budget/bedrijfskosten	Bezettingsgraad	Maximale capaciteit (maximaal aantal overnachtingen)	Totaal aantal overnachtingen (bij een bezettingsgraad van 93,39 %)	Kostprijs per overnachting
Opvang Rempart	4.788.817,67 €	93,39 %	80300	74990	63,86 €

³² In 2019 legde de vzw Hoeksteen een voorziening aan voor risico's en kosten: toevoegingen (bestedingen en terugnemingen) van -57.873, wat niet het geval is in 2020. Door dit bedrag uit de berekening te halen, komt de kostprijs voor een overnachting per persoon in 2019 op 56,97 euro.

en opvang Poincaré					
Hoeksteen	922.244 €	93,39 %	17520	16361	56,37 €
Gemiddelde kostprijs per overnachting					60,11 €

Bron: Activiteitenverslag 2019 van New Samusocial en Hoeksteen, resultatenrekening Hoeksteen 2019, berekeningen DULBEA

Door rekening te houden met de gemiddelde verblijfsduur in het centrum van New Samusocial (door het totale aantal overnachtingen in 2019 te delen door het aantal personen dat in dat jaar werd opgevangen), zien we dat de gemiddelde jaarlijkse kosten voor het gebruik van de noodopvangcentra 1.562,94 euro bedragen per dakloze die van deze dienst gebruikmaakt.

In bijlage 10.4 wordt een gevoeligheidsanalyse toegelicht voor alle in de studie vermelde kosten. In deze analyse laten we het percentage daklozen (gebaseerd op het aantal daklozen in de laatste telling) dat gebruikmaakt van de verschillende diensten, variëren om aan te tonen welke verschillen dit kan geven in dagelijkse kosten. In tabel 56 zien we bijvoorbeeld dat als slechts 10 % van de daklozen zijn toevlucht zoekt tot noodopvangcentra, dit een kostprijs vertegenwoordigt van 31.936 euro per dag. Als 100 % van de daklozen een plaats in de noodopvang zou vinden, dan vertegenwoordigt dat een kostprijs van 319.364 euro per dag.

3.2.2. Onthaalhuizen

Onthaalhuizen zijn opvangstructuren op middellange termijn die sociale ondersteuning bieden voor individuele personen en gericht zijn op het zelfstandig laten functioneren en re-integreren van mensen³³. Zoals vermeld in het Belgisch Staatsblad (2018, p. 55281), moeten daklozen in opvangcentra toegang hebben tot bepaalde diensten:

- 1) *„een persoonlijke kamer, een gezinskamer of een gemeenschappelijke kamer;*
- 2) *voldoende sanitaire voorzieningen;*
- 3) *een ingerichte keuken;*
- 4) *een eetruimte;*
- 5) *een leefruimte;*
- 6) *een telefoon en een internettoegang;*
- 7) *een psychosociale dienst;*
- 8) *een kluis of een beveiligd lokaal”;*

Onthaalhuizen hoeven niet noodzakelijk maaltijden aan te bieden aan bewoners en kunnen de bewoners ook een financiële bijdrage vragen. Hierin verschillen ze voor een stuk van de noodopvangcentra. Opvangcentra moeten namelijk een onvoorwaardelijke en kosteloze opvang garanderen en zijn een oplossing op korte termijn, onthaalhuizen bieden een oplossing op middellange termijn en zijn gericht op de re-integratie van de mensen die er verblijven.

Volgens dezelfde methode als die voor noodopvangcentra moet voor het bepalen van de kosten van daklozen in onthaalhuizen worden vastgesteld wat de bezettingsgraad is en welke kosten met deze diensten gepaard gaan.

Belangrijk om te weten hierbij is dat er verschillende soorten onthaalhuizen bestaan. Sommige zijn voorbehouden voor gezinnen, andere voor alleenstaande mannen, enz. Voor de onthaalhuizen waar kinderen welkom zijn, moeten activiteiten voor kinderen worden georganiseerd. Het BHG telt

³³ Fédération des maisons d'accueil et des services d'aide aux sans-abri, *Le sans-abrisme, les acteurs du secteur*, geraadpleegd op 11/01/2022 op: [Les acteurs du secteur - AMA](#).

verschillende onthaalhuizen, sommige voor volwassen mannen, andere voor gezinnen, alleenstaande vrouwen of jongeren van bijvoorbeeld 18 tot 24 jaar.

In 2018 had de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) 16 onthaalhuizen erkend, goed voor in totaal 682 plaatsen³⁴. Subsidies worden toegekend om personeels-, opleidings- en werkingskosten te dekken. In 2019 kende de COCOF in totaal 12.193.000 euro toe aan deze onthaalhuizen³⁵. Bovendien kende de GGC in 2019 een subsidie van 3.208.000 euro toe aan onthaalhuizen uit de privésector³⁶. De subsidies zijn evenwel niet altijd voldoende om de belangrijkste kosten (met name voedsel) te dekken. Daarom zijn onthaalhuizen ook afhankelijk van giften van particulieren en bedrijven om naar behoren te kunnen functioneren³⁷. Daarnaast kunnen onthaalhuizen, zoals we eerder hebben gezien, een financiële bijdrage van de bewoners vragen om uit de kosten te komen. Tot 1 januari 2020 bedroeg de maximale financiële bijdrage per dag 25,02 euro voor een volwassene en 15,01 euro voor een kind. Sinds 1 januari 2020 zijn deze bedragen geïndexeerd tot 25,12 euro voor volwassenen en 15,12 euro voor kinderen³⁸. Dit betekent dat een volwassen begunstigde maximaal 750,60 euro per maand (30 dagen per maand gerekend) bijdraagt aan zijn of haar verblijf in een onthaalhuis. De financiële bijdrage van de begunstigten bedraagt in principe maximaal 2/3 van hun inkomen.

Om de kosten van een dag/nacht in een onthaalhuis te bepalen, hebben we gegevens verzameld voor verschillende onthaalhuizen in het BHG: La Maison Rue Verte, onthaalhuis Chèvrefeuille, opvangcentrum Montfort, de twee opvangcentra van Oeuvre de l'hospitalité (Home du Pré en Home Baudouin), de huizen van 't Eilandje en onthaalhuis Rive. Voor elk van deze onthaalhuizen hebben we gebruikgemaakt van de gegevens van de resultatenrekening van 2019 van deze vzw's die we ontvingen van de Nationale Bank van België. Zo hebben we voor elk onthaalhuis de totale bedrijfskosten³⁹ (kosten van verkoop en diensten) gedeeld door het aantal beschikbare plaatsen in de onthaalhuizen en door het aantal dagen dat ze open zijn. Zo kwamen we uit op een gemiddelde kostprijs van een dag/nacht in een onthaalhuis van 87,99 euro (zie tabel 11).

Tabel 11. Geraamde kosten voor één dag in het onthaalhuis Hoeksteen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019

³⁴ Mennig C., & Vanhessen C. (2018), *Les maisons d'accueil agréées par la Commission Communautaire Française – Rapport sectoriel 2018*, Fédération des maisons d'accueil et des services d'aide aux sans-abri, beschikbaar op: https://www.brudoc.be/opac_css/doc_num.php?explnum_id=2189, geraadpleegd op 06/04/2022.

³⁵ Decreet van 20 december 2019 houdende de aanpassing van de algemene uitgavenbegroting van de Franse Gemeenschapscommissie voor het begrotingsjaar 2019 (30 januari 2020), *Belgisch Staatsblad*, p. 4911, beschikbaar op: [Het Belgisch Staatsblad.\(fgov.be\)](http://www.fgov.be).

³⁶ Ordonnantie van 29 november 2019 houdende de aanpassing van de algemene uitgavenbegroting van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie voor het begrotingsjaar 2019 (10 december 2019), *Belgisch Staatsblad*, p. 111076.

³⁷ Mennig C., & Vanhessen C. (2018), *Les maisons d'accueil agréées par la Commission Communautaire Française – Rapport sectoriel 2018*, Fédération des maisons d'accueil et des services d'aide aux sans-abri, beschikbaar op: https://www.brudoc.be/opac_css/doc_num.php?explnum_id=2189, geraadpleegd op 06/04/2022.

³⁸ Oeuvre de l'Hospitalité, (geen datum), *Rapport d'activité 2020 de la maison d'accueil Home du Pré*, beschikbaar op: [La vie dans les Homes - Oeuvre de l'Hospitalité \(ijmdofree.com\)](http://www.ijmdofree.com), geraadpleegd op 31/03/2022.

³⁹ Voor het onthaalhuis van 't Eilandje hebben we verschillende hypothesen gemaakt over het bedrag van de bedrijfskosten. De vereniging 't Eilandje heeft namelijk verschillende activiteiten en verschillende onthaalhuizen/crisisopvangplaatsen, en ook huisvestingondersteunende diensten. Meestal vertegenwoordigen de salarissen het grootste deel van de werkingskosten en dus hebben we de werkingskosten opgesplitst volgens de verdeling van de VTE's in 2016 over de verschillende teams. Op dezelfde manier heeft de vereniging La Source, die het onthaalhuis La Rive beheert, verschillende activiteiten: dagopvang, onthaalhuis en kinderdagverblijf (crèche), zodat we de bedrijfskosten voor het onthaalhuis hebben geraamd op basis van de verdeling van de VTE's over de verschillende activiteiten/opdrachten.

	La Maison Rue Verte	Chèvrefeuille	Accueil Montfort	Œuvre de l'hospitalité (Home Baudouin en Home du Pré)	't Eilandje (Jumet, 38 en 160)	La Rive	Gemiddelde kosten per persoon in 2019
<i>Bedrijfskosten in 2019</i>	1.483.450 €	1.300.512 €	943.959 €	3.537.575 €	2.561.589 €	670.295,90 €	
<i>Aantal plaatsen</i>	30	40	33	143	68	34	
<i>Aantal geopende dagen</i>	365	365	365	365	365	365	
Kosten per dag per persoon	135,47 €	89,08 €	78,37 €	67,78 €	103,21 €	54,01 €	87,99 €

Bron: Nationale Bank van België, website van de onthaalhuizen en berekeningen DULBEA

We hebben ook de kosten van een overnachting in een onthaalhuis berekend op basis van de werkelijke bezettingsgraad van de onthaalhuizen. De plaatsen zijn namelijk niet altijd voor 100% bezet; er kan een periode zitten tussen het moment waarop een persoon het onthaalhuis verlaat en het moment waarop de volgende begunstigde binnenkomt. Om de werkelijke bezettingsgraad te krijgen, hebben we het aantal aangeboden overnachtingen per jaar gedeeld door het totale aantal mogelijke overnachtingen. We beschikten over beide gegevens voor verschillende onthaalhuizen: 't Eilandje, Home Baudouin en Home du Pré, en voor La Rive. We hebben het gemiddelde van de werkelijke bezettingsgraad van deze 3 centra genomen en dat gemiddelde toegepast op de andere onthaalhuizen. Door het budget te delen door het werkelijke aantal overnachtingen, krijgen we de kosten van één overnachting (op basis van de werkelijke bezetting). Zo kwamen we uit op een werkelijke kostprijs voor een overnachting in een onthaalhuis van 93,26 euro in 2019 (zie tabel 12).

Tabel 12. Geraamde kostprijs van een dag in een onthaalhuis in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019 op basis van de werkelijke bezettingsgraad van de centra

Centrum	Budget	Totaal aantal mogelijke overnachtingen	Werkelijk aantal overnachtingen	Bezettingsgraad	Kostprijs per overnachting (afhankelijk van de werkelijke bezettingsgraad)
Œuvre de l'Hospitalité	3.537.575 €	52.195	49.542	94,92 %	71,41 €
La Rive	670.295,90 €	12.410	11.418	92,01 %	58,70 €
't Eilandje	2.561.589 €	24.820	22.651	91,26 %	113,09 €
Accueil Montfort	943.959€	12.045	11.729	97,38 %	80,48 €
Chèvrefeuille	1.300.512 €	14.600	14.081	96,45 %	92,36 €
Gemiddelde bezettingsgraad				94,40 %	
La Maison Rue Verte	1.483.450 €	10.950	10.337	94,40 %	143,51 €
Kostprijs van een overnachting volgens werkelijke bezettingsgraad					93,26 €

Bron: NBB, Activiteitenverslag, websites van de onthaalhuizen en berekeningen DULBEA

3.2.3. Centra voor dagopvang

Zoals beschreven door de Fédération des maisons d'accueil et des aides aux personnes sans-abri⁴⁰ zijn dagopvangcentra plaatsen waar daklozen terecht kunnen voor sociale begeleiding, hygiënische

⁴⁰ Idem.

diensten, maaltijden, activiteiten en safes. De dagopvangcentra in het BHG bieden niet allemaal dezelfde soort diensten aan: sommige beschikken over douches, wasmachines, enz., andere centra hebben geen wasmachines, maar organiseren wel activiteiten. Er bestaan wel bepaalde regels en diensten die deze dagopvangcentra moeten aanbieden. Zoals in het Belgisch Staatsblad (2018, p. 55280) staat, moeten deze centra immers minstens vier dagen per week open zijn gedurende minimaal 5 uur tussen 8 en 20 uur. Bovendien moeten deze centra daklozen de volgende zaken aanbieden:

- 1) *“een toilet;*
- 2) *een telefoon;*
- 3) *een psychosociale dienst;*
- 4) *een administratieve begeleidingsdienst;*
- 5) *een kluis of een beveiligd lokaal;*
- 6) *een onthaalruimte voor privégesprekken;*
- 7) *een woonruimte”.*

Om de kosten van een dag in een dagopvangcentrum te bepalen, hebben we gebruikgemaakt van de gegevens van de centra 't Eilandje, DoucheFLUX en La Rencontre. Dit zijn niet de enige drie dagopvangcentra in het BHG, maar voor sommige andere centra, zoals Nativitas of Jamais sans toit, zijn de balansen niet beschikbaar op de website van de Nationale Bank van België, waardoor we hun kosten niet kunnen gebruiken.

Om de kosten van een dag in een dagopvangcentrum te bepalen, hebben we gebruikgemaakt van de gegevens van de NBB en van de activiteitenverslagen van de centra. Voor het centrum van 't Eilandje beschikken we over de opvangcapaciteit van het centrum: per dag kan het centrum 70 mensen opvangen. Voor het centrum La Rencontre wordt in het activiteitenverslag aangegeven dat er in 2019 gemiddeld 91 personen per dag werden opgevangen. Voor het centrum DoucheFLUX tot slot wordt het gemiddelde bezoekersaantal geschat op 100 personen per dag (schatting van het centrum zelf). Door de bedrijfskosten te delen door het totale aantal jaarlijkse bezoeken, krijgen we de kosten van een bezoek per dakloze. Deze ramingen staan in tabel 13.

Tabel 13. Geraamde kosten van een bezoek per dakloze aan een dagopvangcentrum in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019

Centrum	Budget	Gemiddeld aantal bezoeken per dag	Aantal bezoeken per jaar	Kosten van één dag
DoucheFLUX	642.305 €	100 ⁴¹	15.804	24,61 € ⁴²
't Eilandje	1.446.455,56 €	70	25.550	56,61 € ⁴³
La Rencontre	519.669 €	91 ⁴⁴	28.483	18,24 € ⁴⁵
Gemiddelde				33,16 €

Bron: Verslag van 't Eilandje, La rencontre en DoucheFLUX, en berekeningen DULBEA

⁴¹ Dit gemiddelde aantal bezoeken per dag werd vastgesteld na gesprekken met de vereniging, die schat dat ze gemiddeld ongeveer 100 bezoeken per dag telt.

⁴² Dit resultaat wordt verkregen door de werkingskosten te delen door 100 (geraamd gemiddeld aantal bezoeken per dag) en door 261 (het verschil tussen 365 dagen en 104, aangezien het centrum maar 5 dagen per week open is).

⁴³ Het centrum is 7 dagen per week open, dus hebben we gedeeld door 365.

⁴⁴ Dit gemiddelde aantal bezoeken per dag werd bepaald op basis van het activiteitenverslag van La Rencontre van 2019.

⁴⁵ Het centrum is zes dagen per week open, dus hebben we gedeeld door 365-52.

Zoals aangegeven in tabel 56 van bijlage 10.4 variëren de dagelijkse kosten in dagopvangcentra tussen 17.618 euro (10 % van de daklozen) en 176.179 euro (100 % van de daklozen) wanneer we het percentage daklozen dat van deze dienst gebruikmaakt, laten variëren. Als 50 % van de daklozen aankloppen bij een dagopvangcentrum, dan vertegenwoordigt dat een totale kostprijs van 88,090 euro per dag.

3.2.4. Medische diensten

Zoals blijkt uit het schema in punt 2.3, zijn er in het BHG een aantal medische diensten die voorbehouden zijn voor mensen in nood. Een van deze diensten is Medihalte van New Samusocial, een medisch opvangcentrum voor mensen van wie de gezondheidstoestand medische verzorging vraagt die gewoonlijk thuis wordt verstrekt. Dit centrum biedt dus 24 uur per dag, 7 dagen per week residentiële opvang.

Om de kosten van de medische dienstverlening aan daklozen te bepalen, hebben we besloten gebruik te maken van de gegevens van New Samusocial over Medihalte, een medisch opvangcentrum voor daklozen van wie de gezondheidstoestand een herstelperiode en/of specifieke medische verzorging vereist⁴⁶.

De opvangcapaciteit bedraagt 38 bedden: er zijn 23 bedden voor kort verblijf en 15 bedden voor lang verblijf. Doel van dit centrum is om 7 dagen per week en 24 uur per dag een residentiële opvang te bieden in medische en paramedische infrastructuur, en sociale dienstverlening. In 2019 waren er 33 personeelsleden: artsen, verpleegkundigen, verzorgenden, maatschappelijk werkers en opvoeders. Medihalte registreerde in 2019 in totaal 335 opnames, van wie 276 kortverblijvers (met een gemiddelde duur van vier weken), en 59 langverblijvers (met een gemiddelde duur van 13 weken)⁴⁷.

Om te bepalen welk deel van het budget in 2019 aan Medihalte wordt besteed, gebruiken we dezelfde hypothese als voorheen in punt 3.2.1: de werkingskosten die 14,37 % van het totale budget voor 2019 vertegenwoordigen, werden over de opdrachten gespreid op basis van de budgetverdeling. Voor 2019 werd 1.658.443,17 euro van het budget van New Samusocial dus toegewezen aan Medihalte (inclusief werkingskosten). Daardoor konden we in tabel 14 de kosten van één dag in Medihalte in 2019 ramen op 119,57 euro.

Tabel 14. Geraamde kosten voor één overnachting in een medisch opvangcentrum in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

	2019
Budget	1.658.443,17 €
Aantal bedden	38
Aantal dagen	365
Prijs per dag/persoon	119,57 €

Bron: Activiteitenverslag 2019 van New Samusocial, berekeningen DULBEA

Wanneer we deze kosten evenwel berekenen op basis van de werkelijke bezetting van het medisch centrum, dan blijkt uit tabel 15 dat een dag in het centrum 126,63 euro kost in 2019. Om die kosten te berekenen, hebben we gebruikgemaakt van de gegevens over het totale aantal opnames, het aantal opnames per type verblijf (kort en lang) en de gemiddelde duur van het verblijf volgens type. Dankzij die gegevens konden we het gemiddelde aantal totale werkelijke overnachtingen berekenen (inclusief

⁴⁶ New Samusocial (2020), *Activiteitenverslag 2019*, beschikbaar op: https://samusocial.be/wp-content/uploads/2021/01/210121-Samusocial_rapport-annuel-2019_PRESS-FR-FINAL.pdf, geraadpleegd op 12/01/2022.

⁴⁷ Idem.

kort en lang verblijf), en door het budget te delen door dit aantal nachten, kregen we de kosten op basis van de werkelijke bezetting van het centrum.

Tabel 15. Geraamde kostprijs van een dag in Medihalte in 2019 op basis van de werkelijke bezettingsgraad van Medihalte.

	Gegevens	Waarde
<i>Aantal overnachtingen in kort verblijf</i>	Aantal opnames in kort verblijf	276
	Gemiddelde tijd in kort verblijf	28
	Gemiddeld aantal totale overnachtingen	7.728
<i>Aantal overnachtingen in lang verblijf</i>	Aantal opnames in lang verblijf	59
	Gemiddelde tijd in lang verblijf	91
	Gemiddeld aantal totale overnachtingen	5.369
<i>Gemiddeld aantal totale overnachtingen (kort en lang verblijf)</i>		13.097
<i>Budget toegewezen aan Medihalte</i>		1.658.443,17 €
Kostprijs van een overnachting		126,63 €

Bron: Activiteitenverslag 2019 van New Samusocial, berekeningen DULBEA

Dit betekent dat voor daklozen die een beroep deden op Medihalte, de gemiddelde kosten van een kort verblijf 3.545,64 euro bedroegen (voor een gemiddelde duur van 28 dagen) en de gemiddelde kosten van een lang verblijf 11.523,33 euro (voor een gemiddelde duur van 91 dagen).

3.2.5. Straathoekwerk

Onder de vele diensten voor daklozen vallen ook straathoekwerk en daklozenrondes. Of het nu door vrijwilligers of verenigingen wordt georganiseerd, straathoekwerk omvat opdrachten met betrekking tot noodhulp en/of sociale inschakeling. Zoals beschreven in het Belgisch Staatsblad (2018, p. 55282), zijn deze opdrachten:

1) "noodhulpopdrachten:

- a. zich op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest begeven om te voorzien in de behoeften van de daklozen en hen desgevallend begeleiden naar noodopvangvoorzieningen;
- b. bijstand bieden aan daklozen;
- c. basiszorg verstrekken;
- d. de daklozen informeren;

2) opdrachten inzake sociale inschakeling:

- a. de daklozen een luisterend oor bieden, informatie verspreiden en aangepaste psychosociale begeleiding bieden in functie van hun leefsituatie en hun vragen, met de bedoeling hun levensomstandigheden te verbeteren;
- b. basiszorg verstrekken;
- c. deze personen informeren en, indien zij dat wensen, begeleiden naar centra die beter aangepast zijn aan hun behoeften en verzoeken, met volledige institutionele onafhankelijkheid;
- d. algemene informatie geven over het fenomeen dakloosheid en de omstandigheden van het leven op straat om de situatie beter te kunnen begrijpen en het openbaar beleid en de diensten te kunnen aanpassen".

Sommige verenigingen bieden deze dienst aan dankzij vrijwilligers, bijvoorbeeld de Rode Kruis-afdeling van Sint-Pieters-Woluwe. Elke woensdagavond gaan 5 vrijwilligers naar het Brusselse Noordstation met

voedsel, verzorgingsproducten en dekens⁴⁸. De vereniging DIOGENES neemt mensen in dienst om overdag de straat op te gaan om daklozen te ontmoeten, naar hen te luisteren en hen te helpen. Deze mensen proberen 75 % van hun werktijd op straat door te brengen met een minimum van 20 uur per week per VTE, en deze teams werken van maandag tot vrijdag van 9 tot 17 uur. In 2020 werden bijvoorbeeld 5,5 VTE's in dienst genomen voor straathoekwerk dankzij een financiering van 425.000 euro⁴⁹.

Om de kosten van straathoekwerk te bepalen, hebben we beslist om de gegevens van DIOGENES en New Samusocial te gebruiken. Hoewel dit niet de enige twee organisaties zijn die daklozenrondes uitvoeren, zijn het wel de enige waarvan het aandeel van het budget dat verband houdt met daklozenrondes kan worden vastgesteld. New Samusocial vermeldt in zijn activiteitenverslag namelijk het budget dat de vereniging uittrekt voor daklozenrondes en mobiele hulpteams, en bij DIOGENES is straathoekwerk de belangrijkste activiteit. Voor andere verenigingen zoals Straatverplegers bijvoorbeeld, is het zo dat ze naast straathoekwerk nog verschillende andere activiteiten hebben (niet alleen in Brussel, ook in Luik) en dat de verdeling van de werknemers over deze verschillende opdrachten niet bekend is. Daardoor is het onmogelijk om de werkingskosten uit te splitsen over de opdrachten.

Om de kosten van een straatinterventie van de vereniging DIOGENES te bepalen voor 2019, hebben we de volgende informatie gebruikt: het gemiddelde dagloon van een voltijdse equivalent (door de totale bezoldiging voor straathoekwerk te delen door het aantal VTE's en door het aantal werkdagen in 2019), het deel van dat loon dat voorbehouden is voor straathoekwerk (75 % van de werktijd wordt op straat doorgebracht), en het gemiddelde aantal interventies dat een VTE op één dag uitvoert (berekend op basis van het gemiddelde aantal interventies per VTE in 2019, dat gedeeld werd door het aantal werkdagen in dat jaar). Zo zien we in tabel 16 dat de kosten van één interventie 40,31 euro bedragen in 2019.

Tabel 16. Geraamde kosten van een interventie in het kader van straathoekwerk in 2019 voor de vereniging DIOGENES.

	Gegevens	Waarde
<i>Loon van een VTE voor straathoekwerk (gemiddeld vier uur per dag)</i>	Personeelskosten	340.739,96 €
	Gemiddeld aantal personeelsleden berekend in VTE's	4,92
	Aantal gewerkte dagen	252
		137,41 €
<i>Gemiddeld aantal interventies per dag per VTE</i>	Gemiddeld aantal interventies per VTE	859
	Aantal gewerkte dagen	252
		3,408
<i>Kostprijs van een interventie</i>		40,31 €

Bron: Activiteitenverslag 2019 van DIOGENES, berekeningen DULBEA

Voor New Samusocial hebben we de gegevens uit hun financieel verslag gebruikt. In dit verslag vermelden ze het aantal prestaties die ze in de loop van het jaar hebben verricht, het aantal

⁴⁸ De lokale Rode Kruis-afdeling van Sint-Pieters-Woluwe (geen datum), *Rencontre des sans-abri et migrants (HOMI)*, beschikbaar op: [Rencontre des sans-abri et migrants \(HOMI\) > Croix-Rouge de Belgique - Woluwe-Saint-Pierre \(crwsp1150.be\)](https://www.crwsp1150.be), geraadpleegd op 12/01/2022.

⁴⁹ DIOGENES, (geen datum), *Activiteitenverslag 2020*, beschikbaar op: [Activiteitenverslagen | asbl DIOGENES vzw](https://www.diogenes.be), geraadpleegd op 12/01/2022.

verschillende personen dat ze hebben ontmoet en het exacte deel van het jaarbudget dat voor de daklozenrondes was bestemd. Net zoals voor de raming van de kosten van een overnachting in een opvangcentrum, hebben we aan het deel van het budget dat betrekking heeft op de daklozenrondes, een deel toegevoegd dat verband houdt met de werkingskosten (verdeeld over de opdrachten). Zo stelden we vast dat in 2019 een budget van 430.993,59 euro van New Samusocial toegewezen werd aan de straathoekrondes (inclusief werkingskosten). Dat bedrag hebben we vervolgens gedeeld door het aantal dagen per jaar (het verschil tussen New Samusocial en DIOGENES is dat New Samusocial 365 dagen per jaar, dag en nacht, op straat actief is, terwijl DIOGENES een vereniging is waar mensen van 9 tot 17 uur werken, van maandag tot vrijdag, en ongeveer 20 uur per week in het veld actief zijn), en door het aantal ontmoetingen in de loop van het jaar. Zo zien we dat één straatinterventie 38,00 euro kost (tabel 17).

Tabel 17. Geraamde kosten van een interventie in het kader van straathoekwerk in 2019 voor de vereniging New Samusocial.

Gegevens	Waarde
Budget toegewezen aan de daklozenrondes (inclusief werkingskosten)	430.993,59 €
Aantal straatontmoetingen	11.342
Gemiddeld aantal ontmoetingen per dag (365)	31,07
Gemiddelde kostprijs van een interventie	38,00 €

Bron: Activiteitenverslag 2019 van New Samusocial, berekeningen DULBEA

De kosten van een straatinterventie worden dus geraamd op 39,16 euro in 2019.

Naast de gemiddelde kosten van een straatinterventie hebben we ook het gemiddelde aantal ontmoetingen per dakloze per jaar vastgesteld. DIOGENES en New Samusocial bieden verschillende statistieken aan: het aantal verrichte prestaties, het aantal verschillende geholpen personen en het aantal interventies/ontmoetingen. Er zijn verschillende vormen van dienstverlening^{50 51}: psychosociale ondersteuning, fysieke begeleiding, oriëntatie, zorgoverleg, hulp en zorg, bezoek in instellingen, bezoek in woningen, huisvestingscoaching, nazorgcoördinatie, opleidingen en bewustmakingsacties, prestaties betrekking/luisterbereidheid, broodjes/thee/soep, waterbedeling, dekens, vestiaire, sociale babbel, verzorgingskit, verpleging, samu-douche, psychosociale gesprekken, enz. Bij New Samusocial werden 1.791 verschillende mensen geholpen in 2019, bij DIOGENES waren dat 1.035 mensen. Door in tabel 18 het aantal ontmoetingen/interventies te delen door het aantal verschillende geholpen personen, krijgen we het gemiddelde aantal keren dat een dakloze contact heeft gehad met een mobiel hulpteam.

Tabel 18. Gemiddeld aantal interventies per dakloze per jaar in 2019.

	Variabele	Waarde
<i>DIOGENES</i>	Totaal aantal interventies	8.533
	Aantal geholpen personen	1.053
	Gemiddeld aantal interventies per dakloze	8,2
<i>New Samusocial</i>	Totaal aantal ontmoetingen	11.342
	Aantal verschillende personen	1.791
	Gemiddeld aantal ontmoetingen per dakloze	6,3
Gemiddeld aantal interventies per persoon		7,3

Bron: Activiteitenverslag 2019 van DIOGENES en New Samusocial, berekeningen DULBEA

⁵⁰ New Samusocial (geen datum), *Activiteitenverslag 2019*, beschikbaar op: <https://samusocial.be/documentation/>, geraadpleegd op 25/03/2022.

⁵¹ DIOGENES (geen datum), *Activiteitenverslag 2019*, beschikbaar op: <https://www.diogenes.brussels/nl/pages/123-activiteitenverslagen-2019>, geraadpleegd op 25/03/2022.

Vermenigvuldigen we de gemiddelde kosten van een straatinterventie met het gemiddelde aantal interventies bij elk individu, dan krijgen we de gemiddelde kosten van straathoekwerk per dakloze, voor de daklozen die deze diensten krijgen. De gemiddelde kosten bedragen 285,39 euro per jaar per dakloze. Niet alle daklozen hebben echter contact met straathoekwerkers, en het exacte aantal daklozen dat contact heeft met straathoekwerkers kennen we niet. Vandaar dat het niet mogelijk is om de gemiddelde kosten van straathoekwerk per dakloze te bepalen. Hoewel we het aantal verschillende personen kennen die door beide verenigingen werden ontmoet, is het dus mogelijk dat van deze mensen sommigen contact hebben gehad met beide verenigingen.

Door het aantal daklozen dat een beroep doet op straathoekwerk te laten variëren, bedragen de totale kosten 20.806 euro wanneer 10 % van de 5.313 getelde daklozen op één dag een beroep doet op straathoekwerk⁵² (zie tabel 56).

3.2.6. *Crisisopvang - intensivering van de dienstverlening tijdens de winterperiode*

Sinds 2012 loopt in de winter een initiatief onder de naam 'Project 86.400' om daklozen overdag eerstelijnszorg en psychosociale begeleiding te bieden. Het project verenigt 12 diensten⁵³ zoals dagopvangcentra, verzorgingsdiensten en sociale restaurants, om het dienstenaanbod te vergroten door de openingstijden van de centra uit te breiden (vroeger in de ochtend of later op de avond, of 7 dagen per week open) en waarbij meer ontbijt, soep, koffie, was- en douchefaciliteiten en psychosociale ondersteuning worden aangeboden tijdens die periode (<http://www.86400.be/>)

Project 86.400 is niet de enige manier waarop de dienstverlening wordt versterkt in de winterperiode. Naast meer opvang overdag is er ook 's nachts een versterkte dienstverlening door in meer plaatsen (bedden) te voorzien in de noodopvangcentra. Bij New Samusocial bijvoorbeeld neemt het aantal bedden in de winter sterk toe: sommige centra verhogen hun capaciteit en sommige voorzieningen openen zelfs enkel in de winter de deuren. In 2019 bijvoorbeeld bedroeg de totale capaciteit van de extra winteropvang 800 tot 850 plaatsen. Bovenop deze plaatsen komen nog 250 federale plaatsen die beheerd worden door het Rode Kruis⁵⁴.

Voor het winterplan 2018-2019 had New Samusocial een budget van 5.779.346,80 euro uitgetrokken (zie tabel 7, punt 3.2.1). In totaal kregen in het kader van dit plan 6.866 verschillende personen onderdak, goed voor een totaal van 203.643 aangeboden overnachtingen. Door dit budget te delen door het totale aantal aangeboden overnachtingen, krijgen we de kostprijs van een overnachting tijdens het winterplan van New Samusocial: 28,38 euro. Door vervolgens het aantal totale overnachtingen te delen door het aantal verschillende personen dat onderdak kreeg, krijgen we de gemiddelde verblijfsduur: gemiddeld 30 nachten per persoon.

Voor de uitvoering van deze winterplannen worden talrijke subsidies vrijgemaakt. Zo heeft de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie voor het winterplan 2019-2020 een financiering van 6.267.666 euro toegekend en was er een federale subsidie van 1.323.000 euro⁵⁵. Wel is het belangrijk

⁵² Dit vertegenwoordigt de kosten van elke maatregel, vermenigvuldigd met het aantal daklozen dat een beroep doet op deze dienst.

⁵³ De partnercentra zijn: Association des maisons d'accueil (AMA), Bij Ons - chez nous, CAW Brussel - HOBO, La Consigne - Artikel 23, DIOGENES, DoucheFLUX, Jamais sans toit, La Fontaine, 't Eilandje - le Clos, Pierre d'Angle - Hoeksteen, RestoJet, Rolling Douche, Source - La Rencontre.

⁵⁴ New Samusocial (geen datum), *Activiteitenverslag 2019*, beschikbaar op: <https://rapportannuel2019.samusocial.be/nl/>, geraadpleegd op 04/04/2022.

⁵⁵ Bruss'Help (14 november 2019), *Winterplan 2019-2020 - Het Brussels Gewest ontplooit een versterkt netwerk voor de noodhulp aan en duurzame inschakeling van daklozen*, beschikbaar op: https://lastradapils.brussels/portail/images/PLAN_HIVER_FR.pdf, geraadpleegd op 04/04/2022.

op te merken dat het winterplan 2020-2021 het laatste winterplan was dat werd uitgevoerd. Er is immers beslist dat het jaarlijkse budget voor het winterplan voortaan wordt geïntegreerd in de jaarlijkse steun die de verschillende centra ontvangen om duurzame oplossingen op lange termijn aan te bieden en herhuisvesting aan te moedigen (<http://www.86400.be/>).

Het is moeilijk om in onze studie de kosten van crisisopvang op te nemen. Zoals we hebben gezien, worden voor sommige verenigingen de openingstijden gewijzigd, zodat ze op één dag meer mensen kunnen opvangen. Aangezien we echter gegevens hebben gebruikt over de totale werkingskosten voor een heel jaar en we gebruik hebben gemaakt van de gemiddelde bezettingsgraad/het gemiddelde gebruik van de diensten berekend over het volledige jaar, is de uitbreiding van de diensten in de winter er al in verwerkt (voor de meeste diensten kunnen we niet uitmaken wat al dan niet is voorbehouden voor het winterplan).

3.3. Indirecte kosten

3.3.1. *Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's)*

Een Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) is een instantie die *"een aantal sociale diensten verleent en zorg draagt voor het welzijn van iedere burger"*⁵⁶. Zoals de website⁵⁷ van de FOD aangeeft, beschikt een groot aantal mensen in België niet over voldoende middelen om in hun levensonderhoud te voorzien, en heeft een groot aantal mensen geen vaste woonplaats. Deze mensen komen dus in aanmerking voor sociale bijstand, maar dit is niet de enige hulp die wordt aangeboden. Elke persoon die legaal in België verblijft, kan namelijk een beroep doen op sociale bijstand, maar ook individuele personen komen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor sociale steun.

De door de OCMW's aangeboden diensten zijn zeer divers: financiële hulp, huisvesting, medische hulp, thuishulp en -verzorging, arbeidsbemiddeling, schuldbemiddeling, rechtsbijstand, psychosociale hulp, crisisopvang, enz.

Zoals Marion Di Silvestro in haar scriptie (2021) opmerkt, beschikken OCMW's over een aantal verschillende instrumenten om burgers hulp te bieden, en het is vooral financiële hulp waar mensen naar op zoek zijn. De auteur geeft aan dat de twee meest voorkomende vormen van steun het leefloon en de gelijkgestelde sociale steun zijn. Sociale steun is bedoeld om mensen in staat te stellen een menswaardig bestaan te leiden, en de voorwaarden om toegang te krijgen tot deze steun zijn minder talrijk dan voor een leefloon⁵⁸. De voorwaarden voor toegang tot sociale steun gelijkgesteld aan een leefloon⁵⁹:

- 1) *"De aanvrager moet zijn gewone en daadwerkelijke verblijfplaats op het Belgische grondgebied hebben en toestemming hebben om daar te verblijven;*
- 2) *hij moet hulpbehoevend zijn (geen onderdak, voedsel, kleding, toegang tot gezondheidszorg)".*

⁵⁶ Belgische Federale Overheidsdienst, (geen datum), OCMW, beschikbaar op: https://www.belgium.be/nl/familie/sociale_steun/ocmw, geraadpleegd op 24/01/2022.

⁵⁷ Idem.

⁵⁸ Bruxelles-J, (geen datum) *Quelles sont les aides fournies par le CPAS ? Quelles sont les conditions ?* beschikbaar op: <https://www.bruxelles-j.be/droits-sociaux/obtenir-de-laide-du-cpas/quelles-sont-les-aides-fournies-par-le-cpas/#:~:text=Le%20CPAS%20paie%20la%20prime,ou%20de%20l'aide%20C3%A9quivalente.,> geraadpleegd op 24/01/2022.

⁵⁹ Idem.

De OCMW's beschikken ook over andere instrumenten en vormen van (sociale en financiële) steun, maar die worden soms minder gebruikt. Andere mogelijke instrumenten zijn⁶⁰:

- 1) financiële steun: dit kan een voorschot op werkloosheidsuitkeringen of kinderbijslag zijn, maar dit voorschot moet worden terugbetaald zodra de uitkeringen daadwerkelijk worden ontvangen;
- 2) een referentieadres voor daklozen;
- 3) een andere vorm van bijstand: dit kan een huurwaarborg zijn, administratieve hulp om alimentatie te krijgen, hulp bij financieel beheer, psychologische bijstand, enz.

Het OCMW moet ook medische bijstand verlenen aan personen die niet over middelen beschikken en die zich op het grondgebied van zijn gemeente bevinden, ook al verblijven ze er illegaal, de zogenoemde dringende medische hulp (DMH), als deze personen onmiddellijk verzorging nodig hebben⁶¹.

Tot slot kunnen OCMW's periodieke of occasionele financiële hulp bieden. Staat iemand bijvoorbeeld voor een onverwachte uitgave, dan kan het OCMW helpen om die te betalen. Sommige vormen van hulp zijn voorschotten die de persoon in kwestie moet terugbetalen, maar er is ook periodieke/maandelijks hulp, die de betrokkene niet hoeft terug te betalen.

Omdat armoede de 19 gemeenten van het BHG niet op dezelfde manier treft, is het wel van belang te onderstrepen dat OCMW's meer of minder belangrijke activiteiten kunnen hebben in de strijd tegen thuisloosheid en in de hulp die ze bieden: sommige OCMW's kunnen voorrang geven aan bepaalde aspecten, terwijl andere OCMW's het accent elders leggen. Het project 'Step Forward' is bijvoorbeeld een project van het type *Housing First* van het OCMW van Brussel met New Samusocial dat zich richt op jonge daklozen. Maar in Elsene bijvoorbeeld bestaat er nog geen project van het type *Housing First*.

In 2018⁶² bedroeg de toewijzing aan de OCMW's gemiddeld 285 euro per inwoner en deze liep zelfs op tot 428 euro per inwoner in Stad Brussel⁶³. In 2019 telde het BHG 1.208.542 inwoners, van wie er 15.289 een beroep deden op dringende medische hulp (DMH) en 3.243 op andere medische hulp (AMH). Medische hulp dekt alle kosten voor gezondheidszorg die onder het recht op sociale steun vallen, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen twee soorten begunstigden: DMH-begunstigden (personen die hier illegaal verblijven en niet over voldoende middelen beschikken) en AMH-begunstigden (personen die, al dan niet verzekerd, aankloppen bij een OCMW en niet over voldoende middelen beschikken)⁶⁴. In datzelfde jaar ontvingen 52.757 personen een leefloon in het BHG⁶⁵.

Hoewel OCMW's meer bieden dan alleen financiële hulp (zoals het leefloon of gelijkgestelde sociale steun), en het werk van de werknemers om alle andere soorten bijstand te bieden, zullen we in het kader van deze studie alleen het bedrag van het leefloon gebruiken als steun die door OCMW's wordt

⁶⁰ Idem.

⁶¹ Idem.

⁶² In 2020 bedroegen de werkingskosten van de Brusselse OCMW's 1.052 euro per inwoner en deze uitgaven werden waarschijnlijk beïnvloed door covid. Deze werkingskosten omvatten personeelskosten, functioneringskosten, herverdeling (sociale steun), financiële lasten en heffingen. De personeelskosten en de kosten voor sociale hulp vormen het grootste deel van de uitgaven voor de werking: de helft voor sociale bijstand en 41 % voor personeelskosten. Belfius, (geen datum), *De financiële situatie van de Brusselse lokale besturen, statistisch overzicht van de begrotingen 2019 en 2020*, beschikbaar op: [Financi%C3%ABle-situatie-van-de-Brusselse-lokale-besturen.pdf \(belfius.be\)](#), geraadpleegd op 23/03/2022.

⁶³ Belfius (geen datum), *Gids "Hoe werkt een gemeente?"*, beschikbaar op: [gids-hoe-werkt-een-gemeente-brussel-nl.pdf \(belfius.be\)](#), geraadpleegd op 23/03/2022.

⁶⁴ POD Maatschappelijke Integratie, (geen datum) *Barometer voor maatschappelijke integratie* beschikbaar op: [Welkom \(mi-is.be\)](#), geraadpleegd op 05/07/2022.

⁶⁵ Idem.

geboden. Het is namelijk heel moeilijk om een totaalbedrag te ramen dat overeenkomt met de door het OCMW verleende bijstand, omdat het niet alleen over financiële hulp gaat. Op 1 juli 2019 bedroeg het leefloon 619,15 euro voor samenwonenden, 928,73 euro voor alleenstaanden en 1.254,82 euro voor personen met een gezin en minstens één minderjarig kind ten laste⁶⁶.

Ook vermeldenswaard is dat er andere vormen van bijstand zijn dan die welke rechtstreeks door de OCMW's worden aangeboden. De gemeenten beschikken ook over diensten zoals hierboven beschreven (straathoekwerk), via zogenaamde straathoekwerkers. Een straathoekwerker is een maatschappelijk werker uit de eerste lijn die rondgaat in de wijken van de gemeente, mensen ontmoet die zich in de openbare ruimte bevinden en als schakel fungeert met de diensten die de gemeente en het Gewest aanbieden⁶⁷. Naast de straathoekwerkers zijn ook de gemeenschapswachten op straat aanwezig voor een aantal preventieopdrachten om op straat "*criminaliteit en/of het gevoel van onveiligheid te voorkomen, op te sporen en te beperken*"⁶⁸.

3.3.2. Gezondheidszorg

Om de kosten van thuisloosheid in de gezondheidszorg te bepalen, moeten verschillende parameters worden vastgesteld. Zoals uit de literatuur blijkt, is het noodzakelijk enerzijds de prijs per opnamedag in een ziekenhuis te bepalen. Dankzij het RIZIV⁶⁹ weten we dat de prijs per opnamedag uit verschillende elementen is opgebouwd: de kosten van het verblijf (infrastructuur) en de zorg in het ziekenhuis. Geneesmiddelen, technische prestaties en honoraria van artsen zijn echter niet inbegrepen in de kosten van ziekenhuiszorg. Daarnaast moet worden vastgesteld in welke mate daklozen gebruikmaken van de gezondheidszorg en hoe lang ze gemiddeld in het ziekenhuis verblijven.

Om de prijs per opnamedag te bepalen, hebben we de gegevens van het RIZIV gebruikt⁷⁰. In januari en juli van elk jaar publiceert het RIZIV de prijs per opnamedag, afhankelijk van het soort ziekenhuisopname, voor ziekenhuizen en ziekenhuiscentra in België. Zoals blijkt uit de literatuur, lijden daklozen niet aan andere ziekten dan wij, maar verhinderen hun levensomstandigheden om ziekten correct te behandelen (Toronto Street Health Report, 2007). Dit betekent dat daklozen elke vorm van ziekenhuisopname kunnen gebruiken: opname op diensten voor palliatieve zorg of geriatrische afdelingen op het einde van het leven. In het kader van deze studie kijken we echter naar de kosten van acute ziekenhuisopnames⁷¹ en opnames in psychiatrische ziekenhuis in het BHG. Zoals eerder vermeld, zijn de meeste studies naar de kosten van thuisloosheid gericht op de kosten van algemene en psychiatrische diensten. Terecht, omdat onderzoek aantoonde dat ongeveer 30 % van de daklozen (in een deel van Canada) aan een psychische aandoening lijdt en dat ze te kampen hebben met verslavings- en gewenningsproblemen.

⁶⁶ POD Maatschappelijke Integratie, (geen datum), (Equivalent) leefloon, beschikbaar op: <https://www.mis.be/nl/equivalent-leefloon>, geraadpleegd op 22/02/2022.

⁶⁷ Elsene - Ixelles (28 maart 2022), *Straathoekwerkers*, beschikbaar op: [Straathoekwerkers | Elsene](#), geraadpleegd op 04/05/2022.

⁶⁸ Elsene - Ixelles (2 maart 2022), *Gemeenschapswachten*, beschikbaar op: [Gemeenschapswachten | Elsene](#), geraadpleegd op 04/05/2022.

⁶⁹ Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV), (24 januari 2022), *Verpleegdagprijzen ziekenhuizen*, beschikbaar op: [Prijs per opnamedag - RIZIV \(fgov.be\)](#), geraadpleegd op 25/01/2022.

⁷⁰ Idem.

⁷¹ Zoals de website Naar een gezond België ([Soorten hospitalisatiediensten - Naar een gezond België \(gezondbelgie.be\)](#)) aangeeft, zijn acute bedden bestemd voor kortverblijf, en dus niet voor langdurige behandeling, bijvoorbeeld voor chirurgie, inwendige geneeskunde, pediatrie, zorg voor premature baby's en materniteit.

In België geeft de Federale Overheidsdienst in januari en juli een bepaald budget aan de ziekenhuizen van het land. Zoals het RIZIV uitlegt,⁷² wordt 80 % van het budget rechtstreeks door de ziekenfondsen aan de ziekenhuizen betaald en wordt het resterende deel van dat bedrag door het ziekenhuis aan de ziekenfondsen geattesteerd via een zogenaamde 'patiëntenfactuur' die opgesplitst wordt in een bedrag per opname en een bedrag per dag. Patiënten moeten ook een deel betalen dat varieert volgens de verblijfsduur en wat zij de 'hoedanigheid van de patiënt' noemen: dit betekent dat het bedrag varieert als de patiënt een verhoogde tegemoetkoming ontvangt, werkloos is, personen ten laste heeft, enz.

Het RIZIV geeft ook aan dat wanneer de patiënt niet in orde is met het ziekenfonds, het ziekenhuis het volledige bedrag aanrekenet via de factuur van de patiënt, waarbij er geen tegemoetkoming van de verzekering is (remgeld) en die overeenkomt met 100 % van de prijs per opnamedag.

De door het RIZIV verstrekte gegevens zijn gegevens per ziekenhuis in België. Voor elk ziekenhuis is het soort ziekenhuisopname en voor elk soort ziekenhuisopname zijn de opnameprijs, de prijs per opnamedag en de 100 %-prijs vermeld. De gegevens die op de website van het RIZIV beschikbaar zijn, hebben betrekking op januari 2020, juli 2020, januari 2021, juli 2021 en januari 2022.

In het kader van deze studie hebben we ervoor gekozen de prijzen voor een ziekenhuisopname à 100 % te gebruiken, zodat we de totale kosten van één dag opname in het ziekenhuis krijgen. Ook al zijn de erelonen van artsen en de geneesmiddelen niet in deze kosten inbegrepen.

Om te bepalen hoeveel één dag ziekenhuisopname kost in het BHG in 2019, hebben we dan ook het gemiddelde genomen van de prijs per opnamedag (=100 %) voor alle ziekenhuizen in het BHG in 2020 en deze prijs aangepast aan de inflatie. Met als basis 2013 bedroeg het indexcijfer van de consumptieprijzen 109,59 in 2020 en 108,78 in 2019⁷³. Het gemiddelde van de prijs à 100 % in het BHG in 2019 en de aanpassing aan de inflatie staan hieronder vermeld in tabel 19.

Tabel 19. Gemiddelde totale prijs per opnamedag voor psychiatrische en acute diensten in 2020 en 2019 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

	Periode	Januari 2020	Juli 2020
Opname voor acute zorg		652,88 €	744,96 €
	Gemiddelde 100 %-prijs (per jaar) in 2020	698,92 €	
	Prijs in 2019	693,75 €	
Opname in een psychiatrisch ziekenhuis		397,45 €	401,30 €
	Gemiddelde 100 %-prijs (per jaar)	399,38 €	
	Prijs in 2019	396,42 €	

Bron: RIZIV, berekeningen DULBEA

De Federale Overheidsdienst heeft een analyse gemaakt van de algemene ziekenhuizen in België (2019)⁷⁴ en stelt een aantal statistieken ter beschikking over ziekenhuizen. Zo zien we onder meer dat de gemiddelde verblijfsduur op afdelingen voor acute zorg in 2017 vier dagen bedroeg.

⁷² Idem.

⁷³ Statbel (29 juni 2022), *Consumptieprijsindex*, beschikbaar op: [Consumptieprijsindex | Statbel \(fgov.be\)](https://statbel.fgov.be/consumptieprijsindex), geraadpleegd op 05/07/2022.

⁷⁴ Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, *Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu (2019)*, *Blikvanger in de gezondheidszorg - algemene ziekenhuizen*, beschikbaar op: [Download hier het volledige verslag in PDF - Naar een gezond België \(gezondbelgie.be\)](https://gezondbelgie.be), geraadpleegd op 12/04/2022.

Wat de geestelijke gezondheidszorg betreft, telt België in totaal 51 psychiatrische ziekenhuizen en 67 psychiatrische afdelingen in algemene ziekenhuizen⁷⁵. Het BHG telt 5 psychiatrische ziekenhuizen en 11 psychiatrische afdelingen. In dit verslag over de geestelijke gezondheidszorg vermeldt de FOD de verblijfsduur⁷⁶: Driekwart van de verblijven in psychiatrische ziekenhuizen duurt minder dan 3 maanden en 14,4 % van de verblijven duurt minder dan een week. Wat de verblijfsduur op psychiatrische afdelingen in algemene ziekenhuizen betreft, verblijft bijna 80 % van de patiënten er minder dan een maand (één derde minder dan een week)⁷⁷. Met betrekking tot het gemiddelde aantal opnamedagen per verblijf voor volwassenen in één jaar geven de resultaten aan dat in 2018 het gemiddelde aantal opnamedagen in psychiatrische ziekenhuizen 56 dagen bedroeg. Het gemiddelde aantal dagen op psychiatrische afdelingen in algemene ziekenhuizen was 17⁷⁸.

3.3.3. Justitiehuisen

Hoewel sommige studies de tweerichtingsrelatie tussen de gevangenis en daklozen hebben aangetoond, is het ook belangrijk om rekening te houden met de interacties die daklozen met justitiehuisen kunnen hebben, omdat niet alle soorten inbreuken tot een verblijf in de gevangenis leiden. Er kunnen namelijk ook andere soorten sancties worden opgelegd. In België is het de zogenaamde Administration Générale des Maisons de Justice die belast is met *"het verlenen van hulp bij het nemen van adequate gerechtelijke beslissingen, door de rechtzoekende te ondersteunen, gerechtelijke beslissingen met een professionele aanpak uit te voeren, te werken aan de re-integratie van de dader en zijn aanvraag tot desistentie te ondersteunen met behoud van de openbare veiligheid tijdens en na de uitvoering"*⁷⁹. Meer in het algemeen is de Administration Générale des Maisons de Justice belast met de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen (bijvoorbeeld elektronisch toezicht, probatie, werkstraffen, voorwaardelijke invrijheidstelling, enz.), maar ze is ook belast met de opvang van slachtoffers, en via de burgerlijke sociale studies werkt ze samen met de Familierechtbank wanneer er onenigheid bestaat over de kinderen (ouderlijk gezag, huisvesting, enz.)⁸⁰. De Administration Générale des Maisons de Justice heeft zes opdrachten⁸¹:

- 1) juridische eerstelijnsbijstand;
- 2) sociale steun;
- 3) psychologische hulpverlening;
- 4) hulpverlening voor een betrekking;
- 5) hulpverlening voor communicatie;
- 6) begeleiding voor het uitvoeren en opvolgen van rechterlijke beslissingen.

Om deze zes opdrachten uit te voeren, wordt de Administration Générale des Maisons de Justice begeleid door diverse partnerorganisaties. Daarnaast omvat ze ook het zogenaamde CAPREV (Centre

⁷⁵ Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, *Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu (2021), Blikvanger in de gezondheidszorg - Geestelijke gezondheidszorg*, beschikbaar op: [Blikvanger Gezondheidszorg GGZ FR v09.pdf \(gezondbelgie.be\)](#), geraadpleegd op 12/04/2022.

⁷⁶ Idem.

⁷⁷ Idem.

⁷⁸ Deze gegevens worden louter ter informatie verstrekt.

⁷⁹ Fédération Wallonie-Bruxelles, (geen datum), *Que font les Maisons de justice?* beschikbaar op: [Que font les MJ? - Portail des maisons de justice en Fédération Wallonie-Bruxelles](#), geraadpleegd op 22/02/2022.

⁸⁰ Fédération Wallonie-Bruxelles, (geen datum), *Maisons de justice – chiffres clés*, beschikbaar op: <https://statistiques.cfwb.be/maisons-de-justice/>, geraadpleegd op 23/02/2022.

⁸¹ Fédération Wallonie-Bruxelles, (geen datum), *Six missions*, beschikbaar op: [Six missions - Portail des maisons de justice en Fédération Wallonie-Bruxelles](#), geraadpleegd op 23/02/2022.

d'Aide et de Prise en Charge de toute personne concernée par les Radicalismes et Extrémismes Violents) en het CSE (Centre de Surveillance Electronique).

Sinds de zesde staatshervorming is de bevoegdheid voor de justitiehuizen overgedragen aan de Gemeenschappen. Zo zijn er in het BHG twee justitiehuizen: het ene beheerd door de Federatie Wallonië-Brussel, het andere door de Vlaamse Gemeenschap.

In totaal heeft de Federatie Wallonië-Brussel in 2019 een budget van 21.147.346 euro toegekend aan de Administration Générale des Maisons de Justice. Dat budget is onderverdeeld in verschillende categorieën: het budget voor het Centre de surveillance électronique, de werkingskosten (opgesplitst in centrale administratie, justitiehuizen en opleiding) en de subsidies die aan erkende partners zijn toegekend. Het budget voor 2019 staat vermeld in Tabel 20.

Tabel 20. Budget toegewezen aan de Administration Générale des Maisons de Justice in 2019

Verdeling van het budget	Details van het budget	2019
Centre de surveillance électronique	<i>Totaal</i>	4.909.000 €
Werkingskosten	Centrale administratie	107.000 €
	Opleiding	363.000 €
	Justitiehuizen	300.000 €
	<i>Totaal</i>	770.000 €
Subsidies - gespecialiseerde hulp	Subsidies aan erkende diensten voor de begeleiding van het uitvoeren en opvolgen van rechterlijke beslissingen	2.659.876 €
	Subsidies aan erkende diensten voor de hulpverlening voor communicatie	1.313.017 €
	Subsidies aan erkende diensten voor de hulpverlening voor een betrekking	4.319.241 €
	Subsidies aan erkende diensten voor juridische eerstelijnsbijstand	939.819 €
	Subsidies aan erkende diensten voor psychologische hulpverlening	3.500.405 €
	Subsidies aan erkende diensten voor sociale steun	2.735.988 €
	<i>Totaal</i>	15.468.346 €
<i>Totaal</i>		21.147.346 €

Bron: Statistieken van de Federatie Wallonië-Brussel

In het BHG wordt de gespecialiseerde steun voor 2019 geraamd op een bedrag van 3.508.918,84 euro. In totaal werden in datzelfde jaar 6.803 zaken behandeld (elektronisch toezicht niet meegerekend)⁸². Elektronisch toezicht en werkingskosten buiten beschouwing gelaten, komen we uit op een raming 'aan de lage kant' van de dossierbeheerkosten van 515,79 euro in 2019⁸³.

⁸² Fédération Wallonie-Bruxelles, (geen datum), *Répartition des dossiers par mission et par Maison de justice* beschikbaar op: [Répartition des dossiers par mission et par Maison de justice - Chiffres Clés \(cfwb.be\)](#), geraadpleegd op 15/04/2022.

⁸³ We gaan ervan uit dat de gegevens over de activiteit van de justitiehuizen van de Federatie Wallonië-Brussel representatief zijn voor alle activiteiten van de justitiehuizen van het land (inclusief de activiteiten van de Vlaamse justitiehuizen). De FWB publiceert zeer nauwkeurige gegevens over het budget dat specifiek voor de justitiehuizen wordt uitgetrokken. De gegevens van de Vlaamse Gemeenschap zijn niet zo nauwkeurig en uit de begrotingsstaat kan niet worden afgeleid welk deel naar de justitiehuizen gaat en of er nog andere investeringen voor de justitiehuizen gebeuren.

3.3.4. Rechtsbijstand en juridische bijstand

In België hebben mensen met een laag inkomen dankzij juridische bijstand, dat vroeger 'pro deo' werd genoemd, voor de rechtbank dezelfde rechten als anderen⁸⁴. Deze juridische bijstand geldt onder bepaalde voorwaarden en maakt het mogelijk de proceskosten en honoraria van de advocaten gedeeltelijk of volledig te vergoeden. De wet maakt een onderscheid tussen twee vormen van juridische bijstand⁸⁵: gratis advies of eerstelijnsbijstand, en de toewijzing van een advocaat of tweedelijnsbijstand.

- 1) Juridische eerstelijnsbijstand: eerstelijnsbijstand neemt de vorm aan van een raadpleging waarbij de betrokken persoon praktische en/of juridische informatie kan krijgen en een eerste juridisch advies⁸⁶. Dit soort steun is voor iedereen toegankelijk en niet inkomensafhankelijk⁸⁷.
- 2) Juridische tweedelijnsbijstand: via tweedelijnsbijstand kunnen personen die aan specifieke voorwaarden voldoen (zie hieronder), geheel of gedeeltelijk gratis bijstand krijgen van een advocaat, die na aanstelling het dossier onderzoekt en de betrokkenen begeleidt en vertegenwoordigt voor hoven en rechtbanken⁸⁸.

De voorwaarden voor het ontvangen van juridische tweedelijnsbijstand zijn inkomensgerelateerde voorwaarden en staan vermeld in de bijlage (punt 10.3).

Naast juridische bijstand kunnen personen die in aanmerking komen voor juridische bijstand, ook rechtsbijstand krijgen. Rechtsbijstand heeft betrekking op de gerechtskosten (deurwaarder, expert, griffiekosten, enz.).

Het budget voor juridische bijstand in België⁸⁹ bedroeg 102.037.152,99 euro in 2020 (voor het begrotingsjaar 2018-2019). Dat budget is voor 84,55 % afkomstig uit de staatsbegroting of 86.275.000 euro, 13,53 % (13.810.000 euro) komt uit het begrotingsfonds voor juridische bijstand (dit vloeit voort uit de 20 euro die elke rechtzoekende moet betalen bij het begin van elke gerechtelijke procedure, behalve de personen die juridische bijstand krijgen), en tot slot is 1,91 % van het budget (1.952.152,99 euro) afkomstig uit rechtstreekse inningen door advocaten (provisies, vaste bijdragen voor de aanstelling, vergoedingen voor proceskosten)⁹⁰.

Wat de werkingskosten betreft, ontvangt het BHG het grootste deel voor de bureaus voor juridische bijstand van de Orde van Franstalige en Duitstalige balies (OFDB): 16,45 %⁹¹ van de werkingskosten (op een totaalbedrag aan werkingskosten voor de OFDB van 3.994.174,89 euro), hetzij een bedrag van

⁸⁴ Justifit. (11 augustus 2020) *L'aide juridique (pro deo) en Belgique*. Justifit.be. <https://www.justifit.be/b/aide-juridictionnelle/>, geraadpleegd op 22/02/2022.

⁸⁵ FOD Justitie (Federale Overheidsdienst Justitie), (1 september 2020), *Juridische tweedelijnsrechtsbijstand: nieuwe regels*, beschikbaar op [Juridische tweedelijnsbijstand: nieuwe regels - Justitie \(Belgium.be\)](https://www.justitie.be/nieuwe-regels-juridische-tweedelijnsbijstand), geraadpleegd op 22/02/2022.

⁸⁶ Idem.

⁸⁷ Justifit. (11 augustus 2020) *L'aide juridique (pro deo) en Belgique*. Justifit.be. <https://www.justifit.be/b/aide-juridictionnelle/>, geraadpleegd op 22/02/2022.

⁸⁸ FOD Justitie (Federale Overheidsdienst Justitie), (1 september 2020), *Juridische tweedelijnsbijstand: nieuwe regels*, beschikbaar op: [Juridische tweedelijnsbijstand: nieuwe regels - Justitie \(belgium.be\)](https://www.justitie.be/nieuwe-regels-juridische-tweedelijnsbijstand), geraadpleegd op 22/02/2022. .

⁸⁹ Rey Q. (2022), *Chiffres de l'aide juridique 2021 (exercice 2019-2020)*, beschikbaar op: [Chiffres de l'aide juridique 2021 \(exercice 2019-2020\) | La Tribune \(avocats.be\)](https://www.avocats.be/chiffres-de-l-aide-juridique-2021-exercice-2019-2020), geraadpleegd op 13/04/2022.

⁹⁰ Idem.

⁹¹ 16,45 % van het aandeel van 49,21 % in de werkingskosten van de OFDB.

1.334.709,90 euro in 2020 (voor het begrotingsjaar 2018-2019). Voor de Nederlandstalige balies ontvangt het BHG 4,82 % van de kosten, hetzij 391.226,38 euro in 2020⁹².

Binnen de Orde van Franstalige en Duitstalige Balies hebben in 2020 (voor het begrotingsjaar 2018-2019) 2.387 advocaten juridische bijstand verleend, voor een totaal aantal van 92.596 zaken dat jaar, en een budget van 51.092.692,49 euro. Dit vertegenwoordigt een gemiddelde van 39 zaken per advocaat en een gemiddeld inkomen per advocaat van 21.404,56 euro. Van deze 92.596 zaken waren er 29.403 afkomstig van het Bureau d'Aide juridique van het BHG⁹³.

Door het budget van de Orde van Franstalige en Duitstalige Balies te delen door het aantal in 2020 afgeronde zaken (voor het begrotingsjaar 2018-2019), komen we tot de gemiddelde kostprijs voor een dossier met juridische bijstand van 551,78 euro.

3.3.1. Rechtssysteem

In het BHG zijn er twee gevangenissen: de gevangenis van Sint-Gillis en die van Vorst. De gevangenis van Sint-Gillis is een arresthuis, wat betekent dat de gevangenis bestemd is voor personen die nog niet voor de rechter zijn gekomen en in voorlopige hechtenis zitten. Door de overbevolking in de gevangenissen verblijven er echter ook veroordeelde gevangenen. De gevangenis beschikt over een medisch-chirurgisch centrum om maximaal 26 gevangenen te verzorgen en over een aparte vleugel voor 100 geïnterneerden. De gevangenis heeft een capaciteit van 502 gedetineerden, maar na renovatiewerken die in 2012 zijn begonnen, zal ze een capaciteit hebben van 750 gedetineerden⁹⁴. De gevangenis van Vorst-Berkendael is een strafhuis, wat betekent dat de gevangenis bestemd is voor personen die veroordeeld zijn. De gevangenis bevindt zich op twee sites en omvat ook een psychiatrische afdeling voor geïnterneerden (enkel voor mannen): een site voor mannen (372 individuele cellen), en een site voor vrouwen (51 individuele cellen, waarvan 30 aangepast voor twee personen, 3 cellen die plaats bieden aan 4 tot 6 personen; 3 veiligheidscellen, 2 naakte cellen en een grote cel om twee moeders met hun baby's op te vangen)⁹⁵.

Om de kosten van een dag in de gevangenis te bepalen, hebben we gebruikgemaakt van de jaarverslagen die het Belgische directoraat-generaal voor het gevangeniswezen tussen 2014 en 2017 jaarlijks heeft gepubliceerd⁹⁶ ⁹⁷. In deze verslagen staan gegevens over de gemiddelde gevangenisbevolking in België, over het personeel dat deze instellingen tewerkstellen en een gedetailleerde begroting voor elk jaar. Dankzij het verslag 'Justitie in cijfers 2015-2019'⁹⁸ kennen we het gemiddelde aantal gedetineerden in België voor de jaren 2018 en 2019. In dat verslag vonden we ook de gegevens over de aangepaste begroting voor de jaren 2018 en 2019, toegewezen aan de Federale

⁹² Idem.

⁹³ Idem.

⁹⁴ FOD Justitie (Federale Overheidsdienst Justitie), (geen datum), *Meer info over de gevangenis van St-Gillis*, beschikbaar op: https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenissen/belgische_gevangenissen/gevangenissen/meer_info/st-gillis, geraadpleegd op 02/02/2022.

⁹⁵ FOD Justitie (Federale Overheidsdienst Justitie), (geen datum), *Meer info over de gevangenis van Vorst-Berkendael*, beschikbaar op: https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenissen/belgische_gevangenissen/gevangenissen/meer_info/vorst, geraadpleegd op 02/02/2022.

⁹⁶ Federale Overheidsdienst Justitie (2017), *Jaarverslag 2017*, beschikbaar op: https://justitie.belgium.be/sites/default/files/jaarverslag_dg_epi_2017_0.pdf, geraadpleegd op 25/01/2022.

⁹⁷ Deze verslagen zijn beschikbaar op: <https://justitie.belgium.be/nl/publicaties>.

⁹⁸ FOD Justitie (Federale Overheidsdienst Justitie), *Justitie in cijfers 2015-2019*, beschikbaar op: [jic-nl-2015-2019.pdf \(belgium.be\)](https://justitie.belgium.be/sites/default/files/justitie_in_cijfers_2015-2019.pdf), geraadpleegd op 04/02/2022.

Overheidsdienst Justitie. Dankzij de statistieken over de evolutie van de begroting tussen 2016 en 2020 die beschikbaar zijn op de website van de Federale Overheidsdienst Justitie⁹⁹, kregen we ook de aangepaste totale begroting voor 2020. Er is aangegeven dat het aandeel van de begroting dat naar gevangenen gaat, ongeveer 30 % bedraagt. Om te bepalen welk deel van de begroting in 2018 en 2019 aan het gevangeniswezen is toegewezen, zijn we ervan uitgegaan dat 30 % van de totale begroting eveneens naar de gevangenen gaat.

Om de dagelijkse kosten van een gedetineerde te krijgen, kan het totale jaarlijkse budget worden gedeeld door het gemiddelde aantal gedetineerden in België. Deze stap levert de jaarlijkse kosten per gevangene op. Door dit bedrag door 365 (of 366 als het een schrikkeljaar is) te delen, krijgen we de gemiddelde kosten van een dag in de gevangenis per gevangene (zie tabel 21). In 2019 kostte een dag in de gevangenis 151,66 euro per persoon.

Tabel 21. Kosten van een dag in de gevangenis per gedetineerde in België in de periode 2014-2019

Variabelen	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Budget PI (in miljoen euro)	593,4 ⁽¹⁾	574,7 ⁽¹⁾	581,5 ⁽¹⁾	559,9 ⁽¹⁾	593,5 ⁽²⁾	584,4 ⁽²⁾
Aantal gedetineerden	11.578 ⁽¹⁾	11.040 ⁽¹⁾	10.619 ⁽¹⁾	10.471 ⁽¹⁾	10.261 ⁽¹⁾	10.559 ⁽¹⁾
Aantal dagen/jaar	365	365	366	365	365	365
Dagelijkse kosten/gedetineerde	140,42 € (2)	142,62 € (2)	149,63 € (2)	146,50 € (2)	158,48 € (2)	151,66 € (2)

Bron: FOD Justitie ⁽¹⁾, berekeningen DULBEA ⁽²⁾

Zoals aangegeven in tabel 56 van bijlage 10.4, betekent dit, als we schatten dat er 531 daklozen zijn in de gevangenis (dat is 10 % van het totale aantal getelde daklozen), een dagelijkse kostprijs van 80.577 euro. Bevindt 40 % van de daklozen zich in de gevangenis, dan vertegenwoordigt dit een dagelijkse kostprijs van 322.308 euro.

3.4. Verlies van overheidsontvangsten

3.4.1. *Het verlies aan overheidsontvangsten uit sociale bijdragen en belastingen*

Om de kosten van het verlies aan overheidsontvangsten te bepalen, hebben we ons gebaseerd op onderzoek dat in 2019 door DULBEA is uitgevoerd over het concept 'territoire zéro chômeur longue durée' in het BHG. Thuisloosheid kan immers samengaan met langdurige werkloosheid en er moet dan ook rekening worden gehouden met een verlies van overheidsontvangsten uit sociale bijdragen, omdat iemand die niet werkt geen sociale premies betaalt. Naast dat verlies moet rekening worden gehouden met het verlies aan belastingontvangsten voor de overheid, waarbij we uitgaan van het principe dat een vervangingsinkomen minder belastingen oplevert dan een loon (Rennoir, M., *et al.*, 2019: p.30).

Voor de raming van het individuele verlies aan overheidsontvangsten vergeleken de auteurs een situatie waarin iemand voltijds in de privésector werkt en aan alle takken van de sociale zekerheid onderworpen is, met de situatie van iemand die geen job heeft. Om beide situaties te kunnen vergelijken en het verlies aan overheidsontvangsten te kunnen ramen, hebben de auteurs op basis van de gegevens van Statbel een gemiddeld brutoreferentieloon voor de eerste twee decielen (10 % en 20 %) vastgesteld voor werknemers in het BHG (zie tabel 22).

⁹⁹ FOD Justitie (Federale Overheidsdienst Justitie), (geen datum) *Budget, evolutie 2016-2020*, beschikbaar op [Budget, evolutie 2016-2020 - Federale Overheidsdienst Justitie \(belgium.be\)](https://www.belgium.be/government/publications/budget-evolutie-2016-2020), geraadpleegd op 04/02/2022.

Tabel 22. Evolutie van het gemiddelde (maandelijkse) brutoloon van de eerste twee decielen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de periode 2014-2019¹⁰⁰

Gemiddeld brutomaandloon in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Decielen	2014	2015	2016	2017	2018 ^(e)	2019 ^(e)	TCAM 2014-2017	
	10	2.247	2.276	2.258	2.291	2.306	2.321		0,6 %
	20	2.510	2.558	2.529	2.574	2.596	2.618		0,8 %

Bron: Statbel, berekeningen DULBEA

Werkgeversbijdragen

Om het verlies aan overheidsontvangsten als gevolg van niet-betaling van werkgeversbijdragen te ramen, hebben de auteurs eerst de coëfficiënten van de werkgeverslasten bepaald aan de hand van de percentages van de RSZ-bijdragen die in het vierde kwartaal van 2019 van kracht waren. De auteurs leggen uit dat deze percentages worden bepaald op basis van diverse parameters: de categorie werknemers die onder de structurele vermindering van de federale overheid vallen, het werkstatuut (arbeiders of bedienden), en het aantal daadwerkelijke werknemers in de onderneming. Deze percentages staan vermeld in onderstaande tabel.

Tabel 23. Coëfficiënten werkgeversbijdragen (RSZ-bijdragen - 2019/04)¹⁰¹

Gemiddeld bruto maandsalaris (1 VTE) vermenigvuldigd met:	Arbeider(s)			Bediende(n)		
	Minder dan 10 werknemers	10 tot 19 werknemers	20 of meer werknemers	Minder dan 10 werknemers	10 tot 19 werknemers	20 of meer werknemers
Categorie 1	1,6195	1,6392	1,6398	1,4470	1,4653	1,4658
Categorie 2	1,7060	1,7258	1,7264	1,5271	1,5454	1,5460
Categorie 3 (valide werknemers)	1,6195	1,6392	1,6398	1,4470	1,4653	1,4658
Categorie 3 (mindervalide werknemers)	1,5593	1,5780	1,5786	1,3913	1,4086	1,4092

Bronnen: RSZ (2019/4) en VBO (2019), berekeningen DULBEA

Daarna hebben de auteurs de federale structurele vermindering geëvalueerd, een in de tijd onbeperkte basisvermindering voor werkgevers die werknemers hebben die aan alle takken van de sociale zekerheid onderworpen zijn. Dit geldt dus eigenlijk voor de meeste werknemers (behoudens enkele uitzonderingen¹⁰²). De federale structurele vermindering bestaat uit een forfaitair bedrag voor bepaalde categorieën werknemers, een component 'lage lonen' en een component 'hoge lonen' voor werknemers van categorie 2. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de berekeningsmethoden.

Tabel 24. Methodes voor de berekening van de federale structurele vermindering voor elke categorie van werknemers (situatie op 1 januari 2019)¹⁰³

Categorieën van werknemers	Forfaitair bedrag	Component 'lage lonen' ¹⁰⁴	Component 'hoge lonen'
----------------------------	-------------------	---------------------------------------	------------------------

¹⁰⁰ zie p. 26 van de DULBEA-studie: Fontaine, M., Rennoir, M. & Tojerow, I. (2020), *Etude des conditions budgétaires liées à la mise en place d'un dispositif 'Territoire Zéro Chômeur de longue durée' (TZCLD) en Région de Bruxelles-Capitale*, Département d'économie appliquée de l'ULB (DULBEA).

¹⁰¹ idem, op p. 27.

¹⁰² (RSZ, 2019): jongeren die tot 31 december van datzelfde jaar 18 jaar worden, betaalde sporters, occasionele werknemers in de land- en tuinbouwsector, artsen in opleiding en specialisten en pleegouders.

¹⁰³ Zie p. 28 van de studie van DULBEA: Fontaine, M., Rennoir, M. & Tojerow, I. (2020), *Etude des conditions budgétaires liées à la mise en place d'un dispositif 'Territoire Zéro Chômeur de longue durée' (TZCLD) en Région de Bruxelles-Capitale*, Département d'économie appliquée de l'ULB (DULBEA).

¹⁰⁴De componenten 'lage lonen' en 'hoge lonen' kunnen nooit negatief zijn.

Categorie 1	0 €	0,14 x (9.035 € - referentieloon voor het kwartaal)	0 €
Categorie 2 (non-profitsector)	49 €	0,2557 x (7.590 € - referentieloon voor het kwartaal)	0,06 x (loonsom voor het kwartaal - 12.990 €)
Categorie 3 met loonmatiging (valide werknemers)	0 €	0,14 x (9.635 € - referentieloon voor het kwartaal)	0 €
Categorie 3 zonder loonmatiging (mindervalide werknemers)	375 €	0,1785 x (9.035 € - referentieloon voor het kwartaal)	0 €

Bron: RSZ (2019/4)

Vervolgens pasten de auteurs de coëfficiënten van de werkgeversbijdragen toe op de eerste categorie van 'arbeiders', die het grootste deel van de werknemers in de particuliere sector vertegenwoordigt. Voor deze categorie werknemers (arbeiders) moet het brutomaandloon worden verhoogd tot 108 % om rekening te houden met het feit dat het enkel vakantiegeld wordt uitbetaald door de Rijksdienst voor Jaarlijkse Vakantie (en niet door de werkgevers). De auteurs geven echter aan dat ze geen rekening hebben gehouden met de eindejaarspremie en andere met socialezekerheidsbijdragen vergelijkbare sociale lasten, omdat dit afhangt van de collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) in de verschillende paritaire comités (PC). Daarna hebben ze de federale structurele vermindering toegepast, waardoor het individuele overheidsverlies aan werkgeversbijdragen voor het eerste en tweede deciel kon worden geraamd (zie tabel 25).

Tabel 25. Gemiddeld overheidsverlies aan werkgeversbijdragen in één jaar (in euro)¹⁰⁵

Werkgeversbijdragen	Minder dan 10 werknemers	10 tot 19 werknemers	20 of meer werknemers
Werkgeversbijdragen - 2019/04 (in %)			
1. Basistarief	25,00 %	25,00 %	25,00 %
2. Werkgeversbijdragen (RSZ) - Werkloosheidsbijdrage -	-	1,69 %	1,69 %
3. Werkgeversbijdragen (RSZ) - (Bijzondere) bijdragen -	5,93 %	5,93 %	5,98 %
4. Werkgeversbijdragen (RSZ) - Enkel vakantiegeld -	10,27 %	10,27 %	10,27 %
TOTAAL (Verhoogd tot 108 % voor arbeiders)	44,49 %	46,32 %	46,37 %
Gemiddelde RSZ-bijdrage	45,73 %		
Gemiddeld bruto jaarinkomen - 1ste deciel			
27850			
Gemiddeld jaarlijks verlies - 1ste deciel			
12.564			
Gemiddeld bruto jaarinkomen - 2de deciel			
31.411			
Gemiddeld jaarlijks verlies - 2de deciel			
14.363			

¹⁰⁵ Zie p. 29 van de studie van DULBEA: Fontaine, M., Rennoir, M. & Tojerow, I. (2020), *Etude des conditions budgétaires liées à la mise en place d'un dispositif 'Territoire Zéro Chômeur de longue durée' (TZCLD) en Région de Bruxelles-Capitale*, Département d'économie appliquée de l'ULB (DULBEA).

Persoonlijke bijdragen

Om het gemiddelde individuele verlies aan overheidsontvangsten als gevolg van de niet-betaling van persoonlijke bijdragen te bepalen, gebruikten de auteurs dezelfde gemiddelde brutoreferentielonen als voor de werkgeversbijdragen, en de RSZ-tarieven voor persoonlijke bijdragen die in het vierde kwartaal van 2019 van kracht waren.

Ook hier hebben de auteurs zich gericht op arbeiders uit de eerste categorie, voor wie het gemiddelde brutomaandloon tot 108 % moet worden verhoogd. Vervolgens hebben ze het basistarief van de persoonlijke bijdrage van 13,07 % toegepast. Ze hebben verder ook rekening gehouden met de sociale werkbonus, een werkgelegenheidssteun uit de specifieke federale bijdrage voor lage lonen, de bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid (BBSZ). Onderstaande tabel vermeldt het individuele jaarlijkse verlies voor de eerste twee decielen.

Tabel 26. Gemiddeld overheidsverlies aan persoonlijke bijdragen in één jaar (in euro)¹⁰⁶

Persoonlijke bijdragen	1ste deciel	2de deciel
Gemiddeld brutomaandloon	2.320,8	2.617,6
Gemiddeld brutomaandloon (verhoogd tot 108 % voor arbeiders)	2.506,5	2.827,0
<i>Basistarief 13,07 %</i>	<i>327,6</i>	<i>369,5</i>
<i>- Sociale werkbonus (federale werkgelegenheidssteun)</i>	<i>56,8</i>	<i>0,0</i>
<i>+ Bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid (BBSZ)</i>	<i>22,1</i>	<i>25,6</i>
<i>= Gemiddeld maandelijks verlies per persoon</i>	<i>292,9</i>	<i>395,1</i>
Gemiddeld jaarlijks verlies per persoon	3.515	4.741

Bronnen: Statbel, RSZ en VBO, berekeningen DULBEA

Verlies op de personenbelasting (PB)

De auteurs leggen uit dat het verlies van deze belastingen voortvloeit uit het verlies aan belastbare grondslag dat het verschil vormt tussen de inkomensvervangende uitkering die niet-werkenden ontvangen (werkloosheidsuitkering of sociale uitkering van het OCMW) en het 'gemiddelde loon' van een werknemer in loondienst. De auteurs hebben echter gekozen voor de hypothese dat de directe belasting van een werkloze nul is. Deze hypothese blijft gelden in onze studie, aangezien de meerderheid van de daklozen geen inkomen heeft.

Om dit verlies te ramen, hebben de auteurs gebruikgemaakt van het gemiddelde brutoreferentieloon voor de eerste twee decielen in het BHG en hebben daar de persoonlijke bijdragen van afgetrokken die ze net voordien hadden geraamd. Deze resultaten staan vermeld in tabel 27.

Tabel 27. Gemiddeld individueel overheidsverlies aan PB in één jaar (in euro)¹⁰⁷

PB	1ste deciel	2de deciel
Gemiddeld brutojaarloon	27.850	31.411
- Persoonlijke bijdragen (13,07 %)	3.515	4.741
= Bruto-inkomen	24.335	26.670

¹⁰⁶ Idem op p. 30.

¹⁰⁷ Idem op p. 31.

= Netto belastbaar inkomen	24.335	26.670
<i>Schijf 1</i>	<i>3.248</i>	<i>3.248</i>
<i>Schijf 2</i>	<i>3.720</i>	<i>3.720</i>
<i>Schijf 3</i>	<i>920</i>	<i>1.971</i>
<i>Schijf 4</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
= Basisbelasting	7.888	8.939
+ Belastingvrije som	1.933	1.933
= Staatsbelasting	5.955	7.006
+ Gemiddelde gemeentebelasting	451	530
TOTAAL	6.406	7.536

Bronnen: Statbel en FOD Financiën, berekeningen DULBEA

Overzichtstabel

Tabel 28. Gemiddeld verlies aan overheidsontvangsten per persoon in één jaar (in euro)

Jaarlijks verlies aan overheidsontvangsten	1ste deciel	2de deciel
Werkgeversbijdragen	12.564	14.363
Persoonlijke bijdragen	3.515	4.741
PB-belastingen	6.406	7.536
Gemiddeld jaarlijks verlies per persoon	22.485	26.640

3.5. Totale gemiddelde jaarlijkse kostprijs van het dienstengebruik per dakloze

In de volgende twee punten hebben we een raming gemaakt van de totale gemiddelde jaarlijkse kostprijs van het dienstengebruik per dakloze in het BHG. We hebben gekozen voor twee verschillende methodes, aangezien geen van beide rekening kan houden met alle kosten. In de eerste methode, die gebaseerd is op de nacht van de telling, beschikken we niet over het aantal daklozen dat in de gevangenis zat, en dus kunnen we die kosten niet meenemen. In de tweede methode konden we de uitgaven van de OCMW's niet ramen.

3.5.1. *Methode 1: raming op basis van de gegevens van de nacht van de telling, gegevens van de pre- en postenquête*

Om de totale gemiddelde jaarlijkse kosten van het dienstengebruik per dakloze te ramen, hebben we gebruikgemaakt van de gegevens die Bruss'Help verzamelde tijdens de telling op 9 november 2020, de pre- en post-enquêtes van 26 en 27 oktober en van 10 november 2020. De raming kan om verschillende redenen als een lage inschatting van de reële situatie worden beschouwd (andere redenen zullen ook in punt 6 aan bod komen):

- 1) het aantal getelde daklozen is waarschijnlijk een onderschatting;
- 2) bij de telling van het aantal daklozen is geen rekening gehouden met daklozen in instellingen (gevangenis) en daklozen die bij vrienden onderdak hebben gevonden;
- 3) we hebben evenmin de kosten van transitverblijven of voedselhulp geraamd;
- 4) het aantal mensen dat de straathoekwerkteams hebben ontmoet, betreft slechts twee verenigingen (DIOGENES en New Samusocial), dit aantal is dus een onderschatting;

- 5) we hebben een gemiddelde gehanteerd voor de kosten van een nacht in een medisch huis (Medihalte), een psychiatrisch ziekenhuis en een algemeen ziekenhuis¹⁰⁸;
- 6) het werk van justitiehuisen naar aanleiding van rechterlijke beslissingen kon niet in aanmerking worden genomen;
- 7) tot slot werd ook geen rekening gehouden met de extra middelen die de overheid tijdens de winterperiodes ter beschikking stelt (crisisopvang).

Tijdens de nacht van de telling op 9 november 2020 werden 1.928 mensen geteld in de noodopvang en 706 in onthaalhuizen. Bij de pre- en post-enquête werden ongeveer 100 mensen ondervraagd (181 mensen bij de pre-enquête en 120 mensen bij de post-enquête). Ze kregen verschillende soorten vragen, onder meer over hun inkomen en hun gebruik van andere diensten (gebruiksfrequentie). Hoewel dit aantal ondervraagde daklozen slechts een zeer klein deel van de totale daklozenpopulatie vertegenwoordigt en deze gegevens dus met de nodige voorzichtigheid moeten worden gehanteerd, hebben we ze toch gebruikt om een beeld te krijgen van het gemiddelde dienstengebruik. De pre- en post-enquêtes worden namelijk vooral uitgevoerd in dag- en opvangcentra die overdag open zijn, zodat het gebruik van deze diensten in de steekproef oververtegenwoordigd kan zijn.

Om dit gemiddelde gebruik te verkrijgen, gingen we als volgt te werk:

- 1) we hebben eerst het percentage ondervraagde personen in elke categorie bepaald, door het aantal respondenten dat 'dagelijks' (7 dagen per week), 'vaak' (3 keer per week), 'soms' (1-2 keer per week) en 'nooit' heeft geantwoord, te delen door het totale aantal respondenten van de enquête (181 of 120 personen);
- 2) daarna hebben we het percentage van elke categorie vermenigvuldigd met het percentage van de tijd dat ze deze diensten gebruiken¹⁰⁹:
 - a. 'dagelijks' gebruik staat voor 100 % van de tijd;
 - b. 'vaak' staat voor 46,43 % van de tijd (gemiddelde tussen 3/7 en 3/6);
 - c. 'soms' staat voor 23,21 % van de tijd (gemiddelde tussen 1,5/7 en 1,5/6);
 - d. 'nooit' staat voor 0 % van de tijd;
- 3) we hebben vervolgens de vier percentages bij elkaar opgeteld en het gemiddelde genomen tussen de post- en pre-enquête, wat ons het gemiddelde gebruik geeft en kan worden vertaald in het percentage daklozen dat gemiddeld per dag van deze diensten gebruikmaakt¹¹⁰.

Door deze gemiddelde gebruikpercentages te vermenigvuldigen met het aantal getelde daklozen (5.313), krijgen we een schatting van het aantal daklozen dat deze diensten heeft gebruikt.

De pre-enquête levert ook informatie op over het inkomen van de ondervraagde personen: 51,2 % verklaarde geen inkomen te hebben, 19,28 % verklaarde in het zwart te werken, 10,24 % verklaarde steun te ontvangen van het OCMW (leefloon of gelijkgestelde sociale steun), 16,27 % verklaarde sociale uitkeringen te ontvangen, 0,60 % verklaarde een arbeidsovereenkomst te hebben en 2,41 % verklaarde

¹⁰⁸ Het verslag van de telling vermeldt dat 31 personen in het ziekenhuis waren opgenomen, maar er wordt eigenlijk geen onderscheid gemaakt tussen psychiatrisch ziekenhuis, algemeen ziekenhuis of dagkliniek.

¹⁰⁹ Sommige diensten zijn 7 dagen per week open, andere 6 dagen per week. Daarom hebben we een gemiddelde genomen van de categorieën 'vaak' en 'soms' tussen het percentage dat dit geeft bij deling door 6 dagen open per week en 7 dagen open per week.

¹¹⁰ Voor het gebruik van de dagcentra zijn we er ook van uitgegaan dat het gemiddelde gebruikpercentage van de douches bepalend is voor het gemiddelde gebruik van dagcentra, aangezien verschillende dagcentra tegelijk de mogelijkheid bieden om te douchen, de was te doen, een dutje te doen, een safe of een kleedkamer te gebruiken.

een ander soort inkomen te ontvangen, maar zonder de aard ervan te specificeren. Daarom zijn we ervan uitgegaan dat 96,99 % van de daklozen geen bijdragen of belastingen betalen¹¹¹.

Voor het straathoekwerk hebben we de som genomen van het gemiddelde aantal interventies per dag van New Samusocial (31 interventies) en DIOGENES (33,8 interventies), in totaal 65 interventies.

Tabel 29. Raming van de totale gemiddelde kostprijs per dag en per jaar voor het gebruik van diensten per dakloze in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest¹¹²

Variabelen	Eenheidskosten per dag (of per interventie)	Aantal gebruikers op de dag van de telling (5.313)	Totale kosten per dag (of per interventie)
Huisvesting			
Noodopvang	60,11 €	1.928	115.892,08 €
Noodopvang - familieopvangcentrum	80,20 €		
Onthaalhuis	94,87 €	706	66.978,22 €
Dagopvang en straathoekwerk			- €
Centrum voor dagopvang	33,16 €	2.039	67.620,48 €
Straathoekwerk	39,16 €	65	2.545,40 €
OCMW			- €
OCMW-hulp	30,96 €	544	16.844,14 €
Gezondheidszorg	405,60 €	31	12.573,60 €
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €		- €
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €		- €
Medische dienst	126,63 €		- €
Juridische dienst en rechtssysteem			- €
Rechtssysteem	151,66 €		- €
Justitiehuis	1,41 €		- €
Rechtsbijstand	1,51 €	325	490,64 €
Overheidsontvangsten			- €
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €	5.153	226.998,91 €
Verlies van belastingontvangsten	18 €	5.153	90.438,15 €
Totale kosten van de dag			599.244,96 €
Gemiddelde dagelijkse kosten per persoon			112,79 €
Gemiddelde jaarlijkse kosten per persoon			41.167,78 €

¹¹¹ 96,99 % is de som van wie geen inkomen heeft, in het zwart werkt, OCMW-steun krijgt en een socialezekerheidsuitkering ontvangt.

¹¹² We hebben deze oefening ook uitgevoerd met 13.565 daklozen zoals aangegeven in de telling (geschat aan de hand van de referentieadressen). Hiervoor hebben we enkel het gebruik van de dagopvang, de rechtsbijstand en het verlies aan overheidsontvangsten gewijzigd. Daaruit bleek dat de totale jaarlijkse kosten van het gebruik van de diensten per dakloze € 32.940,93 bedragen, op voorwaarde dat alle dagen verlopen zoals de getelde dagen.

Onze ramingen in tabel 29 geven aan dat de gemiddelde jaarlijkse kosten voor het dienstengebruik van een dakloze 41.167,78 euro bedragen, als elke dag verloopt zoals de dag van de telling. Per dag bedragen de kosten om van de diensten gebruik te maken per dakloze 112,79 euro.

Bovendien is het interessant om de noden van de sector te vergelijken met wat de federale overheid, de GGC en de COCOF in 2019 ter beschikking hebben gesteld (hoewel hierbij geen rekening is gehouden met particuliere giften en eventuele subsidies van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de Vlaamse Gemeenschap).

Om het belang van deze overheidsfinancieringen te ramen, hebben we de gegevens gebruikt over de aangepaste begrotingen in 2019 van de GGC en de COCOF die in het Belgisch Staatsblad en op de website van de FOD Beleid en Ondersteuning voor de Federale Staat werden gepubliceerd. In deze begrotingen hebben we de subsidiebedragen gebundeld die werden toegekend aan noodopvang voor daklozen, onthaalhuizen, straathoekwerk en daklozenrondes, en dagopvangcentra. We hebben opgeteld wat de drie bevoegdheidsniveaus in 2019 hebben toegekend.

Om de door de overheid toegekende bedragen te kunnen vergelijken met de reële behoeften in 2019, hebben we een raming gemaakt door de kosten van elk van deze diensten, die we hadden geraamd op basis van de werkingskosten van de verenigingen, te vermenigvuldigen met 365 en met het aantal gebruikers van deze diensten op de avond van de telling (of de dag zelf).

Tabel 30. Vergelijking van de reële behoeften en de door de federale overheid, de GGC en de COCOF in 2019 ter beschikking gestelde middelen

Variabelen	Aangepaste begroting 2019 COCOF en GGC	Reële behoeften in 2019
Noodopvang	16.487.000,00 €	42.300.609,20 €
Onthaalhuis	15.401.000,00 €	24.032.169,40 €
Dagopvang	1.212.000,00 €	24.681.473,79 €
Dagwerk	716.000,00 €	929.071,00 €
Totaal	33.816.000,00 €	91.943.323,39 €
Totaal per persoon (5.313)	6.364,77 €	17.305,35 €

Bron: Budgetten van de GGC, de COCOF en de federale overheid, en berekeningen DULBEA

Zoals blijkt uit tabel 30 heeft de overheid in 2019 per dakloze 6.364,77 euro uitgegeven voor noodopvang, onthaalhuizen, dagopvang en dagwerk, terwijl de reële behoeften voor dat jaar 17.305,35 euro bedroegen.

3.5.2. Methode 2: raming op basis van de Valsamis-studie van 2016 en op basis van het gebruik van de diensten

Een andere manier om de kosten van dakloosheid te ramen, is zich baseren op de informatie uit de studie die Valsamis in 2016 uitvoerde om de doeltreffendheid van het Housing First-programma (HF) in België te beoordelen. In deze studie werden verschillende groepen 2 jaar lang gevolgd, maar de gegevens maken het mogelijk om het gebruik van sommige diensten 3 jaar lang te volgen. De studie richtte zich op het gebruik van de volgende diensten:

- nachtopvangcentra (noodopvang);
- huisvestingsbegeleiding;
- onthaalhuizen;

- Housing First-begeleiding;
- algemene zorg;
- psychiatrische zorg;
- verblijf in de gevangenis.

We gebruikten de gegevens over het aantal dagen dat in elk van deze diensten werd doorgebracht of het gebruik van deze diensten in de studie van Valsamis (2016). Voor het gebruik van andere diensten hebben we voor sommige een aanname gemaakt, voor andere een onderscheid naargelang de frequentie van het gebruik van de diensten (nooit, soms, vaak en dagelijks).

Voor straathoekwerk gingen we ervan uit dat een dakloze gemiddeld 7,3 ontmoetingen met straathoekwerkers per jaar had¹¹³. Met betrekking tot rechtsbijstand en justitiehuisen zijn we ervan uitgegaan dat wanneer iemand in de gevangenis heeft verbleven, de persoon in kwestie rechtsbijstand heeft gekregen en er een dossier in een justitiehuis werd geopend. Aangezien mensen met een leefloon automatisch verondersteld worden gratis rechtsbijstand te krijgen, en de meeste daklozen geen inkomen hebben (en dus aan de voorwaarden voldoen voor volledig gratis rechtsbijstand), zijn we ervan uitgegaan dat mensen die in de gevangenis hebben gezeten, deze rechtsbijstand hebben gekregen.

We hebben er ook voor gekozen om in dit geval geen rekening te houden met de door het OCMW verleende steun (leefloon of een andere vorm van sociale uitkeringen), aangezien we er dan vanuit zouden zijn gegaan dat de personen die steun het hele jaar door (12 maanden) hebben ontvangen. We maken dus een lage inschatting van de kosten per jaar (en de kosten kunnen bijgevolg hoger zijn afhankelijk van de ontvangen sociale uitkeringen).

Zoals vermeld in tabel 31, ramen we de gemiddelde kosten per dakloze (zonder gebruik te maken van dagopvangcentra) tussen 39.902,86 euro¹¹⁴ en 40.102,76 euro¹¹⁵ per jaar (zie tabel 31).

¹¹³ Raming van punt 3.2.5 op basis van de gegevens van DIOGENES en New Samusocial.

¹¹⁴ Raming van het gemiddelde gebruik van Housing First-diensten in het jaar vóór de toetreding tot het programma.

¹¹⁵ Raming van het gemiddelde dienstengebruik op basis van de 3 jaren van de studie voor de gevolgde groep daklozen.

Tabel 31. Geraamde kosten van het gebruik van de diensten per dakloze in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019

Variabelen	Eenheidskosten per dag (of per interventie)	Gemiddeld gebruik (HF-groep)	Gemiddeld gebruik daklozengroep
Huisvesting			
Noodopvang	60,11 €	50	53
Onthaalhuis	94,87 €	25	16
Dagopvang en straathoekwerk			
Centrum voor dagopvang	33,16 €		
Straathoekwerk	39,16 €	7,3	7,3
OCMW			
OCMW-hulp	30,96 €		
Gezondheidszorg	405,60 €		
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €	4	5
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €	17	9
Medische dienst	126,63 €		
Juridische dienst en rechtssysteem			
Rechtssysteem	151,66 €	8	30
Justitiehuis	515,79 €	1	1
Rechtsbijstand	551,78 €	1	1
Overheidsontvangsten			
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €	365	365
Verlies van belastingontvangsten	18 €	365	365
Totaal per persoon		39.902,86 €	40.102,76 €

Bron: Berekeningen DULBEA

Voor de dagcentra ten slotte hebben we het gebruik van deze dienst op 4 verschillende manieren geraamd (zie tabel 32): nooit (0 % van de tijd of 0 dagen per jaar), soms (23,21 % van de tijd of 84,72 dagen per jaar), vaak (46,43 % van de tijd of 169,47 dagen per jaar) en dagelijks (100 % van de tijd of 365 dagen per jaar).

Zo ramen we de kosten voor het gebruik van de dagopvangcentra tussen 0 en 12.103,40 euro per jaar (zie tabel 32).

Tabel 32. Geraamde kosten van de diensten van dagopvangcentra in 2019 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens de gebruiksfrequentie van deze diensten

	Aantal dagen	Kostprijs per jaar
Nooit (0 %)	0,00	-

Soms (23,21 %)	84,72	2.809,20 €
Vaak (46,43 %)	169,47	5.619,61 €
Dagelijks (100 %)	365,00	12.103,40 €

Bron: berekeningen DULBEA

Door de hierboven geraamde gemiddelde kosten op te tellen bij de geraamde kosten van het gebruik van dagopvangcentra, ramen we de totale gemiddelde jaarlijkse kosten van het gebruik van diensten per dakloze in het BHG tussen 39.902,86 euro en 52.206,16 euro per jaar (zie tabel 33). Dit resultaat is sterk vergelijkbaar met het resultaat van de eerste methode.

Tabel 33. Geraamde kosten van het gebruik van de diensten per dakloze in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019 volgens gebruiksfrequentie

Kosten per dakloze volgens gemiddeld gebruik van de diensten	Geraamde kosten voor de HF-groep vóór toetreding tot het programma	Geraamde kosten voor de groep 'daklozen' (volgens het gemiddelde over 3 jaar)
Nooit (0 %)	39.902,86 €	40.102,76 €
Soms (23,21 %)	42.712,06 €	42.911,96 €
Vaak (46,43 %)	45.522,47 €	45.722,37 €
Dagelijks (100 %)	52.006,26 €	52.206,16 €

Bron: berekeningen DULBEA

4. Getuigenissen

4.1. Inleiding

Eerder hebben we een raming gemaakt van de gemiddelde kosten van thuisloosheid in het BHG op basis van het gemiddelde gebruik van diensten en op basis van de laatste telling in het gewest. De trajecten van daklozen kunnen echter sterk verschillen en de kosten die met het leven op straat gepaard gaan dus ook. Daarom lijkt het belangrijk om de resultaten van onze gemiddelde kosten te toetsen aan verschillende leefsituaties die zich kunnen voordoen. Verscheidene studies over de kosten van thuisloosheid zijn gebaseerd op de raming van zogenaamde 'vignetten', wat voorbeelden zijn van het traject dat daklozen afleggen. Dat is bijvoorbeeld het geval voor een studie die Pleace N. en medeauteurs in 2013 hebben uitgevoerd en waarin ze de kosten van thuisloosheid in verschillende Europese landen hebben vergeleken, of een andere studie die Pleace N. eveneens in 2015 heeft uitgevoerd naar de kosten van thuisloosheid in Engeland. We hebben ervoor gekozen dezelfde vignetten te gebruiken als in de studie van 2013, waarin de situatie van drie mensen met een ander traject gespreid over één jaar wordt onderzocht. Naast deze drie vignetten hebben we ervoor gekozen nog een eigen laatste vignet te ontwikkelen, met het voorbeeld van het traject van een persoon die van zeer weinig diensten zou gebruikmaken.

4.2. Vignet 1

Het eerste vignet van Pleace, N. *et al.* (2013: 61) is dat van een chronisch dakloze, alleenstaande man van in de veertig met grote ondersteuningsbehoeften, drugs- en alcoholproblemen en psychische problemen. Het traject van deze man zag er het voorbije jaar als volgt uit:

- hij werd gearresteerd en bracht een nacht in een politiecel door;
- hij werd een maand opgesloten in de gevangenis;
- hij maakte drie keer gebruik van de spoeddienst van het ziekenhuis;
- hij werd vier nachten opgenomen in het ziekenhuis;
- hij werd twee maanden behandeld in een psychiatrisch ziekenhuis;
- hij deed een beroep op dagcentra die hem overdag gedurende 150 dagen voedsel en kleding gaven;
- hij verbleef 200 nachten in een noodopvangcentrum.

Om de totale kosten van het gebruik van de diensten van deze man te ramen, tellen we de hierboven berekende eenheidskosten op. Zoals eerder aangetoond, konden de kosten van een bezoek aan de spoeddiensten en de kosten van een nacht in een politiecel in deze studie niet worden geraamd. We tellen bij deze kosten echter de kosten van het straathoekwerk (we gebruiken het geschatte aantal ontmoetingen per persoon), de kosten van de rechtsbijstand die de persoon mogelijk heeft gekregen na zijn verblijf in de gevangenis, evenals de kosten van de justitieuizen die voor de strafrechtelijke opvolging instonden. Bovendien houden we rekening met het verlies van overheidsontvangsten via bijdragen en belastingen als gevolg van het feit dat de betrokkene werkloos is, en we gaan er ook vanuit dat hij geen leefloon ontvangt van het OCMW.

Zo komen we tot een kostprijs voor het verblijf op straat van deze dakloze man van 72.340,86 euro.

Tabel 34. Geraamde kosten van het gebruik van de diensten door de dakloze zoals voorgesteld in vignet 1.

Variabelen	Einheidskosten per dag (of per interventie)	Gebruik	Totale kostprijs
Huisvesting			
Noodopvang	60,11 €	200	12.022,00 €
Noodopvang - familieopvangcentrum	80,20 €		
Onthaalhuis	93,26 €		
Dagopvang en straathoekwerk			
Centrum voor dagopvang	33,16 €	150	4.974,00 €
Straathoekwerk	39,16 €	7,3	285,87 €
OCMW			
OCMW-hulp	30,96 €		
Gezondheidszorg			
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €	4	2.775,00 €
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €	61	24.181,62 €
Medische dienst	126,63 €		
Juridische dienst en rechtssysteem			
Rechtssysteem	151,66 €	30	4.549,80 €
Justitiehuis	515,79 €	1	515,79€
Politie-interventie			
Rechtsbijstand	551,78 €	1	551,78€
Overheidsontvangsten			
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €	365	16.079,00 €
Verlies van belastingontvangsten	18 €	365	6.406,00 €
Jaarlijkse kosten			72.340,86 €

Bron: berekening DULBEA

4.3. Vignet 2

Het tweede vignet van Pleace *et al.* (2013) is het traject van een jonge dakloze vrouw met twee kinderen die dakloos werd na een relatiebreuk, omdat ze de kosten van haar woning niet alleen kon betalen. Deze jonge vrouw heeft als volgt een beroep gedaan op de diensten:

- ze heeft vier keer een beroep gedaan op de spoeddienst van het ziekenhuis voor haar twee kinderen;
- ze heeft twee maanden doorgebracht in een noodopvangcentrum voor gezinnen;
- ze heeft drie maanden doorgebracht in een onthaalhuis;
- ze heeft zeven maanden in een tijdelijke privéwoning gewoond, waarvan ze de huur betaalde met een uitkering.

Voor dit vignet moeten we ook enkele wijzigingen doorvoeren en aannames maken. De bezoeken met de kinderen aan de spoeddienst brengen we niet in rekening, aangezien we daar geen raming van hebben. We gaan ervan uit dat de jonge vrouw tijdens de zeven maanden dat ze in een tijdelijke woning woonde, haar huur kon betalen dankzij een leefloon (vandaar dat we het bedrag hebben genomen voor een persoon met een gezin ten laste: 1.254,82 euro per maand in 2019).

Tabel 35. Geraamde kosten van het gebruik van de diensten door de dakloze jonge vrouw met twee kinderen zoals voorgesteld in vignet 2.

Variabelen	Einheidskosten per dag (of per interventie)	Gebruik	Totale kostprijs
Huisvesting			
Noodopvang	60,11 €		
Noodopvang voor gezinnen	80,20 €	61	4.892,20 €
Onthaalhuis	93,26 €	91	8.486,66 €
Dagopvang en straathoekwerk			
Centrum voor dagopvang	33,16 €		
Straathoekwerk	39,16 €		
OCMW			
OCMW-hulp	41,83 € ¹¹⁶	213	8.909,22 €
Gezondheidszorg			
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €		
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €		
Medische dienst	126,63 €		
Juridische dienst en rechtssysteem			
Rechtssysteem	151,66 €		
Justitiehuis	515,79 €		
Politie-interventie			
Rechtsbijstand	551,78 €		
Overheidsontvangsten			
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €	365	16.079,00 €
Verlies van belastingontvangsten	18 €	365	6.406,00 €
Gemiddelde jaarlijkse kosten per persoon			44.773,08 €

Bron: berekeningen DUBLEA

Zo ramen we de kosten die gepaard gaan met de situatie van deze jonge vrouw voor het moeilijke jaar waarin ze van verschillende diensten gebruikmaakte, op 44.773,08 euro. Dit is een minimumbedrag, aangezien geen rekening is gehouden met de bezoeken aan de spoeddiensten met haar kinderen.

4.4. Vignet 3

Het derde vignet van Pleace en medeauteurs (2013) is dat van een alleenstaande die niet dakloos is, maar wel grote psychische problemen en achterstallige huur heeft. Hierdoor is de betrokkene dakloos geworden en heeft hij gebruikgemaakt van de volgende diensten:

- hij werd vijf keer door de politie gearresteerd en bracht twee nachten door in een politiecel;
- hij werd drie maanden behandeld in een psychiatrisch ziekenhuis;
- hij bracht vier maanden door in de noodopvang;
- hij bracht drie maanden door in een onthaalhuis;
- hij werd na twee maanden uit een particulier huurappartement gezet;
- hij deed gedurende 150 dagen een beroep op dagopvangcentra;

¹¹⁶ Dit bedrag verschilt van het bedrag dat vroeger werd gebruikt, aangezien dit het dagelijkse bedrag is voor een persoon met een gezin ten laste met minstens één minderjarig kind.

Ook hier moeten we bepaalde opmerkingen formuleren en aannames maken. Om te beginnen kunnen we, net als voor het eerste vignet, geen rekening houden met de kosten van de twee nachten in de politiecel en de vijf arrestaties door de politie, aangezien we niet beschikken over de ramingen van die kosten. Bovendien veronderstellen we dat de betrokkene dat jaar niet heeft gewerkt en dat hij minstens de helft van het jaar een leefloon heeft ontvangen.

Tabel 36. Geraamde kosten van het gebruik van de diensten door de dakloze van vignet 3.

Variabelen	Eenheidskosten per dag (of per interventie)	Gebruik	Totale kostprijs
Huisvesting			
Noodopvang	60,11 €	122	7.333,42 €
Noodopvang - familieopvangcentrum	80,20 €		
Onthaalhuis	93,26 €	91	8.486,66 €
Dagopvang en straathoekwerk			
Centrum voor dagopvang	33,16 €	150	4.974,00 €
Straathoekwerk	39,16 €		
OCMW			
OCMW-hulp	30,96 €	183	5.665,25 €
Gezondheidszorg			
	405,60 €		
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €		
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €	91	36.074,22 €
Medische dienst	126,63 €		
Juridische dienst en rechtssysteem			
Rechtssysteem	151,66 €		
Justitiehuis	515,79 €		
Politie-interventie			
Rechtsbijstand	551,78 €		
Overheidsontvangsten			
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €	365	16.079,00 €
Verlies van belastingontvangsten	18 €	365	6.406,00 €
Gemiddelde jaarlijkse kosten per persoon			85.018,55 €

Bron: berekeningen DULBEA

We hebben een totale kostprijs geraamd voor de maatschappij van 85.018,55 euro.

4.5. Vignet 4

Voor dit vierde vignet, dat we zelf hebben bedacht, hebben we gekozen voor de situatie van een dakloze man zonder gezondheidsproblemen, die een jaar lang zeer weinig gebruikmaakt van de aangeboden diensten. Tijdens dat jaar heeft hij alleen van de volgende diensten gebruikgemaakt:

- hij verbleef 70 nachten in een noodopvangcentrum;
- hij ging één tot twee keer per week naar een dagopvang.

Tabel 37. Geraamde kosten van het gebruik van de diensten door de dakloze van vignet 4.

Variabelen	Einheidskosten per dag (of per interventie)	Gebruik	Totale kostprijs
Huisvesting			
Noodopvang	60,11 €	70	4.207,70 €
Onthaalhuis	93,26 €		
Dagopvang en straathoekwerk			
Centrum voor dagopvang	33,16 €	78	2.586,48 €
Straathoekwerk	39,16 €		
OCMW			
OCMW-hulp	30,96 €		
Gezondheidszorg	405,60 €		
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	693,75 €		
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	396,42 €		
Medische dienst	126,63 €		
Juridische dienst en rechtssysteem			
Rechtssysteem	151,66 €		
Justitiehuis	515,79 €		
Politie-interventie			
Rechtsbijstand	551,78 €		
Overheidsontvangsten			
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	44 €	365	16.079,00 €
Verlies van belastingontvangsten	18 €	365	6.406,00 €
Jaarlijkse kosten			29 279,18 €

Bron: berekeningen DULBEA

We ramen dat de totale jaarlijkse kostprijs van het gebruik van de diensten door deze dakloze man 29.279,18 euro bedraagt, wat beduidend lager is dan de in de eerste drie vignetten berekende kosten en de in punt 3.5 berekende gemiddelde kosten. Dit valt te verklaren door het feit dat de betrokkene nauwelijks gebruik heeft gemaakt van de aangeboden diensten. Bovendien is het belangrijk op te merken dat 76,79 % van deze 30.000 euro afkomstig is van een verlies aan overheidsontvangsten.

5. Conclusie van het eerste deel.

Zoals we in dit eerste deel van de analyse hebben gezien, zijn de kosten voor het gebruik van de verschillende diensten in combinatie met het verlies van overheidsontvangsten door daklozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zeer hoog. Aan de hand van de twee in punt 3.5 beschreven methoden hebben we de jaarlijkse kosten geraamd op ongeveer 40.000 euro per persoon. In een tweede analyse, die in punt 4 wordt toegelicht, hebben we vastgesteld dat de jaarlijkse kosten voor het gebruik van diensten sterk kunnen variëren van persoon tot persoon, afhankelijk van de manier waarop elke dakloze van de diensten gebruikmaakt. Hoewel ze onvolledig is, is die eerste analyse van cruciaal belang om de kosten van thuisloosheid in het BHG te begrijpen.

6. Beoordeling van scenario's om een einde te maken aan thuisloosheid

6.1. Inleiding

Het Housing First-programma is ontstaan in New York in de jaren 1990, toen dr. Sam Tsemberis beseftte dat niet alleen een deel van de daklozen met psychische aandoeningen of verslavingen ontsnapte aan de traditionele daklozenprogramma's, maar dat er ook steeds meer daklozen op straat terechtkwamen (Pleace, N., 2016). Deze vaststelling heeft het gebruik van de zogenaamde 'trapsgewijze' continue zorgprogramma's, die nuchterheid en onthouding van alcohol- en drugsgebruik vereisen, en waarbij huisvesting de laatste stap in een lang proces is, sterk ter discussie gesteld (Tsemberis, S., Gulcur, L., & Nakae, M., 2004). Zogenaamde trapsgewijze diensten voor daklozen hebben drie hoofddoelstellingen (Pleace, N., 2016: p. 14):

- 1) *"de betrokkene leren wonen in zijn eigen huis na op straat te hebben geleefd of na geregelde opnames in een ziekenhuis;*
- 2) *ervoor zorgen dat de betrokkene een behandeling ondergaat en medicatie neemt voor de behandeling van zijn psychische aandoening;*
- 3) *ervoor zorgen dat de betrokkene zich niet gedraagt op een manier die zijn gezondheid, zijn welzijn en zijn stabiele huisvesting in gevaar brengt, en vooral geen drugs of alcohol gebruikt (onthouding)."*

Volgens deze trapsgewijze visie, die wordt gesteund door Noord-Amerikaanse psychiatrische ziekenhuizen, moeten daklozen verschillende fases doorlopen, waaronder nuchterheid en onthouding, voor ze klaar zijn om te worden gehuisvest. Er werd van uitgegaan dat mensen met psychische problemen op geen enkele manier voor zichzelf konden zorgen en 24 uur per dag hulp nodig hadden. Deze diensten werden begin jaren 1990 ter discussie gesteld, toen werd vastgesteld dat ze niet werkten voor mensen met een psychiatrisch probleem in combinatie met een drugsproblematiek (Ridgway, P., & Zippel A. M., 1990, en Carling, P. J. 1990). Met betrekking tot diensten voor daklozen op basis van trapsgewijze modellen werden enkele problemen vastgesteld (Pleace, N., 2016: p. 15):

- 1) *"daklozen blijven 'vastzitten', zijn niet in staat om de stappen te zetten die nodig zijn om opnieuw een woning te krijgen;*
- 2) *daklozen die niet bereid of in staat zijn om de strikte regels te volgen, stappen uit de zogenaamde 'trapsgewijze' diensten;*
- 3) *de positionering van sommige 'trapsgewijze' diensten wordt ter discussie gesteld - vooral dan de trend om dakloosheid uitsluitend toe te schrijven aan de individuele verantwoordelijkheid van de betrokkene - waarbij daklozen met de vinger worden gewezen voor de situatie waarin ze zich bevinden;*
- 4) *de omgeving die door de 'trapsgewijze' diensten wordt gecreëerd, kan voor daklozen vijandig overkomen;*
- 5) *de kosten van de 'trapsgewijze' diensten zijn hoog voor een vaak beperkte doeltreffendheid".*

En zoals Dr. Sam Tsemberis en medeauteurs (2004) in hun artikel uitleggen, hebben chronisch daklozen (met een voorgeschiedenis van psychische aandoeningen, soms gekoppeld aan een verslavingsproblematiek) andere behoeften dan die welke door de trapsgewijze diensten worden vervuld. Enerzijds wonen mensen liever in hun eigen woning dan in een gemeenschap, anderzijds geven sommige mensen die hun vertrouwen in de gezondheidszorg hebben verloren, de voorkeur aan de onafhankelijkheid die ze op straat ervaren en bedanken ze voor de regels die door de programma's worden opgelegd. Het ter discussie stellen van deze trapsgewijze diensten werd ten slotte versterkt door onderzoeksresultaten die aantonen dat bij psychiatrische revalidatie de meest effectieve manier

om te leren leven in een bepaalde omgeving, zich in die reële omgeving bevindt (Anthony, W. A., & Blanch, A., 1989).

In die context heeft *Pathways to Housing* een innovatief model ontwikkeld om tegemoet te komen aan de behoeften van chronisch daklozen, op basis van het idee dat huisvesting een grondrecht is: het Housing First-programma. Dit programma maakt komaf met de heersende normen, want in plaats van het traditionele tragsgewijze (of gefaseerde) model te volgen waarbij permanente huisvesting de laatste stap is, voorziet dit programma in onmiddellijke huisvesting en laat het de betrokkene beslissen of hij al dan niet een behandeling wil ondergaan.

6.2. Housing First-programma's

De Housing First-programma's zijn gebaseerd op een lijst van acht kernprincipes (Pleace, N. 2016: p. 13):

- 1) *"Huisvesting is een mensenrecht;*
- 2) *keuze en controle door de gebruikers van de diensten;*
- 3) *scheiding tussen huisvesting en behandeling;*
- 4) *op herstel gerichte begeleidingsdiensten;*
- 5) *principe van risicobeperking;*
- 6) *actief engagement zonder dwang;*
- 7) *de persoon staat centraal in de begeleiding;*
- 8) *flexibele begeleiding die wordt aangeboden zolang het nodig is".*

Het Housing First-programma heeft zich dan ook ontwikkeld vanuit het idee dat als mensen met psychiatrische problemen kunnen overleven op straat, ze in staat zijn om hun eigen woning te beheren, en dat hen permanente huisvesting bieden een basis vormt om een herstelproces mogelijk te maken (Tsemberis, S., Gulcur, L., & Nakae, M., 2004). Dit soort programma's vraagt niet van de betrokkenen dat ze drugs- en alcoholvrij zijn. Ze dreigen hun woning dan ook niet te verliezen wanneer ze alcohol of drugs gebruiken. Mensen kunnen met name kiezen of ze al dan niet een behandeling willen, maar het is geen voorwaarde.

Typerend voor de Housing First-diensten is dat bewoners huur moeten betalen (inkomensafhankelijk) en hoewel er geen medische behandeling vereist is, moeten bewoners wel contact houden met de begeleidingsteams. Er bestaan twee soorten monitoring voor de gezondheid en het welzijn van de gebruikers van Housing First (ze sluiten elkaar niet uit, dus sommige programma's kunnen beide tegelijk gebruiken) (Pleace N., 2016):

- 1) het ACT-model (*Assertive Community Treatment*) voor intensieve monitoring: dankzij een multidisciplinair team kan direct worden ingespeeld op de noden van mensen, meer bepaald op het gebied van geestelijke gezondheidszorg en de behandeling van drugs- en alcoholproblemen. Dit model biedt ook monitoring om hulp te krijgen via de reguliere begeleidingssystemen. Dit model wordt het meest gebruikt voor mensen die een grote behoefte hebben aan begeleiding;
- 2) Intensive Case Management (ICM) : dit model begeleidt de gebruikers naar andere sociale diensten (reguliere diensten) om aan hun behoeften te voldoen.

Huisvesting ten slotte kan worden aangeboden via drie grote mechanismen:

- 1) via de private huurmarkt;
- 2) via de sociale huurmarkt (als er sociale woningen bestaan);

- 3) en via de rechtstreekse terbeschikkingstelling van huisvesting door woningen te kopen, nieuwe woningen te bouwen of bestaande woningen te gebruiken.

Hoewel het Housing First-programma vrij innovatief lijkt en bijzonder geschikt is in de strijd tegen thuisloosheid, wordt het toch met een aantal uitdagingen geconfronteerd. Zoals we eerder hebben gezien, zijn er misschien niet voldoende geschikte woningen tegen betaalbare prijzen: in het BHG staan veel mensen op de wachtlijst voor een sociale woning en bedraagt de wachttijd minstens 10 jaar, aangezien daklozen niet noodzakelijk voorrang krijgen. De toekenning van een woning is namelijk gebaseerd op een reeks criteria waaraan punten worden gekoppeld en op basis waarvan prioriteiten kunnen worden bepaald, waaronder de datum van inschrijving of andere bijzondere gebeurtenissen. Om een sociale woning te krijgen, moet aan bepaalde voorwaarden worden voldaan:

- 1) minstens 18 jaar oud zijn;
- 2) geen andere eigendom hebben (ook geen ander lid van het huishouden);
- 3) een bepaald inkomensplafond niet overschrijden;
- 4) ingeschreven zijn in een Belgische gemeente.

In het BHG is het mogelijk om via verschillende kanalen een sociale woning te krijgen¹¹⁷:

- 1) de sociale woningen van de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM): de BGHM is de gewestelijke administratie die instaat voor de sociale huisvesting in het BHG en die de openbare vastgoedmaatschappijen (OVM's) controleert, die zelf (de OVM's) woningen aanbieden tegen sociale, bescheiden of gemiddelde huurprijzen (het type hangt af van het inkomen);
- 2) de sociale verhuurkantoren (SVK's): deze kantoren beheren de verhuur van woningen van privé-eigenaars die tegen verlaagde prijzen worden verhuurd aan huishoudens met een bescheiden inkomen, evenals transitverblijven voor daklozen;
- 3) de woningen van het Woningfonds: deze organisatie koopt en renoveert woningen voor de meest kansarme gezinnen in het BHG, in ruil voor een zeer lage huur;
- 4) de woningen van de gemeente: gemeenten en OCMW's kunnen ook woningen ter beschikking stellen.

Ondanks dit uiteenlopend aanbod van sociale woningen of woningen met sociaal oogmerk staat een groot aantal mensen nog altijd op de wachtlijst voor een sociale woning in het BHG. Bovendien stijgen de woningprijzen op de particuliere huurmarkt voortdurend: tussen 2018 en 2020 steeg de gemiddelde huurprijs van appartementen met 5,74 % en was de gemiddelde prijs 1.106 euro in 2020. Sommige mensen hebben dus soms misschien geen voldoende hoge sociale uitkering om de huur te betalen.

6.3. Resultaten van de Housing First-programma's

Een grote meerderheid van de studies waarin de doeltreffendheid van Housing First-programma's werd beoordeeld, is uitgevoerd met behulp van gerandomiseerde gecontroleerde tests, waarbij twee groepen chronisch daklozen met hoge ondersteuningsbehoeften gedurende een min of meer langere periode werden gevolgd om de kosten en baten van deze programma's te meten. Aan Kuhn en Culhane (1998) hebben we het inzicht te danken in de samenstelling van de daklozenpopulatie door hun onderzoek naar de toevlucht tot noodopvang in New York en Philadelphia, waarin ze drie subgroepen van daklozen onderscheiden:

¹¹⁷ Gewestelijke Overheidsdienst Brussel (geen datum), *Sociale woningen*, beschikbaar op: <https://huisvesting.brussels/huren/sociale-woningen/>.

- 1) tijdelijk daklozen: deze daklozen verblijven zeer zelden en gedurende vrij korte periodes in noodopvangcentra (ze keren doorgaans zeer zelden naar die centra terug). Een vrij klein deel van deze populatie heeft psychische problemen of een verslavingsproblematiek;
- 2) episodisch daklozen: deze daklozen maken vaak en herhaaldelijk gebruik van noodopvang, maar voor kortere periodes. Een groot deel van deze populatie heeft psychische problemen en een verslavingsproblematiek, soms zelfs een combinatie van beide. Onder deze populatie is er ook een zeer kleine groep die veel circuleert tussen noodopvangcentra, de straat, ziekenhuizen en gevangenissen;
- 3) chronisch daklozen: onder deze groep daklozen bevindt zich ook een groot aantal personen met verslavingen en geestelijke gezondheidsproblemen, maar deze groep maakt gedurende zeer lange periodes gebruik van noodopvang, die voor hen een institutionele huisvesting op lange termijn wordt.

Uit de studie van Kuhn en Culhane (1998) blijkt ook dat tijdelijk daklozen eigenlijk de grootste groep zijn die gebruikmaakt van noodopvang (80 %), en dat episodisch en chronisch daklozen slechts 10 % van de daklozenpopulatie vertegenwoordigen. Door verschillende profielen op te stellen, konden de auteurs bovendien concluderen dat tijdelijk daklozen doorgaans dakloos worden als gevolg van armoede en een gebrek aan betaalbare huisvesting.

Het overwicht van deze groep daklozen in de Verenigde Staten zou kunnen worden verklaard door landgebonden kenmerken: een hoge graad van armoede, een slecht uitgebouwd socialezekerheidssysteem en weinig beschikbare sociale woningen (Kuhn, R., & Culhane, D. P., 1998). Stephens en Fitzpatrick (2007) bevestigden enkele jaren later inderdaad dat thuisloosheid nauw samenhangt met sociaal en huisvestingsbeleid. Om dat verband te duiden, gebruikten de auteurs een dubbele hypothese:

- 1) enerzijds leggen ze uit dat in landen met een laag niveau van armoede en sociale ongelijkheid, en met een sterk systeem van sociale bescherming, het aantal daklozen lager is dan in landen met een hoog niveau van armoede, grotere sociale ongelijkheid en een slecht uitgebouwd systeem van sociale bescherming;
- 2) anderzijds leggen ze uit dat thuisloosheid meer mensen met grote ondersteuningsbehoeften zou treffen in landen met sterk uitgebouwde socialezekerheidssystemen, terwijl in landen met een zwakkere sociale bescherming thuisloosheid meer een gevolg zou zijn van armoede en gebrek aan betaalbare woningen.

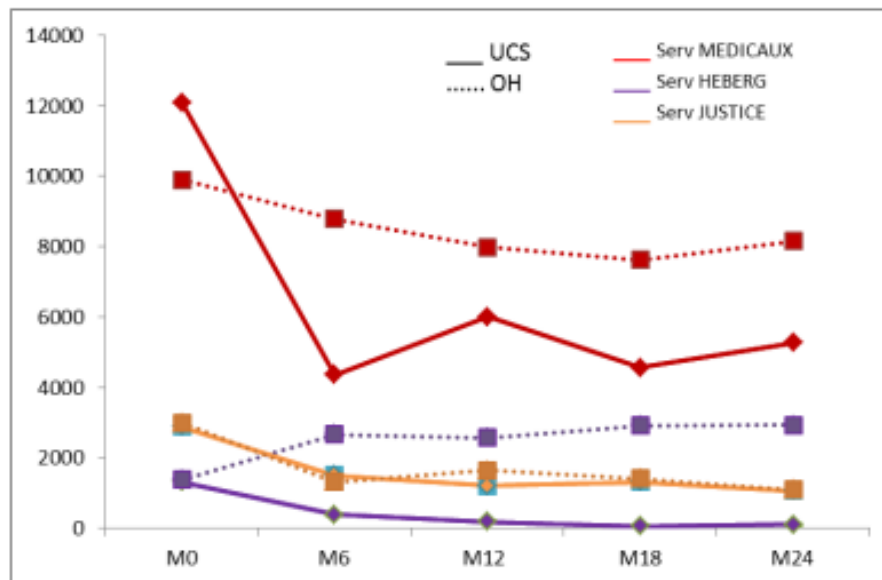
De studie van Benjaminsen, L., & Andrade, S. B. (2015) testte deze dubbele hypothese door de toevlucht tot noodopvang van Denemarken en de Verenigde Staten met elkaar te vergelijken, twee landen die verschillende niveaus van armoede en verschillende systemen van sociale bescherming hebben. De resultaten van deze studie ondersteunden bovengenoemde hypothesen: het aantal daklozen is lager in Denemarken, een land met een uitgebreid socialezekerheidssysteem, en de daklozenpopulatie in dat land bestaat meer uit mensen met complexe problemen zoals verslaving en psychische aandoeningen dan in de Verenigde Staten. Tot slot bleek uit de studie ook dat tijdelijke daklozen in beide landen ook het meest gebruik maken van noodopvang, maar dat bij die groep in Denemarken, in tegenstelling tot de Verenigde Staten, meer psychische aandoeningen en verslavingen voorkomen.

De meeste Housing First-programma's zijn dan ook gericht op mensen met ernstige psychische aandoeningen en/of verslavingsproblemen, die veel begeleiding nodig hebben, en op langdurig daklozen.

In Frankrijk werd in vier steden het programma '*Un chez soi d'abord*' georganiseerd: Toulouse, Parijs, Marseille en Rijsel. Om dit programma te realiseren, werden 700 mensen gedurende twee jaar om de

zes maanden gevolgd. De personen die in de controle- en behandelgroep werden ingedeeld, zijn personen met de volgende psychische aandoeningen: bipolaire stoornissen of schizofrenie (Tinland, A, *et al.*, 2016)¹¹⁸. Om de impact van het programma kwantitatief te beoordelen, vergeleken de auteurs het gebruik van medische diensten, huisvestingsdiensten en gerechtelijke diensten tussen de twee groepen. Onderstaande tabel geeft de evolutie in het gebruik van deze diensten weer.

Figuur 2. Evolutie van de kosten over de twee jaren van opvolging¹¹⁹

Bron: Un Chez Soi d'Abord - Rapport intérimaire de la Recherche – Volet quantitatif

We zien dat het gebruik van gerechtelijke diensten in de loop van de twee jaar weinig is veranderd en voor beide groepen sterk gelijklopend was. Voor de huisvestingsdiensten stellen we vast dat beide groepen vóór de toetreding tot het programma dezelfde kosten hadden, maar dat er na toetreding tot het programma een kloof tussen beide groepen is ontstaan. Voor de medische diensten zien we een daling van de kosten voor beide groepen, maar die daling is groter bij mensen die in het programma Un Chez Soi d'Abord zitten, met een bijzonder sterke daling tussen M0 en M6.

De auteurs ramen de gemiddelde jaarlijkse kosten van het programma op 14.000 euro per deelnemer, inclusief de kosten van het programma (lonen van de werknemers, coördinatoren, huurkosten enz.) en de som van de kosten van alle bezochte diensten (zie hierboven). Hoewel de totale kosten voor beide groepen zijn gedaald, zijn dankzij het programma Un Chez Soi d'Abord de jaarlijkse kosten voor het gebruik van de verschillende diensten aanzienlijk gedaald voor de groep die ervan profiteert: 11.000 euro tegenover 28.500 euro voor de controlegroep. Het verschil van 17.500 euro vertegenwoordigt dus de kosten die door de uitvoering van het programma zijn vermeden en compenseert volledig de jaarlijkse kosten van Un Chez Soi d'Abord (14.000 euro). De daling van de kosten is hoofdzakelijk toe te schrijven aan lagere kosten voor psychiatrische ziekenhuizen en huisvestingsdiensten.

In België werd een vergelijkbare studie uitgevoerd (Valsamis D., 2016) die tot doel had de kosten van een Housing First-programma, de kosten van daklozen en de kosten van dakloze, maar gehuisveste

¹¹⁸ De termen 'behandelgroep' en 'controlegroep' zijn de termen die gewoonlijk bij proeven worden gebruikt. De behandelgroep is de groep die de 'behandeling' krijgt en de controlegroep is de groep die de behandeling niet krijgt. In ons geval is de behandelgroep de groep die de Housing First-maatregel geniet, de controlegroep is de groep die het reguliere dienstenaanbod krijgt.

¹¹⁹ UCS is een letterwoord voor 'un chez-soi d'abord' en OH is de afkorting van 'offre habituelle' (regulier aanbod).

mensen te beoordelen. Hiervoor heeft de auteur rekening gehouden met de volgende kosten: Housing First-begeleiding, opvang en huisvesting, sociale uitkeringen, huisvestingstoelagen, gezondheidszorg, justitie, andere begeleidende maatregelen (werkgelegenheidssteun, thuishulp). Naast de kosten voor het opzetten van het programma heeft de auteur ook rekening gehouden met de mogelijke terugverdieneffecten van herhuisvesting en met het feit dat de gebruiker opnieuw een job kan hebben gevonden: schuldaflossing, betaling van taksen en heffingen, betaling van sociale bijdragen en belastingen, betaling van btw. Zo raamde de auteur dat de groep daklozen na twee jaar in het Housing First-programma netto 19.765 euro kosten, tegenover 17.133 euro voor de daklozen en 18.025 euro voor de gehuisveste daklozen. De auteur legt echter uit dat wanneer enkel naar de Housing First-groep wordt gekeken:

- 1) kan worden vastgesteld dat de totale kosten voor de overheid tussen de twee periodes (vóór en na hun toetreding tot het programma) zijn gedaald;
- 2) daardoor is de criminaliteit afgenomen (gemiddeld 19 dagen verbleven in de gevangenis vóór de start van het programma, in vergelijking met 3 dagen na 12 maanden, en 0 dagen voor de volgende periode van 12 maanden);
- 3) dit heeft de toevlucht tot de zorgdiensten doen afnemen;
- 4) er is een verbetering van de levenskwaliteit van individuen, een verbetering van het gevoel van veiligheid en van de netheid van de straten, en van de sociale samenhang.

In het Canadese Montréal koos de Chez Soi-studie ervoor te focussen op groepen van personen met hoge en matige behoeften. Het onderscheid tussen Housing First-begunstigden en de anderen leidde tot 4 analysegroepen (Latimer, E., *et al.*, 2014). Door hun toevlucht tot de verschillende diensten te vergelijken en de kosten van elke dienst te schatten, konden de auteurs een raming maken van hun respectieve kosten, die in tabel 38 hieronder staan vermeld.

Tabel 38. Evolutie van de kosten voor het gebruik van de diensten

Gemiddelde jaarlijkse kosten per deelnemer		Vóór hun toetreding tot het programma ¹²⁰	Tussen 0 en 24 maanden
Personen met grote behoeften	<i>Groep die de Housing First-maatregel geniet</i>	68.176 \$	67.625 \$
	<i>Groep die de reguliere diensten geniet</i>	69.072 \$	64.655 \$
Personen met matige behoeften	<i>Groep die de Housing First-maatregel geniet</i>	51.386 \$	45.046 \$

¹²⁰ De verschillen tussen de bedragen binnen de belangrijkste groepen vóór ze tot het programma toetraden (m.a.w. de bedragen van de personen die al dan niet van de maatregel profiteren voor de groep met grote behoeften), zijn statistisch niet significant en berusten op toeval.

	<i>Groep die de reguliere diensten geniet</i>	<i>52.660 \$</i>	<i>42.373 \$</i>
--	---	------------------	------------------

Bron: Chez Soi-project - Eindverslag van de site van Montréal

De auteurs leggen uit dat een groot deel van de kosten met betrekking tot het Housing First-programma worden gecompenseerd door verminderingen in andere diensten. Voor de groep met hoge zorgbehoeften komt de grootste kostenverlaging van psychiatrische ziekenhuizen (een gemiddelde verlaging van 14.003 \$). Voor personen met matige behoeften worden de kosten gecompenseerd door een minder grote toevlucht tot kamers met begeleiding, noodopvang, sociale huisvesting, enz.

Uit een recent onderzoek van 'Pathways To Housing' blijkt dat het programma 57 dollar per nacht kost, tegenover 77 dollar voor een nacht in een opvangcentrum. In Londen kostte een Housing First-dienst in 2013 ongeveer 9.600 £ per persoon per jaar (zonder huur), tegenover 1.000 £ meer voor een opvangcentrum, en 8.000 £ meer voor een plaats in een trapsgewijze dienst met intensieve begeleiding, wat een gemiddelde jaarlijkse besparing van 1.400 tot 11.250 euro betekent.

Deze programma's hebben economisch gezien en door de vermindering van de kosten voor het gebruik van de diensten die deze programma's kunnen meebrengen, ook veel positieve resultaten opgeleverd voor de stabiliteit van de woonsituatie van de gebruikers en hun (waargenomen) gezondheidstoestand (maar ook in verband met alcoholgebruik). Dankzij het Belgische experiment kon bijvoorbeeld worden vastgesteld dat 90 % van de mensen na twee jaar nog altijd een woning had.

Hoewel Housing First-projecten aanvankelijk voorbehouden waren voor personen met hoge ondersteuningsbehoeften, is de dienst geleidelijk aan ook uitgebreid naar andere categorieën van personen in Europa (Pleace, N., 2016). In Oostenrijk bijvoorbeeld werkte het 'Neunerhaus Housing First'-project met 69 huishoudens: sommige waren alleenstaande volwassenen, andere hadden kinderen ten laste. In België is er het New Samusocial-project 'Housing First 18-25', dat zich toespitst op jongeren tussen 18 en 25 jaar.

6.4. Motivering om het Housing First-model te gebruiken

Programma's van het type Housing First hebben aangetoond dat toegang tot huisvesting het antwoord is op het huisvestingsprobleem. Uit studies is gebleken dat zelfs daklozen met grote ondersteuningsbehoeften zich wisten te redden en hun woning konden behouden. Dit programma wordt echter niet voor alle doelgroepen op dezelfde manier uitgerold. Zoals we in de voorgaande punten hebben gezien, zijn sommige Housing First-programma's bestemd voor specifieke groepen daklozen, aangezien niet alle daklozen hetzelfde soort steun en follow-up nodig hebben. Enerzijds is de begeleiding van een volwassene of een adolescent niet hetzelfde; zoals Gaetz S. (2019) uitlegt, zijn de problemen van jongeren en volwassenen anders en moet het programma voor jongeren een gezonde overgang van de jeugd naar de volwassen leeftijd mogelijk maken. Gaetz S. (2019) legt ook uit dat veel jongeren op straat belanden als gevolg van geweld en misbruik in hun jeugd. Anderzijds legt Gaetz S. (2019) uit dat psychische problemen verergeren als ze op straat terechtkomen, wat betekent dat een dakloze die een paar maanden op straat heeft doorgebracht waarschijnlijk niet dezelfde hulp en opvolging nodig heeft als een dakloze die al een aantal jaren op straat leeft.

Het Housing First-experiment heeft duidelijk gemaakt hoe belangrijk het is om huisvesting aan te bieden zonder voorafgaandelijke voorwaarden en vóór enige andere vorm van steun. Vanuit de veronderstelling dat huisvesting centraal staat in de oplossing voor thuisloosheid, en dat herhuisvesting van daklozen de eerste stap is om uit die thuisloosheid te geraken, willen we verschillende scenario's ontwikkelen waarin daklozen opnieuw worden gehuisvest, in verschillende woningtypes en met verschillende soorten begeleiding (van het type Housing First of meer reguliere ondersteuning)

Toch is het belangrijk op te merken dat we ons in dit onderzoek baseren op volwassen daklozen die recht hebben op een leefloon (of het equivalent van een leefloon) waarmee ze in de eerste plaats de huur van hun woning zouden kunnen betalen, of personen die een invaliditeitsuitkering/uitkering van het ziekenfonds ontvangen. Dit betekent dat een deel van de daklozenpopulatie (mensen zonder papieren of niet-erkende vluchtelingen), die een groot deel van de totale daklozenpopulatie in het BHG vertegenwoordigen, niet onder de hier voorgestelde oplossingen zal vallen omdat ze misschien geen recht hebben op dit soort inkomen (zie *hieronder* de voorwaarden om in aanmerking te komen voor het leefloon). Al deze mensen hebben dus een regularisatie nodig, waardoor deze rechten geactiveerd kunnen worden. Deze verblijfsregularisatie brengt onvermijdelijk extra kosten mee voor de herhuisvesting.

6.5. Vaststelling van de kosten

Om de kosten van een exit-strategie uit de thuisloosheid vast te stellen, zijn we uitgegaan van eerdere studies die Housing First-programma's hebben beoordeeld, en meer specifiek de studie die in België is uitgevoerd (Valsamis D., 2016). Naast alle kosten die eerder in punt 3 zijn genoemd, moeten we er nog andere aan toevoegen. De hierboven vermelde kosten moeten namelijk ook in dit deel in rekening worden gebracht, aangezien daklozen nog altijd van sommige diensten kunnen gebruikmaken, ook al leven ze niet meer op straat. Zo kunnen geherhuisveste mensen nog altijd gebruikmaken van dagopvang, of hebben ze net als elke andere gehuisveste persoon nog altijd nood aan gezondheidszorg. Maar bij deze kosten moeten worden opgeteld:

- 1) de kosten voor het opvolgen van gehuisveste personen: opvolging van het type Housing First of van het type begeleid wonen;
- 2) de kosten van sociale uitkeringen en sociale steun: installatiepremie, huurwaarborg, huurtoelage, energiepremie en het sociale energietarief, werkloosheidsuitkering, uitkering van het ziekenfonds, uitkering wegens handicap of invaliditeit;
- 3) de kosten voor de bouw/renovatie van sociale woningen, die zullen moeten worden gecorrigeerd met de huur die de geherhuisveste personen betalen.

6.6. Raming van de kosten

6.6.1. Kosten van sociale uitkeringen en sociale steun

Installatiepremie

Wanneer een dakloze een woning vindt, komt hij in aanmerking voor een zogenaamde installatiepremie van het OCMW. Zoals vermeld in het Belgisch Staatsblad is de installatiepremie een twaalfde van het jaarlijkse bedrag van het leefloon (het bedrag wordt berekend op basis van het bedrag van het leefloon categorie 3, dus voor personen met een gezin ten laste en minstens één minderjarige). De installatiepremie bedroeg 1.254,82 euro in 2019. Om voor deze installatiepremie in aanmerking te komen, moet de dakloze aan drie voorwaarden voldoen¹²¹:

- 1) de dakloze ontvangt een leefloon of een ander vervangingsinkomen van de sociale zekerheid (werkloosheidsuitkering of invaliditeitsuitkering). Als de betrokkene werkt, moet zijn inkomen lager zijn dan het leefloon plus 10 %;
- 2) hij heeft een woning gevonden (en is dus niet langer dakloos);
- 3) hij heeft nooit een installatiepremie ontvangen.

¹²¹ POD Maatschappelijke Integratie, (geen datum) *Daklozen en installatiepremies*, beschikbaar op: [Daklozen en installatiepremies | POD Maatschappelijke Integratie \(mi-is.be\)](#), geraadpleegd op: 09/05/2022

Huurwaarborg

Het OCMW kan ervoor kiezen om tegemoet te komen in de kosten voor het vestigen van een huurwaarborg voor wie deze niet kan betalen. In de praktijk kan die steun twee verschillende vormen aannemen naar gelang van de keuze van het OCMW¹²²:

- 1) als de huurwaarborg in contant geld wordt gevraagd, kan het OCMW het bedrag van de huurwaarborg rechtstreeks voorschieten op voorwaarde dat dit niet meer is dan twee maanden huur. Het bedrag wordt in dat geval op een geblokkeerde rekening gestort. Gaat het om een bankgarantie, dan verbindt de bank zich er namens het OCMW toe de verhuurder het bedrag van de huurwaarborg te betalen wanneer de huurder zijn verplichtingen niet nakomt;
- 2) Wordt de huurwaarborg geëist door middel van een borgstellingsbrief, dan belooft het OCMW de verhuurder om de huurwaarborg te betalen wanneer de huurder zijn verplichtingen niet nakomt.

Aangezien ervan wordt uitgegaan dat de dakloze opnieuw zal worden gehuisvest in een sociale woning, wordt het bedrag van de huurwaarborg berekend op basis van de gemiddelde huurprijs voor een sociale woning.

Een sociale woning kan een appartement, een huis of een studio zijn. Het aantal kamers varieert tussen 1 en 8. De huurprijs verschilt naar gelang van het type woning en het aantal kamers. Om de gemiddelde huurprijs van een sociale woning te bepalen, hebben we ons gebaseerd op de statistieken van de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij. De BGHM beheert de 16 Openbare Vastgoedmaatschappijen (OVM's) en het is op basis van de huurprijzen van deze 16 OVM's dat de gemiddelde huurprijzen van sociale woningen worden berekend. In 2019 bedroeg de gemiddelde maandelijkse huurprijs voor alle types sociale woningen 311,12 euro in het BHG¹²³. Voor appartementen en studio's bedroeg de gemiddelde huur 299,89 euro (zie tabel 39).

Tabel 39. Gemiddelde maandelijkse huurprijs per type sociale woning en per aantal kamers

Type woning	Aantal kamers	Gemiddelde huurprijs
Appartement/Studio		
	0	194,44 €
	1	239,88 €
	2	320,97 €
	3	364,41 €
	4	415,92 €
	5	446,86 €
	6	447,06 €
	-	299,89 €

Bron: Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij

We ramen dat de huurwaarborg van het OCMW 599,78 euro per persoon bedraagt (wat overeenkomt met 2 maanden gemiddelde huur).

Huurtoelage/Herhuisvestingstoelage

De *huurtoelage* is een financiële steun die het voor sommige mensen mogelijk maakt (onder voorwaarden) een deel van de huur te betalen in afwachting van de toewijzing van een sociale woning.

¹²² POD Maatschappelijke Integratie, (geen datum) *Huurwaarborg*, beschikbaar op: [Huurwaarborg | POD Maatschappelijke integratie \(mi-is.be\)](https://www.mi-is.be), geraadpleegd op 09/05/2022.

¹²³ BGHM (Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij), (geen datum), *statistieken BGHM 2020*, beschikbaar op: [Microsoft Power BI](https://www.bghm.be), geraadpleegd op 09/05/2022.

In het BHG varieert het basisbedrag tussen 120 en 160 euro per maand. Dit bedrag kan worden verhoogd met 20 tot 40 euro per kind. Aangezien we ervan uitgaan dat de dakloze een sociale woning zal krijgen, wordt met deze toelage geen rekening gehouden (deze financiële steun wordt namelijk verstrekt totdat de betrokkene een sociale woning krijgt).

De *herhuisvestingstoelage* is ook een financiële steunmaatregel die bedoeld is om huurders met een laag inkomen te helpen wanneer ze van woning veranderen omdat deze onbewoonbaar, te krap of ongeschikt is voor personen met beperkte mobiliteit of voor ouderen. Deze toelage is ook bedoeld om mensen te helpen die uit bepaalde situaties van thuisloosheid komen. Deze herhuisvestingstoelage omvat eigenlijk twee delen¹²⁴:

- hulp bij verhuizing: deze steun bedraagt 896,60 euro (in 2022) en wordt verhoogd met 10 % per persoon ten laste. Het maximumbedrag is 1.165,58 euro (voor drie personen ten laste);
- huurtoelage: deze steun bedraagt 173,72 euro per gezin zonder personen ten laste, maar kan worden verhoogd met 10 % per persoon ten laste, en bedraagt maximaal 260,57 euro (met vijf personen ten laste).

In totaal gaat het om 1.070,32 euro voor de herhuisvestingstoelage in 2022. Als we dit bedrag corrigeren op basis van de index van de consumptieprijzen van Statbel, komen we uit op een herhuisvestingstoelage van 969,92 euro in 2019¹²⁵.

Sociaal energietarief

Volgens de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas¹²⁶ is het sociale tarief voor elektriciteit en/of aardgas een verlaagd tarief voor bepaalde categorieën personen. Het gaat om personen of huishoudens waarvan minstens één persoon een van de volgende OCMW-uitkeringen geniet¹²⁷:

- een leefloon;
- met een leefloon gelijkgestelde sociale steun;
- een voorschot op:
 - o het gewaarborgd inkomen voor ouderen,
 - o een invaliditeitsuitkering;
 - o een tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden.

In 2019 bedroeg het sociale eenheidstarief (voor elektriciteit)¹²⁸: 17,640c€/kWh voor elektriciteit (inclusief 21 % btw) en gemiddeld 3,027c€/kWh voor aardgas (inclusief 21 % btw). Op de website Energids¹²⁹ staat het jaarlijkse gas- en elektriciteitsverbruik van een gemiddelde consument in het BHG vermeld. Dit bedraagt 2.036 kWh voor elektriciteit en 12.728 kWh voor gas.

¹²⁴ Brussel Huisvesting (geen datum), *Herhuisvestingstoelage*, beschikbaar op: [Herhuisvestingstoelage - Brussel Huisvesting](#), geraadpleegd op 09/05/2022.

¹²⁵ Dit bedrag is verkregen door het bedrag voor 2022 te delen door de huidige jaarlijkse ICP voor 2022 (per 05/07/2022) van 120,04 en te vermenigvuldigen met de jaarlijkse ICP voor 2019 (108,78).

¹²⁶ CREG (geen datum), *Sociaal Tarief*, beschikbaar op: [Sociaal tarief | CREG: Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas](#), geraadpleegd op 06/05/2022.

¹²⁷ POD Maatschappelijke Integratie, (geen datum) *Sociaal tarief gas en elektriciteit* beschikbaar op: [Sociaal tarief gas en elektriciteit | POD Maatschappelijke Integratie \(mi-is.be\)](#), geraadpleegd op 09/05/2022.

¹²⁸ Idem.

¹²⁹ Energids (geen datum), *Wat is het gemiddelde gas- en elektriciteitsverbruik in het Brussels Gewest?*, beschikbaar op: [Wat is het gemiddelde gas- en elektriciteitsverbruik in het Brussels Gewest? - Energids](#), geraadpleegd op 09/05/2022.

Brugel¹³⁰ publiceert statistieken over de gas- en elektriciteitsprijzen en vergelijkt het sociale tarief met het standaardaanbod (dat is het basisaanbod van de leverancier die zorgt voor de bevoorrading van de Brusselse consumenten die geen contract hebben afgesloten met een energieleverancier).

Tabel 40. Standaardaanbod en verlaagd tarief voor gas in 2019 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Datum	Sociaal tarief	Standaardaanbod	Maximale besparing
2019-12	373 €	736 €	364 €
2019-11	373 €	736 €	364 €
2019-10	373 €	736 €	364 €
2019-09	373 €	667 €	295 €
2019-08	373 €	667 €	295 €
2019-07	414 €	667 €	254 €
2019-06	414 €	733 €	319 €
2019-05	414 €	733 €	319 €
2019-04	414 €	733 €	319 €
2019-03	528 €	858 €	330 €
2019-02	1.057 €	1.716 €	659 €
2019-01	414 €	1.716 €	1.302 €
2019	460 €	892 €	432 €

Bron: Brugel

Tabel 41. Standaardaanbod en verlaagd tarief voor elektriciteit (eenheidstarief) in 2019 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Datum	Sociaal tarief	Standaardaanbod	Maximale besparing
2019-12	366 €	545 €	179 €
2019-11	366 €	545 €	179 €
2019-10	366 €	545 €	179 €
2019-09	366 €	513 €	147 €
2019-08	366 €	513 €	147 €
2019-07	366 €	513 €	147 €
2019-06	366 €	525 €	159 €
2019-05	366 €	525 €	159 €
2019-04	366 €	525 €	159 €
2019-03	445 €	624 €	179 €
2019-02	891 €	1.249 €	358 €
2019-01	732 €	1.249 €	517 €
2019	447 €	656 €	209 €

Bron: Brugel

Werkloosheidsuitkering

Dankzij de statistieken van de RVA ¹³¹ beschikken we over gegevens met betrekking tot het aantal begunstigen en de bedragen die per gewest aan werkloosheid worden besteed volgens het statuut van de werklozen. Als we uitsluitend rekening houden met de categorie uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (werkzoekenden en niet-werkzoekenden), komen we voor 2019 uit op 66.696 begunstigen

¹³⁰ Brugel (20 april 2022), *Observatorium van de elektriciteits- en gasprijzen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, beschikbaar op: [Brugel - Zoeken in documenten](#), geraadpleegd op 09/05/2022.

¹³¹ Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

in het BHG. Het totale bedrag dat aan deze categorie werklozen werd besteed, was 793.449.158,55 euro in het BHG.

Als we dit bedrag delen door het aantal begunstigen, zien we dat een persoon in 2019 gemiddeld een jaarlijks bedrag van 11.896,21 euro heeft ontvangen. Dat komt neer op een maandelijkse uitgave van 991,38 euro per persoon.

Primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit

Naast de werkloosheidsuitkering hebben we er ook voor gekozen de uitkeringen voor primaire arbeidsongeschiktheid en invaliditeit te gebruiken, omdat dit de andere soorten vervangingsinkomens zijn die burgers kunnen ontvangen als ze niet werken. Er bestaan ook andere soorten vervangingsinkomens zoals het pensioen, maar gezien de gemiddelde leeftijd waarop daklozen overlijden, hebben we ervoor gekozen om dit soort vervangingsinkomen in het kader van deze studie niet te gebruiken.

Uitkeringen zijn een sector van de verplichte verzekering die een vervangingsinkomen garandeert voor personen (werknemers, arbeiders of zelfstandigen) die door hun gezondheidstoestand niet meer kunnen werken (ziekte of moederschap). Er bestaan verschillende soorten uitkeringen: primaire arbeidsongeschiktheid, invaliditeit, hulp van derden en ouderschapsuitkeringen. Voor deze studie hebben we besloten ons te concentreren op primaire arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsuitkeringen.

Primaire arbeidsongeschiktheid

Een werknemer kan arbeidsongeschikt zijn als gevolg van ziekte of een ongeval. Wanneer de arbeidsongeschiktheid 1 jaar of minder duurt, is er sprake van primaire arbeidsongeschiktheid. Na deze periode van één jaar valt de werknemer onder de categorie invaliditeit¹³².

Voor arbeiders en bedienden is de uitkering bij arbeidsongeschiktheid gelijk aan 60 % van het brutodagloon¹³³. De gezinssituatie van de betrokkene speelt pas mee vanaf de vierde maand arbeidsongeschiktheid, met vermelding van het minimumbedrag van de te ontvangen uitkering¹³⁴.

Belangrijk is dat tijdens het eerste jaar van arbeidsongeschiktheid 11,11 % bedrijfsvoorheffing wordt geheven op de uitkering bij arbeidsongeschiktheid tijdens de primaire arbeidsongeschiktheid (deze afhouding kan de uitkering weliswaar niet verminderen tot minder dan een bepaald minimumbedrag)¹³⁵.

¹³² Mes aides financières (14 april 2022), *Incapacité de travail) comment demander son indemnité ?* beschikbaar op: [Incapacité de travail - Comment demande son indemnité ? \(mes-aides-financieres.be\)](https://mes-aides-financieres.be), geraadpleegd op 16/05/2022.

¹³³ Voor wie werkloos was op het moment van arbeidsongeschiktheid, is de vergoeding gelijk aan de werkloosheidsuitkering voor de eerste zes maanden, op voorwaarde dat dit bedrag hoger is dan de uitkering bij arbeidsongeschiktheid. Vanaf de zevende maand is de uitkering gelijk aan 60 % van het begrensde brutodagloon op basis waarvan de werkloosheidsuitkering wordt berekend. Vanaf de vierde maand is ook de gezinssituatie bepalend voor de minimumuitkering.

¹³⁴ RIZIV (14 maart 2022), *Berekening van uw arbeidsongeschiktheidsuitkering als werknemer of werkloze*, beschikbaar op: [Berekening van uw arbeidsongeschiktheidsuitkering als werknemer of werkloze - RIZIV \(fgov.be\)](https://riziv.fgov.be), geraadpleegd op 16/05/2022.

¹³⁵ Idem.

In 2019 bedroeg de totale gemiddelde vergoeding 50,05 euro per dag¹³⁶ (arbeiders en bedienden samen). Dit betekent dat een persoon gemiddeld 1.305,47 euro per maand ontvangt¹³⁷ via de primaire arbeidsongeschiktheidsregeling.

Invaliditeit

Zodra de werknemer gedurende een jaar primair arbeidsongeschikt is, gaat hij over in invaliditeit¹³⁸.

Voor het stelsel van bedienden en arbeiders hebben mensen recht op een percentage van het brutodagloon (als de persoon werkloos is tijdens de arbeidsongeschiktheid, dan is het niet het brutodagloon, maar de werkloosheidsuitkering). Het percentage wordt bepaald door de gezinssituatie van de betrokkene en bedraagt¹³⁹:

- 65 % als de betrokkene een gezin ten laste heeft;
- 55 % als de betrokkene alleenstaande is;
- 40 % als de betrokkene samenwonend is;

Vanaf het tweede jaar van arbeidsongeschiktheid geldt een afhouding van 3,5 % voor de pensioensector.

In 2019 bedroeg de totale gemiddelde vergoeding 48,59 euro per dag (arbeiders en bedienden samen). Dit betekent dat een persoon gemiddeld 1.267,39 euro per maand ontvangt¹⁴⁰ via de invaliditeitsregeling.

6.6.2. Begeleidingskosten

Zoals eerder uitgelegd, is het doel van deze studie rekening te houden met verschillende soorten begeleiding, aangezien niet alle personen dezelfde begeleiding nodig hebben. Sommige mensen verblijven slechts een korte periode op straat en hebben misschien geen intensieve begeleiding nodig zoals die van de Housing First-programma's, anderen zullen net door een langer verblijf op straat, dat tot grote gezondheidsproblemen kan hebben geleid, intensieve begeleiding nodig hebben.

Housing First-begeleiding

Aanvankelijk waren de Housing First-programma's gericht op een populatie van chronisch daklozen met een tweeledige problematiek: psychische problemen en drugs- en/of alcoholverslaving. Zoals we in de vorige punten hebben besproken, wordt mensen geen medische behandeling opgelegd, maar is er in principe wel opvolging, hoewel dit gebeurt op basis van de individuele behoeften en vragen. In de praktijk wordt de opvolging niet opgelegd door hun organisatie, zoals de vereniging Straatverplegers opmerkt.

¹³⁶ RIZIV (geen datum), *Statistieken over de primaire arbeidsongeschiktheid van werknemers en werklozen in 2019*, beschikbaar op: [Statistieken over primaire arbeidsongeschiktheid van werknemers en werklozen in 2019 - RIZIV \(fgov.be\)](#), geraadpleegd op 16/05/2022.

¹³⁷ Raming gemaakt op basis van de gemiddelde primaire arbeidsongeschiktheidsuitkering per dag in 2019 vermenigvuldigd met het aantal vergoedbare dagen (zes dagen per week) in 2019 per maand.

¹³⁸ Mes aides financières (14 april 2022), *Incapacité de travail comment demander son indemnité ?* beschikbaar op: [Incapacité de travail - Comment demande son indemnité ? \(mes-aides-financieres.be\)](#), geraadpleegd op 16/05/2022.

¹³⁹ RIZIV (14 maart 2022), *Berekening van uw arbeidsongeschiktheidsuitkering als werknemer/werkloze*, beschikbaar op: [Berekening van uw arbeidsongeschiktheidsuitkering als werknemer of werkloze - RIZIV \(fgov.be\)](#), geraadpleegd op 16/05/2022.

¹⁴⁰ Raming gemaakt op basis van de gemiddelde invaliditeitsuitkering per dag in 2019 vermenigvuldigd met het aantal vergoedbare dagen (6 dagen per week) in 2019 per maand.

Om de kosten van de Housing First-begeleiding te bepalen, hebben we ons gebaseerd op de cijfers die zijn voorgelegd door Straatverplegers, New Samusocial en DIOGENES, drie van de vijf verenigingen die Housing First in het BHG aanbieden. Voor deze drie verenigingen hebben we ons gebaseerd op de kosten die verbonden zijn aan het Housing First-programma in 2019.

De subsidies die de GGC in het kader van een Housing First-programma aan verenigingen toekent, omvatten een deel personeelskosten (de subsidies worden toegekend op basis van het aantal erkende plaatsen), en een deel werkingskosten (werkingskosten per erkende plaats, werkingskosten voor beheer/coördinatie, opleidingskosten naar rato van 1 % van de totale gesubsidieerde loonsom en beheerkosten naar rato van 4 % van de totale gesubsidieerde loonsom).

Voor New Samusocial wordt geschat dat in 2019 in totaal 425.952,73 euro (inclusief werkingskosten) is besteed aan het Housing First-programma. Voor de vereniging Straatverplegers lopen de kosten voor het Housing First-programma in 2019 op tot een totaalbedrag van 721.012,28 euro, waardoor 40 mensen kunnen worden begeleid. Voor DIOGENES tot slot heeft de vereniging ons meegedeeld dat ze in 2019 een budget van 270.000 euro heeft vrijgemaakt voor het Housing First-programma, waardoor ze 26 mensen kon begeleiden.

Tabel 42. Kostenraming van de Housing First-begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

	Budget	Aantal plaatsen	Aantal dagen	Kostprijs per dag
New Samusocial	425.952,73 €	31	365	37,64 €
Straatverplegers	721.012,28 €	40	365	49,38 €
DIOGENES	270.000,00 €	26	365	28,45 €
Gemiddelde kosten voor begeleiding per dag				38,49 €

Bron: Activiteitenverslag 2019 van New Samusocial, berekeningen DULBEA

Reguliere begeleiding

Om de kosten van reguliere begeleiding te bepalen, hebben we ons gebaseerd op de studie die in 2016 is uitgevoerd door Valsamis D., waarin de kosten van begeleiding bij huisvesting worden geraamd. Dit komt neer op 14 euro per dag per persoon. Daarnaast hebben we ook een artikel van La Capitale¹⁴¹ geraadpleegd waarin de kosten van huisvestingsondersteuning per persoon per jaar worden geraamd. Deze kosten zouden 5.000 euro bedragen, wat betekent dat de huisvestingsbegeleiding per dag 13,69 euro zou kosten en dat komt sterk overeen met het door Valsamis geraamde bedrag.

Daarnaast heeft de vereniging Fami-Home ons gegevens bezorgd over haar thuisbegeleidingsdienst in 2019. De personeels- en werkingskosten bedroegen 372.737,58 euro. De vereniging maakt ook gewag van in totaal 106 volwassen gebruikers. Door de kosten te delen door het aantal begeleide volwassenen en door 365, komen we op 9,63 euro kosten per dag per gebruiker in 2019.

Het gemiddelde van de twee kosten (13,69 euro en 9,36 euro) geeft de kosten per persoon per dag van huisvestingsbegeleiding in 2019: 11,66 euro.

Ondersteuning bij woonst

¹⁴¹ *La Région bruxelloise se dote d'un plan d'action pour reloger les sans-abri*, (2021, 9 juin), La Capitale, beschikbaar op: [La Région bruxelloise se dote d'un plan d'action pour reloger les sans-abri - Digitale editie van Brussel \(sudinfo.be\)](https://www.lacapitale.be/fr/actualites/la-region-bruxelloise-se-dote-d-un-plan-d-action-pour-reloger-les-sans-abri), geraadpleegd op 20/05/2022.

Er bestaan ook andere soorten steun om daklozen te helpen. Zoals hierboven vermeld, is het noodzakelijk om verschillende soorten begeleiding uit te bouwen, omdat niet alle daklozen dezelfde soort hulp nodig hebben of willen. In dit verband heeft DIOGENES¹⁴² de activiteit 'ondersteuning bij woonst' ontwikkeld, die wordt omschreven als de schakel tussen straathoekwerk en doorstroming naar diensten voor thuisbegeleiding. Deze dienst biedt begeleiding op maat aan daklozen bij het zoeken naar geschikte huisvesting. Zodra ze die gevonden hebben, loopt de begeleiding verder om mensen te laten doorstromen naar de diensten voor thuisbegeleiding. Wegens tijdgebrek konden we de kosten van deze specifieke begeleiding in het kader van deze studie niet vaststellen.

6.6.3. Tijdelijke accommodatie en transitaccommodatie

Er bestaan ook andere vormen van huisvesting om daklozen van de straat te krijgen. Denk hierbij onder meer aan tijdelijke accommodatie en transitaccommodatie. Zoals de naam aangeeft, gaat het om oplossingen op middellange termijn, die als een soort opstapje dienen naar duurzame huisvesting.

Onder de verschillende initiatieven die in het BHG bestaan, is er het ISSUE-project dat werd ontwikkeld door vijf organisaties: 't Eilandje, DIOGENES, SMES, Hoeksteen en New Samusocial. Het project startte in maart 2020 met financiering van de GGC en is gericht op de sociale inclusie van mensen door middel van tijdelijke individuele huisvesting en sociale begeleiding op maat¹⁴³. Dankzij het ter beschikking stellen van leegstaande woningen door verschillende partners (OVM, SVK, CityDev, enz.¹⁴⁴) kunnen personen toegang krijgen tot tijdelijke huisvesting.

Begin september 2021 maakten ze de balans op van hun project, waaruit bleek dat 41 mensen waren verhuisd naar 24 ISSUE-woningen, 51 daklozen begeleiding kregen, voor 13 mensen tijdelijke huisvesting een opstap was geweest naar duurzame huisvesting, en tot slot tijdelijke huisvesting 15 mensen in staat had gesteld hun administratieve zaken op orde te brengen.

Wegens tijdgebrek konden we de kosten van deze vorm van huisvesting in het kader van deze studie niet vaststellen.

6.6.4. Opmerking: kosten voor de bouw en renovatie van sociale woningen

Zoals we eerder aanhaalden, is de bouw en renovatie van sociale woningen in het BHG een grote uitdaging. Veel Brusselaars staan momenteel op de wachtlijst voor een sociale woning. Het BHG telt al een aantal sociale woningen, maar een deel daarvan moet worden gerenoveerd. Vandaar de opmerking over de kosten voor de renovatie van bestaande sociale woningen. Bovendien heeft het BHG weliswaar al een aantal sociale woningen, maar het lijken er onvoldoende. In het Noodplan voor Huisvesting 2020-2024¹⁴⁵ vinden we de verschillende acties terug om onder meer sociale woningen te renoveren en te bouwen. In dat plan wordt uitgelegd dat het noodzakelijk is "*door te gaan met de bouw van de woningen die zijn opgenomen in het gewestelijke huisvestingsplan en in de Alliantie Wonen, om de geplande*

¹⁴² DIOGENES (geen datum), *Ondersteuning bij woonst - Van de straat naar een eigen woning*, beschikbaar op: [Ondersteuning bij woonst | asbl DIOGENES vzw](#), geraadpleegd op 20/05/2022.

¹⁴³ L'Ilot (28 september 2021), ISSUE : un projet innovant d'accompagnement et d'inclusion par le logement temporaire, beschikbaar op: [ISSUE : un projet innovant d'accompagnement et d'inclusion par le logement temporaire - L'Ilot](#), geraadpleegd op 20/05/2022;

¹⁴⁴ OVM: Openbare Vastgoedmaatschappijen, SVK: Sociale Verhuurkantoren, CityDev: Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;

¹⁴⁵ Ben Hamou, N., (2021), *Noodplan Huisvesting 2020-2024*, beschikbaar op [Noodplan-huisvesting DEF.pdf \(nawalbenhamou.brussels\)](#), geraadpleegd op 19/05/2022.

projecten af te ronden"¹⁴⁶. Het plan is om 8.758 woningen te bouwen tegen mei 2024. Van deze 8.758 woningen zullen er 6.757 zijn voltooid en zijn er 2.001 nog in aanbouw.

In het Noodplan Huisvesting 2020-2024 staan de middelen vermeld die beschikbaar zijn gesteld voor de renovatie van 36.758 sociale woningen volgens de categorie van renovatie voor de periode 2020-2024. In totaal is een budget van 549.697.763 euro uitgetrokken. De gemiddelde kosten voor de renovatie van een woning hangen sterk af van het soort renovatie. Zo bedragen de gemiddelde kosten van een ingrijpende en volledige renovatie (verkregen door het budget voor dit soort renovatie te delen door het aantal betrokken woningen) 97.955 euro, terwijl de gemiddelde kosten voor de renovatie van technische onderdelen 4.144 euro bedragen. Door het totale budget te delen door het totale aantal woningen dat bij de renovatie betrokken is, ramen we de gemiddelde kosten van de renovatie op 14.955 euro.

Tabel 43. Raming van de kosten voor een renovatie van een sociale woning in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Soort renovatie	Gemiddelde kosten ¹⁴⁷
Gemiddelde kostprijs van een volledige en ingrijpende renovatie	97.955 €
Gemiddelde kostprijs van een volledige en gedeeltelijke renovatie van de schil	23.012 €
Gemiddelde kostprijs van de renovatie van de technische componenten	4.144 €
Gemiddelde kostprijs van een renovatie van 'andere' onderdelen	6.444 €
Gemiddelde kostprijs van een renovatie	14.955 €

Bron: Noodplan Huisvesting 2020-2024, berekeningen DULBEA

In de samenvatting van het gewestelijke noodplan¹⁴⁸ staat dat er 810 miljoen euro zal worden uitgetrokken voor de bouw van sociale woningen in het kader van het Gewestelijk Huisvestingsplan en de Alliantie Wonen. Door dit budget te delen door het aantal woningen dat in die periode moet worden gebouwd (8.758, waarvan er in mei 2024 nog 2.001 in aanbouw zullen zijn), komen we uit op een gemiddelde bouwkost van 92.487 euro.

6.7. Exitscenario's thuisloosheid

Zoals we eerder stelden, wordt een huisvestingsprobleem in een ideale wereld aangepakt met huisvesting. In het BHG worden we echter geconfronteerd met verschillende obstakels om huisvesting te bieden aan alle daklozen of behoeftigen, en voor veel gezinnen in het BHG is een woning op de particuliere huurmarkt niet betaalbaar. Hoewel het BHG over sociale woningen beschikt, zijn er momenteel onvoldoende en is een groot deel daarvan aan renovatie toe. Bovendien zullen niet alle daklozen de aangeboden woningen aanvaarden, bijvoorbeeld omdat ze eerder behoefte hebben aan opvolging zoals van DIOGENES in het kader van het project 'Ondersteuning bij woonst', waardoor ze zelf een woning kunnen vinden.

In dit verband en in een poging om rekening te houden met de werkelijke situatie in het BHG, hebben we verschillende scenario's uitgewerkt om een einde te maken aan thuisloosheid. Thuisloosheid beëindigen in het kader van deze studie betekent huisvesting en opvolging voor de betrokkenen. Zoals uit een aantal studies is gebleken, kan het aanbieden van een woning het gebruik van andere dure

¹⁴⁶ Idem, p.22.

¹⁴⁷ Raming verkregen door het totale budget (2020-2024) per soort renovatie te delen door het aantal betrokken woningen.

¹⁴⁸ Ben Hamou, N., (2021), *Samenvatting Noodplan Huisvesting 2020-2024*, beschikbaar op: [Résumé-Plan-Urgence-Logement DEF-1.pdf \(nawalbenhamou.brussels\)](#), geraadpleegd op 20/05/2022.

diensten, zoals noodopvang, onthaalhuizen, de gezondheidszorg of het strafrechtelijk systeem verminderen. Het doel van dit deel is dus een vergelijking maken tussen de kosten die herhuisvesting mee kan brengen (bijvoorbeeld door de activering van bepaalde sociale rechten), maar ook het drukken van de kosten dat hierdoor mogelijk wordt (bijvoorbeeld minder bezoeken aan het ziekenhuis).

We hebben ervoor gekozen om een raming te maken van de volgende scenario's:

- 1) herhuisvesting in een sociale woning;
- 2) herhuisvesting in een privéwoning met huurtoeslag.

6.7.1. *Afbouw van het gebruik van diensten*

Zoals hierboven uitgelegd, is uit studies gebleken dat daklozen, door hen in staat te stellen naar huis terug te keren, minder gebruik hoeven te maken van dure diensten zoals noodopvangcentra, onthaalhuizen en gezondheidszorg. Dit valt logisch te verklaren voor het eerste deel, omdat ze niet langer dakloos zijn en hun eigen woning hebben. Het is weliswaar belangrijk op te merken dat in sommige gevallen de toevlucht tot de gezondheidszorg (bijvoorbeeld bezoeken aan huisartsen) aanvankelijk eerst kan toenemen alvorens af te nemen. Dit kan worden verklaard door het feit dat mensen die vroeger geen huisarts hadden, niet naar de huisarts gingen en dat deze mensen dankzij herhuisvesting nu een huisarts kunnen raadplegen.

Om de afbouw van het gebruik van die diensten en de bijbehorende kostenvermindering te bepalen, hebben we ons gebaseerd op de studie die Valsamis in 2016 in België heeft uitgevoerd en die tot doel had de effectiviteit van Housing First-programma's te beoordelen. Hoewel het in deze studie niet de bedoeling is om een Housing First-opvolgprogramma aan te bieden, zoals het geval was in de studie van 2016, hebben we gekozen voor de hypothese dat een woning krijgen (met een opvolgprogramma op maat van de betrokkene, hetzij Housing First, hetzij via reguliere dienstverlening) dezelfde resultaten zal opleveren in termen van verminderd dienstengebruik als wanneer de betrokkene in een Housing First-programma zou stappen.

Daarom hebben we de gegevens van de studie gebruikt voor mensen die van de Housing First-maatregel hebben geprofiteerd. De mensen werden twee jaar lang gevolgd, maar de gegevens maken een vergelijking mogelijk voor het gebruik van de diensten vóór de start van de Housing First-maatregel, gedurende één jaar na toetreding tot het programma, en ook nog gedurende 12 maanden erna.

Tabel 44. Evolutie van het gebruik (in aantal dagen) van de verschillende diensten door Housing First-begunstigden in België

	M0 (12 maanden vóór de toetreding tot het programma)	M12 (12 maanden na de toetreding tot het programma)	M24 (12 daaropvolgende maanden)
Nachtopvang	50	0	0
Huisvestingsbegeleiding	14	0	0
Onthaalhuis	25	0	0
Begeleiding Housing First	0	365	365
Algemene verzorging	4	1	2
Psychiatrische verzorging	17	2	6
Verblijf in de gevangenis	8	3	0

Bron: Tabel gebaseerd op gegevens uit het Valsamis-rapport (2016)

Voor het gebruik van andere diensten gaan we ervan uit dat mensen door huisvesting niet langer in contact komen met teams van straathoekwerkers en dat de steun die door reguliere of Housing First-

begeleiding wordt geboden, toereikend is. Voor het gebruik van de dagcentra hebben we beslist om verschillende gradaties van gebruik aan te bieden (nooit, soms, vaak, dagelijks).

Ook voor de justitiehuisen en de rechtsbijstand gaan we ervan uit dat iemand die in de gevangenis heeft verbleven, automatisch rechtsbijstand zal krijgen (als gevolg van zijn lage inkomen) en dat hij, na zijn verblijf in de gevangenis, een dossier zal hebben in een justitiehuis.

Voor de drie scenario's die we voorstellen, maken we in de resultaten niet alleen een onderscheid naar gelang van het soort begeleiding (Housing First, regulier of geen steun), maar ook naar gelang van het vervangingsinkomen dat het individu ontvangt.

Voor het verlies aan overheidsontvangsten behouden we het bedrag van het verlies aan sociale bijdragen, aangezien voor geen van de soorten vervangingsinkomens die we in aanmerking nemen, mensen geen sociale bijdragen betalen. Aangezien mensen belastingen betalen (via de bedrijfsvoorheffing) wanneer ze werkloosheidsuitkeringen of ziekte-uitkeringen ontvangen, gaan we ervan uit dat de overheid geen verlies meer lijdt qua personenbelasting¹⁴⁹.

6.7.2. Raming van de scenario's

Herhuisvesting in een sociale woning

Wanneer een dakloze een sociale woning krijgt met begeleiding van het type Housing First, kunnen de herhuisvestingskosten variëren van 47.747,27 tot 64.369,56 euro per jaar, afhankelijk van het type inkomen dat de betrokkene zal ontvangen. Wanneer de betrokkene daarentegen een reguliere begeleiding krijgt, zien we dat de jaarlijkse kosten van herhuisvesting in een sociale woning met ongeveer 10.000 euro dalen en tussen 37.954,32 euro en 54.576,61 euro schommelen. Is er tot slot geen begeleiding bij herhuisvesting in een sociale woning, dan schommelen de kosten slechts tussen 33.698,42 en 50.320,71 euro per jaar.

Tabel 45. Raming van de kosten van herhuisvesting in een sociale woning volgens de frequentie van gebruik van de diensten met Housing First-begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Begeleiding Housing First	Werkloosheidsuitkering	48.499,07 €	51.308,27 €	54.118,68 €	60.602,47 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	52.266,16 €	55.075,36 €	57.885,77 €	64.369,56 €
	Invaliditeit	51.809,24 €	54.618,44 €	57.428,85 €	63.912,64 €
	Leefloon	47.747,27 €	50.556,47 €	53.366,88 €	59.850,67 €

Bron: berekeningen DULBEA

Tabel 46. Raming van de kosten van herhuisvesting in een sociale woning volgens de frequentie van gebruik van de diensten met reguliere begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks

¹⁴⁹ Volgens L'Echo (2020) wordt op werkloosheidsuitkeringen een 26,75 % bedrijfsvoorheffing geheven, maar zijn er geen sociale bijdragen verschuldigd. Voor begunstigden van een ziekte-uitkering wordt op de uitkeringen slechts een bedrijfsvoorheffing van 11,11 % ingehouden. ([Fiscalité des salaires, pensions et allocations | Mon Argent \(lecho.be\)](https://www.lesoir.be/fr/actualites/brussels/2020/05/24/fiscalite-des-salaires-pensions-et-allocations-mon-argent-lecho-be)), geraadpleegd op 24/05/2022).

Reguliere begeleiding	Werkloosheidsuitkering	38.706,12 €	41.515,32 €	44.325,73 €	50.809,52 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	42.473,21 €	45.282,41 €	48.092,82 €	54.576,61 €
	Invaliditeit	42.016,29 €	44.825,49 €	47.635,90 €	54.119,69 €
	Leefloon	37.954,32 €	40.763,52 €	43.573,93 €	50.057,72 €

Bron: berekeningen DULBEA

Tabel 47. Raming van de kosten van herhuisvesting in een sociale woning volgens de frequentie van gebruik van de diensten en zonder begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Geen begeleiding	Werkloosheidsuitkering	34.450,22 €	37.259,42 €	40.069,83 €	46.553,62 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	38.217,31 €	41.026,51 €	43.836,92 €	50.320,71 €
	Invaliditeit	37.760,39 €	40.569,59 €	43.380,00 €	49.863,79 €
	Leefloon	33.698,42 €	36.507,62 €	39.318,03 €	45.801,82 €

Bron: berekeningen DULBEA

Herhuisvesting in een privéwoning met huurtoeslag

We hebben er ook voor gekozen om een herhuisvesting in een privéwoning met huurtoeslag in onze analyse op te nemen. Aangezien er momenteel een tekort is aan sociale woningen, stelden we ons een scenario voor waarin een persoon een woning zou vinden op de particuliere huurmarkt. Maar omdat de particuliere huurmarkt woningen met soms zeer hoge huurprijzen aanbiedt, hebben we de kosten berekend door ervan uit te gaan dat het verschil tussen de gemiddelde huurprijs van een appartement op de particuliere huurmarkt in het BHG en de gemiddelde huurprijs van een sociale huurwoning door de staat zou worden betaald. In 2019 bedroeg de gemiddelde huurprijs voor een appartement op de particuliere huurmarkt 1.043,07 euro¹⁵⁰, terwijl de gemiddelde huurprijs voor een sociale woning (appartement) 299,89 euro bedroeg. Het verschil tussen beide bedraagt dus 743,18 euro.

Dit betekent dat de jaarlijkse kosten van herhuisvesting naar gelang van het type begeleiding en het ontvangen vervangingsinkomen toenemen met 8.918,12 euro.

Tabel 48. Raming van de kosten van herhuisvesting in een particuliere woning met huurtoeslag volgens de frequentie van gebruik van de diensten met Housing First-begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Begeleiding Housing First	Werkloosheidsuitkering	57.417,19 €	60.226,39 €	63.036,80 €	69.520,59 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	61.184,28 €	63.993,48 €	66.803,89 €	73.287,68 €
	Invaliditeit	60.727,36 €	63.536,56 €	66.346,97 €	72.830,76 €
	Leefloon	56.665,39 €	59.474,59 €	62.285,00 €	68.768,79 €

Bron: berekeningen DULBEA

¹⁵⁰ Raming op basis van de cijfers van CIB Vlaanderen over de huurprijzen van appartementen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

Tabel 49. Raming van de kosten van herhuisvesting in een particuliere woning met huurtoeslag volgens de frequentie van gebruik van de diensten met reguliere begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Reguliere begeleiding	Werkloosheidsuitkering	47.624,24 €	50.433,44 €	53.243,85 €	59.727,64 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	51.391,33 €	54.200,53 €	57.010,94 €	63.494,73 €
	Invaliditeit	50.934,41 €	53.743,61 €	56.554,02 €	63.037,81 €
	Leefloon	46.872,44 €	49.681,64 €	52.492,05 €	58.975,84 €

Bron: berekeningen DULBEA

Tabel 50. Raming van de kosten van herhuisvesting in een particuliere woning met huurtoeslag volgens de frequentie van gebruik van de diensten zonder begeleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2019.

		Gebruiksfrequentie van de diensten			
		Nooit	Soms	Vaak	Dagelijks
Geen begeleiding	Werkloosheidsuitkering	43.368,34 €	46.177,54 €	48.987,95 €	55.471,74 €
	Primaire arbeidsongeschiktheid	47.135,43 €	49.944,63 €	52.755,04 €	59.238,83 €
	Invaliditeit	46.678,51 €	49.487,71 €	52.298,12 €	58.781,91 €
	Leefloon	42.616,54 €	45.425,74 €	48.236,15 €	54.719,94 €

Bron: berekeningen DULBEA

7. Beperkingen van de studie

Het doel van de studie was de kosten van thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te ramen, net als de kosten om uit de thuisloosheid te stappen op basis van verschillende scenario's. Hoewel de studie toch vrij gedetailleerd is, heeft ze een aantal beperkingen.

De eerste beperking heeft betrekking op kosten die niet konden worden beoordeeld. Naast de interventies van de politie, de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte en het verlies aan overheidsontvangsten uit gemeentelijke en gewestelijke belastingen, zijn er nog andere kosten die we niet konden inschatten. Dat was bijvoorbeeld het geval voor de kosten van de gemeentelijke straathoekwerkers die mensen op straat begeleiden en helpen, en voor de kosten van de transitacommodatie of de kosten van een verblijf in ontwenningcentra. Ook de kosten van verloren levensjaren konden we niet in kaart brengen.

Zoals we hebben gezien, neemt het aantal daklozen in het BHG bovendien toe, waardoor de werklust van de werknemers in deze sector eveneens sterk stijgt. In deze studie kon bijvoorbeeld geen rekening worden gehouden met de kosten van werkdruk en burn-outs van werknemers, die een aanzienlijke kost vertegenwoordigen voor de overheid. Verder zijn er ook vrijwilligers die een groot deel van het werk in deze sector op zich nemen: de kosten van dit vrijwilligerswerk zijn niet in aanmerking genomen. Sommige diensten, zoals Bruss'Help, zijn in het leven geroepen om alle soorten diensten en actoren in het veld te coördineren. Deze 'over-diensten' brengen ook extra kosten mee die we niet konden opnemen in onze raming.

De herhuisvesting van mensen, en dus het 'beëindigen van de thuisloosheid', kan ook diverse beperkingen inhouden. Om te beginnen zou de doelstelling om een einde te maken aan dakloosheid in een ideale wereld betekenen dat alle diensten zoals noodopvangcentra, straathoekwerk, dagopvangcentra niet langer nodig zijn, wat zou leiden tot jobverlies voor al deze actoren en ook dat brengt kosten mee. De voorgestelde scenario's om mensen opnieuw aan een woning te helpen, betekenen echter niet dat er geen daklozen meer op straat zullen zijn. Zoals eerder uitgelegd, valt een significant deel van de daklozenpopulatie immers niet onder de voorgestelde scenario's (bijvoorbeeld mensen zonder papieren). Ook al wordt reeds aan preventie gedaan om te voorkomen dat mensen op straat belanden, dit is momenteel niet volledig doeltreffend gezien het grote aantal mensen dat alsnog op straat belandt. Daarnaast kan het ook nodig zijn om bepaalde soorten diensten die we hier niet hebben geraamd, te gebruiken om mensen op te volgen: tolkendiensten, vastgoedbeheerders, enz.

Hoewel we scenario's hebben gepresenteerd waarin een huisvestingsprobleem wordt opgelost door mensen een woning te geven, is dit niet noodzakelijk de juiste oplossing voor alle daklozen. Sommige daklozen kunnen psychologische begeleiding nodig hebben voor ze naar een woning kunnen. Bovendien zijn we ervan uitgegaan dat een appartement dé oplossing is op het gebied van huisvesting. Niet iedereen zal zich echter thuis voelen in een appartement: sommigen leven liever in een gemeenschap, anderen geven dan weer de voorkeur aan een kleinere woning. Bovendien is de eerste woning die mensen krijgen aangeboden, meer bepaald in programma's zoals Housing First, niet altijd de meest geschikte. Toetreding tot dit soort programma's hangt met name af van het creëren van nieuwe huisvesting of het vertrek van andere mensen, wat niet altijd vrijwillig gebeurt (bijvoorbeeld als gevolg van onbetaalde huur). Uitzetting van mensen brengt natuurlijk extra kosten mee¹⁵¹.

¹⁵¹ Zoals aangegeven in het rapport van van der Plancke V. en Bernard N. (2019) omvatten de kosten van huisuitzetting verschillende soorten kosten, zoals onbetaalde huurgelden, beëindigingsvergoedingen, veroordeling tot de kosten, enz. Deze kosten kunnen oplopen tot zo'n 5.000 euro.

Tot slot is deze studie slechts een momentopname, hoewel het wel degelijk de bedoeling was zowel de gemiddelde jaarlijkse kosten van de toevlucht tot diensten door een dakloze in het BHG als de gemiddelde kosten om uit die thuisloosheid te stappen, vast te stellen. Deze studie toont niet de daadwerkelijke evolutie in het gebruik van diensten door daklozen nadat ze een woning hebben gekregen. Herhuisvesting brengt kosten mee en er wordt van uitgegaan dat sommige daklozen opnieuw een job vinden en dat de (al dan niet intensieve) begeleiding die ze nodig hebben, gaandeweg afneemt, waardoor ook de kosten dalen. Hoewel deze studie een aantal beperkingen heeft, levert ze de eerste cijfers op over de daadwerkelijke kosten van thuisloosheid in het BHG.

In tabel 51 hebben we de verschillende kosten die we niet konden ramen, in twee kolommen opgesplitst om het effect op de eerder geraamde totale kosten aan te tonen. Als we met deze verschillende kosten rekening hadden gehouden, zouden de totale kosten dan zijn gestegen of gedaald? Uit de tabel blijkt dat de door ons geraamde kostprijs van thuisloosheid in het BHG waarschijnlijk een minimale kostprijs is.

Tabel 51. Geraamde variatie van de kosten van thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Daling van eerder geraamde kosten	Stijging van eerder geraamde kosten
Andere oplossing voor herhuisvesting (huisvesting is niet noodzakelijk de oplossing voor iedereen), in het geval van herhuisvesting	Politie-interventies
	Onderhoud en aanleg van openbare ruimten
	Gemeentelijke en gewestelijke belastingen
	Vrijwilligerswerk
	Coördinatiekosten
	Vertaal- en tolkdiensten
	Uitzettingskosten (bij herhuisvesting)
	Straathoekwerkers en gemeenschapswachten
	Verblijf in ontwenningcentra
	Voedselhulp
	Verloren levensjaren

Bron: DULBEA

8. Conclusie

De strijd tegen thuisloosheid vergt grote middelen in België en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Doel van dit rapport was een objectief beeld te schetsen van de situatie, door een economische evaluatie te maken van alle directe en indirecte kosten in verband met het gebruik door daklozen van specifieke en niet-specifieke diensten voor hen in het BHG. In een poging om de kosten van elke dienst economisch te beoordelen, hebben we een raming gemaakt van de gemiddelde kosten van het gebruik van de verschillende diensten per dakloze in 2019 in het BHG. We hebben ons hiervoor gebaseerd op de werkingskosten en budgetten van verschillende verenigingen die actief zijn in deze sector in het BHG.

Zoals we hebben gezien, hebben de GGC, COCOF en federale overheid in 2019 meer dan 43.118.000 euro uitgegeven om diensten te verlenen aan daklozen. Hoewel het bedrag dat de overheid besteedt aan diensten ter bestrijding van thuisloosheid in Brussel al aanzienlijk is, lijken de werkelijke kosten van het gebruik van diensten specifiek voor daklozen beduidend hoger te liggen. Toen we het totale bedrag dat de GGC, COCOF en federale overheid hebben uitgegeven voor noodopvangcentra, onthaalhuizen, straathoekwerk en dagcentra, vergeleken met de daadwerkelijke uitgaven van de diensten in 2019, konden we immers vaststellen dat de overheid amper 6.000 euro uitgaf, terwijl er per dakloze in totaal een bedrag van 17.000 euro was vereist.

Daarnaast hebben we rekening gehouden met de kosten van het gebruik van andere diensten die niet specifiek voor daklozen zijn bedoeld, waaronder de hulp van OCMW's, diensten in de gezondheidszorg, juridische diensten en de toevlucht tot het strafrechtelijke systeem, en het verlies aan overheidsontvangsten. Dankzij twee verschillende methodes hebben we vastgesteld dat de gemiddelde kosten voor het gebruik van diensten in 2019 schommelen tussen 40.000 en 50.000 euro per dakloze. Bovendien gaven de vignettes ons een idee van de diversiteit van de trajecten van daklozen. Elke dakloze kan op een totaal andere manier gebruikmaken van de diensten, wat een grote impact heeft op de kosten. Uit een van de vignettes blijkt namelijk dat het gebruik van diensten door een man met psychische problemen kan oplopen tot meer dan 85.000 euro per jaar, terwijl de jaarlijkse kosten voor een dakloze die praktisch geen diensten gebruikt, iets minder dan 30.000 euro bedragen.

Vanuit de veronderstelling dat een huisvestingsprobleem wordt opgelost door huisvesting en vanuit de ervaring met Housing First-programma's, hebben we geprobeerd de kosten van herhuisvesting in een sociale woning of een particuliere woning met huurtoeslag te ramen door niet alleen het soort vervangingsinkomen te variëren, maar ook het soort begeleiding dat daklozen kunnen krijgen. Hoewel de Housing First-programma's aanvankelijk waren bedoeld voor specifieke groepen van daklozen (met meerdere gezondheidsproblemen), hebben de resultaten van verschillende studies aangetoond dat huisvesting als oplossing met een aangepaste begeleiding toepasbaar is op alle daklozen. Onderzoekers zijn het er namelijk over eens geworden dat als zelfs daklozen met een grote behoefte aan begeleiding en ernstige problemen dankzij een specifieke begeleiding in een woning kunnen blijven wonen, dat alle daklozen dan ook het leven op straat vaarwel kunnen zeggen en in een woning kunnen blijven wonen. In dit verband hebben we twee scenario's uitgewerkt en voorgesteld waarin elke dakloze toegang krijgt tot een inkomen (en eventueel een huurtoelage) en een woning (sociaal of particulier) met of zonder lichte of intensieve begeleiding en daar zonder al te grote problemen een stabiele situatie kan hebben. Uit deze analyse bleek dat, afhankelijk van het type begeleiding, het gebruik van diensten, het soort vervangingsinkomen en het 'type huisvesting', de kosten voor herhuisvesting konden variëren tussen 33.000 en 70.000 euro.

Ondanks de beperkingen van de analyse kon deze studie een eerste raming maken van de kosten van thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Daklozen herhuisvesten is duur, maar volgens deze studie blijkt dat niets doen in sommige gevallen nog duurder kan uitvallen. Deze studie had voornamelijk

oog voor de financiële kosten, maar de menselijke tol en de kosten voor de gezondheid die op straat leven kan meebrengen, mogen niet uit het oog worden verloren. Afhankelijk van hoe lang daklozen op straat verblijven, zullen deze kosten meer of minder doorwegen en op lange termijn een aanzienlijke impact hebben.

Tot slot had deze studie weliswaar tot doel een beeld te schetsen van de reële situatie en de reële kosten van het gebruik van de verschillende diensten door daklozen in het BHG, maar ze belicht ook de oplossingen die de sector heeft ontwikkeld en de grote inspanningen van verenigingen om daklozen te helpen. Door de beschikbare informatie te bundelen over de hulp die wordt aangeboden door verenigingen, de beschikbare diensten en de manieren om leven op straat vaarwel te zeggen, heeft deze studie - op haar niveau - kunnen aantonen dat thuisloosheid niet onvermijdelijk is en dat het bestrijden ervan niet noodzakelijk duurder is dan wat het kost om thuisloos te zijn. Deze analyse biedt nieuwe onderzoeksmogelijkheden en het is van belang dat er nog onderzoek naar dit onderwerp gebeurt, meer bepaald om vast te stellen welke herhuisvestingsoplossingen de beste resultaten opleveren met betrekking tot re-integratie en behoud van de woning.

9. Referenties

Anthony, W. A., & Blanch, A. (1989). Supported employment for persons who are psychiatrically disabled: An historical and conceptual perspective. *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 11(2), 55-81.

Azoeuf A., (2021, 15 décembre), *Communiqué de presse du 15 décembre 2021 portant sur le premier cadastre régional des logements présumés inoccupés*, disponible à l'adresse : [Nawal Ben Hamou | Un premier cadastre régional des logements présumés inoccupés.](#)

Belfius (sans date), *Guide « Comment gérer une commune ? »*, disponible à l'adresse : [guide-comment-fonctionne-une-commune-bruxelles-fr.pdf \(belfius.be\).](#)

Belfius, (sans date), *Les finances des pouvoirs locaux de la région bruxelloise, aperçu statistique à partir des budgets 2019 et 2020*, disponible à l'adresse : [Finances-des-pouvoirs-locaux-de-la-Région-bruxelloise.pdf \(belfius.be\).](#)

Ben Hamou, N., (2021), *Plan d'urgence logement 2020-2024*, disponible à l'adresse : [Plan-Urgence-Logement_DEF.pdf \(nawalbenhamou.brussels\).](#)

Ben Hamou, N. (2021) *Résumé du plan d'urgence régional 2020-2024*, disponible à l'adresse : [Résumé-Plan-Urgence-Logement_DEF-1.pdf \(nawalbenhamou.brussels\).](#)

Benjaminsen, L., & Andrade, S. B. (2015). Testing a typology of homelessness across welfare regimes: Shelter use in Denmark and the USA. *Housing Studies*, 30(6), 858-876.

Blogie, E. (2022), *Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité*, l'Ilot, disponible à l'adresse : [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité - Rapport final - L'Ilot asbl.](#)

Brugel (20 avril 2022), *Observatoire des prix de l'électricité et du gaz en Région de Bruxelles-Capitale*, disponible à l'adresse : [Brugel - Recherche parmi les documents.](#)

Bruss'Help (14 novembre 2019), *Plan hiver 2019-2020 – La Région bruxelloise déploie un réseau renforcé d'aide et de soins de l'urgence à l'insertion sociale*, disponible à l'adresse : https://lastradapils.brussels/portail/images/PLAN_HIVER_FR.pdf.

Bruxelles-J, (sans date) *Quelles sont les aides fournies par le CPAS ? Quelles sont les conditions ?* disponible à l'adresse : <https://www.bruxelles-j.be/droits-sociaux/obtenir-de-laide-du-cpas/quelles-sont-les-aides-fournies-par-le-cpas/#:~:text=Le%20CPAS%20paie%20la%20prime,ou%20de%20l'aide%20C3%A9quivalente>.

Carling, P. J. (1990). Major mental illness, housing, and supports: The promise of community integration. *American psychologist*, 45(8), 969-975.

CEPEJ (2020), *Systèmes judiciaires européens – rapport d'évaluation*, disponible à l'adresse : <https://rm.coe.int/rapport-evaluation-partie-1-francais/16809fc056,%20p.39>.

Cha, O. (2013). La santé des sans-abri. *Bulletin de l'Académie nationale de médecine*, 197(2), 277-291.

Cour des comptes. (2019), *Evaluation de la politique d'aide aux sans-abri dans la Région de Bruxelles-Capitale*.

CREG (sans date), *Tarif social*, disponible à l'adresse : [Tarif social | CREG : Commission de Régulation de l'Électricité et du Gaz.](#)

Culhane, D. P., Metraux, S., & Hadley, T. (2002). Public service reductions associated with placement of homeless persons with severe mental illness in supportive housing. *Housing policy debate*, 13(1), 107-163.

Damon, J. (2010). *Questions sociales et questions urbaines*. Presses universitaires de France. Trouvé dans Martin, L. & Strens, A., *Les sans-abri et le métro bruxellois*, ASBL DIOGENES VZW, disponible à l'adresse : <https://homestreethomedotorg3.files.wordpress.com/2014/08/recherche-finale-2-colonnes.pdf>.

Daillere A., (2021), *Au dernier barreau de l'échelle sociale : la prison*, Emmaüs et Secours Catholique de France, disponible à l'adresse : [2021-rapport prison-vf.pdf \(secours-catholique.org\)](https://www.secours-catholique.org/2021-rapport-prison-vf.pdf).

Décret du 20 décembre 2019 ajustant le budget général des dépenses de la Commission communautaire française pour l'année budgétaire 2019 (2020, 30 janvier), *Moniteur belge*, p.4911, disponible à l'adresse : [Le Moniteur belge. \(fgov.be\)](https://www.fgov.be/le-moniteur-belge).

Dénombrement, (sans date), disponible à l'adresse : https://lastradapils.brussels/census/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=92_1&lang=fr.

DIOGENES (sans date), *Rapport d'activité 2019*, disponible à l'adresse : <https://www.diogenes.brussels/fr/pages/123-rapports-d-activites-2019>.

DIOGENES, (sans date), *Rapport d'activité 2020*, disponible à l'adresse : [Rapports d'activités | asbl DIOGENES vzw](#).

DIOGENES (sans date), *Soutien au logement – projet d'accès direct de la rue au logement*, disponible à l'adresse : [Soutien au Logement | asbl DIOGENES vzw](#).

Di Silvestro M. (2021), *Le sans-abrisme et les CPAS bruxellois : une perspective comparative*, (mémoire non publié).

Energuides (sans date), *Quelle est la consommation moyenne d'électricité et de gaz en région bruxelloise ?*, disponible à l'adresse : [Quelle est la consommation moyenne d'électricité et de gaz en région bruxelloise ? – Energuides](#).

Fédération des maisons d'accueil et des services d'aide aux sans-abri, *Le sans-abrisme, les acteurs du secteur*, disponible à l'adresse : [Les acteurs du secteur - AMA](#).

Fédération des services sociaux (sans date), *L'aide alimentaire en Belgique*, disponible à l'adresse : <https://www.fdss.be/fr/concertation-aide-alimentaire/laide-alimentaire-en-belgique/>.

Fédération Wallonie-Bruxelles, (sans date), *Maisons de justice – chiffres clés*, disponible à l'adresse : <https://statistiques.cfwb.be/maisons-de-justice/>.

Fédération Wallonie-Bruxelles, (sans date), *Que font les Maisons de justice ?* disponible à l'adresse : [Que font les MJ? - Portail des maisons de justice en Fédération Wallonie-Bruxelles](#).

Fédération Wallonie-Bruxelles (sans date), *Répartition des dossiers par mission et par Maison de justice*, disponible à l'adresse : [Répartition des dossiers par mission et par Maison de justice - Chiffres Clés \(cfwb.be\)](#).

Fédération Wallonie-Bruxelles, (sans date), *Six missions*, disponible à l'adresse : [Six missions - Portail des maisons de justice en Fédération Wallonie-Bruxelles](#).

Fontaine, M., Rennoir, M. & Tojerow, I. (2020), *Etude des conditions budgétaires liées à la mise en place d'un dispositif 'Territoire Zéro Chômeur de longue durée' (TZCLD) en Région de Bruxelles-Capitale*, Département d'économie appliquée de l'ULB (DULBEA).

Fuller-Thomson, E., Hulchanski, J. D., & Hwang, S. (2000). The housing/health relationship: what do we know?. *Reviews on environmental health*, 15(1-2), 109-134.

Gaetz, S., (2019). VOICI le Logement d'abord pour les jeunes : Europe. Un guide de modèle de programme. Toronto : Presse de l'Observatoire canadien sur l'itinérance.

Goldstein, S. (2022, 16 mars), *Les charges d'exploitation*, disponible à l'adresse : [Les 8 charges d'exploitation et comment les analyser \(legalplace.fr\)](#).

Graham, Z. & Stokking, D. (2016), *Le (re)logement des sans-abri : entre urgence et long terme*, Notes d'analyse, Pour la Solidarité, disponible à l'adresse : https://www.pourlasolidarite.eu/sites/default/files/publications/files/na-2016-relogement-sans-abri_0.pdf.

Horvat N., & Striano M. (2020), *Dénombrement des personnes sans-abri et mal logées en Région de Bruxelles-Capitale*, Sixième édition 9 novembre 2020, *Bruss'Help*.

Institut National d'assurance maladie-invalidité (INAMI), (24 janvier 2022), *Prix de la journée d'hospitalisation*, disponible à l'adresse : [Prix de la journée d'hospitalisation - INAMI \(fgov.be\)](#).

INAMI (14 mars 2022), *Calcul de votre indemnité d'incapacité de travail comme travailleur ou chômeur*, disponible à l'adresse: [Calcul de votre indemnité d'incapacité de travail comme travailleur ou chômeur - INAMI \(fgov.be\)](#).

INAMI (sans date), *Statistiques sur l'incapacité de travail primaire des travailleurs salariés et des chômeurs en 2019*, disponible à l'adresse : [Statistiques sur l'incapacité de travail primaire des travailleurs salariés et des chômeurs en 2019 - INAMI \(fgov.be\)](#).

INAMI (sans date), *Statistiques sur l'invalidité des travailleurs salariés et des chômeurs en 2019*, disponible à l'adresse : [Statistiques sur l'invalidité des travailleurs salariés et des chômeurs en 2019 - INAMI \(fgov.be\)](#).

Ixelles – Elsene (28 mars 2022), *Educateurs de rue*, disponible à l'adresse : [Educateurs de rue | Ixelles](#).

Ixelles – Elsene (2 mars 2022), *Gardiens de la paix*, disponible à l'adresse : [Gardiens de la paix | Ixelles](#).

Justifit. (2020, août 11), *L'aide juridique (pro deo) en Belgique*. Justifit.be. <https://www.justifit.be/b/aide-juridictionnelle/>.

Kellen, A., Freedman, J., Novac, S., Lapointe, L., Maaranen, R., & Wong, A. (2010). Homeless and jailed: Jailed and homeless. *Toronto, ON: The John Howard Society of Toronto*.

Khandor, E., Mason, K., & Cowan, L. (2007). *The street health report 2007*. Toronto: Street Health.

Kidd, S. A. (2004). "The Walls Were Closing in, and We Were Trapped" A Qualitative Analysis of Street Youth Suicide. *Youth & Society*, 36(1), 30-55.

Kidd, S. A., & Kral, M. J. (2002). Suicide and prostitution among street youth: A qualitative analysis. *Adolescence*, 37(146), 411.

Kuhn, R., & Culhane, D. P. (1998). Applying cluster analysis to test a typology of homelessness by pattern of shelter utilization: Results from the analysis of administrative data. *American journal of community psychology*, 26(2), 207-232.

La Croix Rouge de Belgique section locale de Woluwe-Saint-Pierre (sans date), *Rencontre des sans-abri et migrants (HOMI)*, disponible à l'adresse : [Rencontre des sans-abri et migrants \(HOMI\) > Croix-Rouge de Belgique - Woluwe-Saint-Pierre \(crwsp1150.be\)](#).

La Région bruxelloise se dote d'un plan d'action pour reloger les sans-abri, (2021, 9 juin), La Capitale, disponible à l'adresse : [La Région bruxelloise se dote d'un plan d'action pour reloger les sans-abri - Édition digitale de Bruxelles \(sudinfo.be\)](#).

Latimer, E., Rabouin, D., Méthot, C., McAll, C., Ly, A., & Dorvil, H. (2014). At Home/Chez soi Project-Montréal Site Final Report/Projet Chez soi-Rapport final du site de Montréal. *Calgary: Mental Health Commission of Canada*.

Le loyer moyen d'un appartement à Bruxelles est de 1.100 euros (carte interactive), (2020, 5 février), Le Soir, disponible à l'adresse : [Le loyer moyen d'un appartement à Bruxelles est de 1100 euros \(carte interactive\) - Le Soir](#).

Le Soir (2020, 23 octobre), *Logements sociaux à Bruxelles : un habitant sur dix est sur liste d'attente, voici le plan de la Région*, disponible à l'adresse : [Logements sociaux à Bruxelles: un habitant sur dix est sur liste d'attente, voici le plan de la Région - RTL Info](#).

Logement Brussels (sans date), *Allocation de relogement*, disponible à l'adresse : [Allocation de relogement - Bruxelles Logement](#).

Logement social, (sans date), disponible à l'adresse : [Logement Bruxellois | Candidats](#).

L'Ilot (28 septembre 2021), *ISSUE : un projet innovant d'accompagnement et d'inclusion par le logement temporaire*, disponible à l'adresse : [ISSUE : un projet innovant d'accompagnement et d'inclusion par le logement temporaire - L'Ilot](#).

Martin, L. & Strens, A., *Les sans-abri et le métro bruxellois*, ASBL DIOGENES VZW, disponible à l'adresse : <https://homestreehomedotorg3.files.wordpress.com/2014/08/recherche-finale-2-colonnes.pdf>.

Mennig C., & Vanhessen C. (2018), *Les maisons d'accueil agréées par la Commission Communautaire Française – Rapport sectoriel 2018*, Fédération des maisons d'accueil et des services d'aide aux sans-abri, disponible à l'adresse : https://www.brudoc.be/opac_css/doc_num.php?explnum_id=2189.

Mes aides financières (14 avril 2022), *Incapacité de travail, comment demander son indemnité ?* disponible à l'adresse : [Incapacité de travail - Comment demande son indemnité ? \(mes-aides-financieres.be\)](#).

Nelson, G., Aubry, T., & Lafrance, A. (2007). A review of the literature on the effectiveness of housing and support, assertive community treatment, and intensive case management interventions for persons with mental illness who have been homeless. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(3), 350-361.

New Samusocial (2020), *Rapport d'activité 2019*, disponible à l'adresse : https://samusocial.be/wp-content/uploads/2021/01/210121-Samusocial_rapport-annuel-2019_PRESS-FR-FINAL.pdf.

OCDE (2020), « Améliorer les données et les politiques pour lutter contre le sans-abrisme dans les pays de l'OCDE », synthèse sur le logement abordable, OCDE, Paris, <http://oe.cd/sans-abrisme-2020>.

Œuvre de l'Hospitalité, (sans date), *Rapport d'activité 2020 de la maison d'accueil Home du Pré*, disponible à l'adresse : [La vie dans les Homes - Oeuvre de l'Hospitalité \(jimdofree.com\)](http://www.jimdofree.com).

ONSS (Office Nationale de la Sécurité Sociale) (2019). Instructions administratives ONSS - 2019/4, <https://www.socialsecurity.be/employer/instructions/dmfa/fr/latest>.

Ordonnance du 7 novembre 2002 relative aux centres et services de l'aide aux personnes (1), (2002, 27 novembre), *Moniteur belge*, p.53075.

Ordonnance du 14 juin 2018 relative à l'aide d'urgence et à l'insertion des sans-abri, (2002, 22 juin), *Moniteur belge*, p.55279 et 55280.

Ordonnance du 29 novembre 2019 ajustant le budget général des dépenses de la Commission communautaire commune pour l'année budgétaire 2019, (2019, 10 décembre), *Moniteur belge*, p.111076.

Patterson, M., Somers, J., McIntosh, K., Shiell, A., & Frankish, C. J. (2008). Housing and support for adults with severe addictions and/or mental illness in British Columbia.

Pleace, N., (2016), Guide sur le logement d'abord en Europe.

Pleace, N., Baptista, I., Benjaminsen, L., & Busch-Geertsema, V. (2013). *The costs of homelessness in Europe: An assessment of the current evidence base*. Feantsa.

Police fédérale (sans date), *Statistiques policières de criminalité de la Région de Bruxelles-Capitale*, disponible à l'adresse : [rapport 2021 trim2 reg Region de Bruxelles Capitale fr.pdf](http://rapport2021.trim2.reg.Region.de.Bruxelles.Capitale.fr.pdf) (policefederale.be).

Quittelier, B. et Horvat N., (2020, 27 janvier) *Sans-abri à Bruxelles – Une confusion entre urgence et précipitation ?*, Observatoire belge des inégalités, disponible à l'adresse : [Sans-abri à Bruxelles \(inegalites.be\)](http://inegalites.be).

Ridgway, P., & Zipple, A. M. (1990). The paradigm shift in residential services: from the linear continuum to supported housing approaches. *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 13(4), 11.

Rew, Margaret Taylor-Seehafer, ML Fitzgerald, L. (2001). Sexual abuse, alcohol and other drug use, and suicidal behaviors in homeless adolescents. *Issues in comprehensive pediatric nursing*, 24(4), 225-240.

Rey Q. (2022), *Chiffres de l'aide juridique 2021 (exercice 2019-2020)*, disponible à l'adresse : [Chiffres de l'aide juridique 2021 \(exercice 2019-2020\) | La Tribune \(avocats.be\)](http://chiffres.de.l.aide.juridique.2021.exercice.2019-2020.la.tribune.avocats.be).

RTL Info (2021, 27 octobre), *Les SDF morts recensés en 2020 sont en moyenne décédés à l'âge de 48 ans*, disponible à l'adresse : [Les SDF morts recensés en 2020 sont en moyenne décédés à 48 ans - RTL Info](http://les.sdf.morts.recensees.en.2020.sont.en.moyenne.decedes.a.l.age.de.48.ans.rtl.info).

Service public régional de Bruxelles – Bruxelles Logement (sans date), *Logements inoccupés*, disponible à l'adresse : <https://logement.brussels/etre-propretaire/logements-inoccupes/>.

Service public régional de Bruxelles (sans date), *Logements sociaux*, disponible à l'adresse : <https://logement.brussels/louer/logements-sociaux/>.

Shapcott, M. (2007). The blueprint to end homelessness in Toronto. *Toronto: The Wellesley Institute*.

SPF (Service Public Fédéral Belge), (sans date), CPAS, disponible à l'adresse : https://www.belgium.be/fr/famille/aide_sociale/cpas.

SPF Finances (sans date), *Taxe communale*, disponible à l'adresse : https://finances.belgium.be/fr/particuliers/declaration_impot/taxe_communale#q1.

SPF Justice (Service Public Fédéral de Justice), (sans date) *Budget évolution 2016-2020*, disponible à l'adresse : [Budget, évolution 2016-2020 - Service public federal Justice \(belgium.be\)](#).

SPF Justice (Service Public Fédéral de Justice), *Justice en chiffres 2015-2019*, disponible à l'adresse : [jic-fr-2015-2019.pdf \(belgium.be\)](#).

SPF Justice (Service public fédéral de Justice) (2017), *Rapport annuel 2017*, disponible à l'adresse : https://justice.belgium.be/sites/default/files/rapport_annuel_dg_epi_2017_0.pdf.

SPF Justice (Service Public Fédéral de Justice), (2020, 1er septembre), *Aide juridique de deuxième ligne : nouvelles règles*, disponible à l'adresse : [Aide juridique de deuxième ligne : nouvelles règles - Justice \(belgium.be\)](#).

SPF Justice (Service Public Fédéral de Justice), (sans date), *Plus d'infos sur la prison de Forest – Berkendael*, disponible à l'adresse : https://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/prisons/prisons_belges/prisons/plus_d_infos/forest-berkendael.

SPF Justice (Service Public Fédéral de Justice), (sans date), *Plus d'infos sur la prison de St-Gilles*, disponible à l'adresse : https://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/prisons/prisons_belges/prisons/plus_d_infos/st-gillis.

SPF Santé Publique (Service Public Fédéral Santé Publique), *Sécurité de la chaîne alimentaire et environnement (2019), Données phares dans les soins de santé – hôpitaux généraux*, disponible à l'adresse : [Téléchargez ici le rapport entier en PDF - Vers une Belgique en bonne santé \(belgiqueenbonnesante.be\)](#).

SPF Santé Publique (Service Public Fédéral Santé Publique), *Sécurité de la chaîne alimentaire et environnement (2021), Données phares dans les soins de santé – Soins en santé mentale*, disponible à l'adresse : [Blikvanger Gezondheidszorg GGZ FR v09.pdf \(belgiqueenbonnesante.be\)](#).

SPP Intégration sociale (sans date), *Baromètre de l'intégration sociale*, disponible à l'adresse : [Bienvenue \(mi-is.be\)](#).

SPP intégration sociale (sans date), (l'Équivalent du) Revenu d'Intégration, disponible à l'adresse : <https://www.mi-is.be/fr/lequivalent-du-revenu-dintegration-sociale>.

SPP Intégration Sociale, (sans date) *Outils CPAS, Montants*, disponibles à l'adresse : <https://www.mi-is.be/fr/outils-cpas/montants>.

SPP Intégration Sociale (sans date), *Garantie locative*, disponible à l'adresse : [Garantie locative | SPP Intégration Sociale \(mi-is.be\)](#).

SPP intégration sociale (sans date), *Sans-abri et primes d'installation*, disponible à l'adresse : [Sans-abri et primes d'installation | SPP Intégration Sociale \(mi-is.be\)](#).

SPP Intégration Social (sans date), *Tarif social gaz et électricité*, disponible à l'adresse : [Tarif social gaz et électricité | SPP Intégration Sociale \(mi-is.be\)](#).

SLRB (Société du Logement de la Région de Bruxelles-Capitale, (sans date), *Statistiques des SISF 2020*, disponible à l'adresse : [Microsoft Power BI](#).

Statbel (2022, 29 juin), *Indice des prix à la consommation*, disponible à l'adresse : [Indice des prix à la consommation | Statbel \(fgov.be\)](#).

Statbel (sans date), *Risque de pauvreté ou d'exclusion sociale*, disponible à l'adresse : [Risque de pauvreté ou d'exclusion sociale | Statbel \(fgov.be\)](#).

Sud-Ouest, (2019, 4 décembre), *Un SDF préfère la prison à la rue, le tribunal lui donne satisfaction*, disponible à l'adresse : [Un SDF préfère la prison à la rue, le tribunal lui donne satisfaction \(sudouest.fr\)](#).

Stephens, M. & Fitzpatrick, S. (2007) Welfare regimes, housing systems and homelessness. How are they linked? *European Journal of Homelessness*, 1, 201–212.

Tinland, A., Girard, V., Loubiere, S., & Auquier, P. (2016). Un chez-soi d'abord, Rapport intermédiaire de la recherche. Volet quantitative.

Tolomiczenko, G. S., Goering, P. N., & Durbin, J. F. (2001). Educating the public about mental illness and homelessness: A cautionary note. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 46(3), 253-257.

Tsemberis, S., Gulcur, L., & Nakae, M. (2004). Housing first, consumer choice, and harm reduction for homeless individuals with a dual diagnosis. *American journal of public health*, 94(4), 651-656.

Valsamis D., (2016), *Analyse d'efficacité des pratiques Housing First menées dans le cadre de Housing First Belgium en Belgique*, IDEA Consult.

van der Plancke V. et Bernard N. (2019), *Les expulsions de logement : aspects juridiques*, Observatoire de la Santé et du Social de Bruxelles.

10. Bijlagen

10.1. Niet-geraamde kosten

10.1.1. Voedselhulp

Voedselhulp in het BHG kan vier verschillende vormen aannemen: voedselpakketten, sociale restaurants, sociale kruidenierswinkels en solidaire koelkasten. De voedselhulp in België is afkomstig van verschillende bronnen: van producenten en fabrikanten, van Europa via het Fonds voor Europese hulp aan de meest behoeftigen (FEAD), van systemen voor recuperatie van onverkochte goederen (DREAM zorgt bijvoorbeeld voor de recuperatie en distributie op de Brusselse ochtendmarkt en bij andere leveranciers), van supermarkten en lokale winkels, en van aankopen door organisaties, enz. Verzamel- en distributieplatformen en voedselbanken verzorgen de logistiek (transport, enz.). De verdeling van het voedsel ten slotte gebeurt via sociale kruidenierswinkels, sociale en gemeentelijke restaurants en via de distributie van pakketten¹⁵². In het kader van deze studie konden we die kosten echter niet ramen.

10.1.2. Politie-interventies

Naast de kosten van thuisloosheid voor het strafrechtelijk systeem moeten ook de kosten voor de politie worden geëvalueerd, aangezien thuislozen relatief regelmatig contact met de politie kunnen hebben. Deze contacten kunnen verschillende vormen aannemen: contact tijdens politierondes om mensen te vragen bepaalde plaatsen te verlaten, aanhouding van daklozen in staat van dronkenschap, of opsluiting in een ontnuchteringscel voor een nacht. Bovendien kan de politie ook worden opgeroepen in geval van ernstig of onbeheersbaar geweld in de centra. Behalve deze kosten moet ook rekening worden gehouden met het administratieve werk dat dit meebrengt. De politiezone van de stad Brussel en Elsene beschikt al geruime tijd over een team van politieagenten, Herscham genaamd, dat zich enkel bezighoudt met daklozen, wat dus een kost vertegenwoordigt.

In 2019 werden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in totaal 163.381 gerechtelijke inbreuken geregistreerd¹⁵³. Dit cijfer geldt voor de hele bevolking en zegt niets over het aantal bekeuringen voor daklozen. We beschikken echter niet over de nodige informatie om de kosten van een politie-interventie te beoordelen.

10.1.3. Aanleg en onderhoud van openbare ruimtes

Zoals aangegeven in de studie van Strens A. en Martin L. (2013), hebben de diensten voor openbaar vervoer de voorbije jaren een aantal verbeteringen doorgevoerd om het veiligheidsgevoel bij de gebruikers te verbeteren en te verhogen. Bovendien zijn er verschillende soorten actoren actief in het veld om de veiligheid en netheid te bevorderen. Het openbaar vervoer is echter niet de enige plaats waar inrichting of onderhoud gebeurt. De handhaving van de netheid in de straten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is ook een variabele waarmee rekening moet worden gehouden.

We kunnen deze kosten echter niet ramen.

¹⁵² Federatie van Maatschappelijke Diensten (geen datum), *Voedselhulp in België*, beschikbaar op: <https://www.fdss.be/nl/voedselhulp/voedselhulp-in-belgie/>, geraadpleegd op 04/04/2022.

¹⁵³ Federale politie (geen datum), *Statistiques policières de criminalité de la Région de Bruxelles-Capitale*, beschikbaar op: [rapport 2021 trim2 reg Region de Bruxelles Capitale fr.pdf \(policefederale.be\)](#), geraadpleegd op 06/04/2022.

10.1.4. Verlies van overheidsontvangsten uit gewestelijke en gemeentebelastingen

Naast het verlies aan overheidsontvangsten uit socialezekerheidsbijdragen en belastingen (PB) moet ook rekening worden gehouden met het verlies in verband met de niet-betaling van andere gewestelijke en gemeentelijke belastingen die mensen in België moeten betalen. Zoals vermeld staat op de website van de FOD Financiën, zijn in België ¹⁵⁴ de gemeentebelastingen extra belastingen bovenop de personenbelasting (PB) die berekend worden op basis van een percentage van de personenbelasting en door de gemeenten zelf worden bepaald. Dit betekent dat er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 19 verschillende tarieven kunnen bestaan (zie tabel 31), afhankelijk van de gemeente waar de inwoners van het Gewest woonachtig zijn.

Tabel 52. Geldende tarieven van de gemeentebelasting in 2021 voor de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Gemeentebelastingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
Gemeente	Tarieven
Anderlecht	5,50 %
Oudergem	6,00 %
Sint-Agatha-Berchem	6,80 %
Stad Brussel	6,00 %
Etterbeek	6,70 %
Evere	6,50 %
Vorst	7,00 %
Ganshoren	6,90 %
Elsene	7,50 %
Jette	6,50 %
Koekelberg	6,00 %
Sint-Jans-Molenbeek	6,30 %
Sint-Gillis	6,30 %
Sint-Joost-ten-Node	6,50 %
Schaarbeek	4,90 %
Ukkel	5,70 %
Watermaal-Bosvoorde	7,50 %
Sint-Lambrechts-Woluwe	5,70 %
Sint-Pieters-Woluwe	6,00 %

Bron: FOD Financiën

Naast de gemeentebelastingen kunnen de inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook worden onderworpen aan belastingen van het gewest (gewestbelastingen). Dankzij de website van Fiscaliteit Brussels (<https://fiscaliteit.brussels>) beschikken we over een overzicht van alle gewestelijke belastingen (zie tabel 32).

Tabel 53. Gewestbelastingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Categorie	Belastingen
Vastgoed	Onroerende voorheffing
	Gewestbelasting op de inrichtingen van toeristische logies
	Premie BE HOME
	Belasting op parkeerplaatsen

¹⁵⁴ FOD Financiën (geen datum), *Gemeentebelasting*, beschikbaar op: <https://financien.belgium.be/nl/particulieren/belastingaangifte/gemeentebelasting>, geraadpleegd op 17/03/2022.

	Belastingen op stapelplaatsen van schroot
	Belasting op niet-residentiële oppervlakten
	Belasting op gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke inrichtingen
	Belasting op bankinstellingen
	Belasting op aanplakborden
	Belasting op verdeelautomaten van motorbrandstoffen
<i>Mobiliteit</i>	Verkeersbelastingen
	Brusselse Lage-emissiezones (LEZ)
	Belasting op taxidiensten of voertuigen met chauffeur
	Kilometerheffing voor vrachtwagens
<i>Ondernemingen</i>	Gewestbelasting voor bedrijven en zelfstandigen
<i>Andere belastingen</i>	Belasting op afvalverbranding
	Administratieve boetes
	Belasting op het niet-selectief ophalen van afval
	Belasting op de agentschappen voor weddenschappen op paardenwedrennen

Bron: Fiscaliteit Brussels (<https://fiscaliteit.brussels>)

We kunnen deze kosten echter niet ramen.

10.2. Opmerking: andere woningtypes in het BHG en woningen waarvan wordt aangenomen dat ze leegstaan

De scenario's die we hierboven voorstellen, zijn niet de enige mogelijkheden om daklozen huisvesting te bieden en bij uitbreiding, door ook voor de nodige opvolging te zorgen, om een einde te maken aan thuisloosheid. Sommige van deze mogelijkheden bestaan al en andere kunnen worden ontwikkeld. We stellen er hier enkele voor:

Vermoedelijk leegstaande woningen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

In het persbericht van 15 december 2021¹⁵⁵ werden de resultaten voorgesteld van een gezamenlijk onderzoek van de ULB en de VUB naar het aantal vermoedelijk leegstaande woningen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Om het aantal vermoedelijk leegstaande woningen vast te stellen, baseerden de onderzoekers zich op verschillende indicatoren: geen domiciliëring, een laag waterverbruik, het overschot aan wooneenheden in verhouding tot het aantal domiciliëringen, of de aanwezigheid van bedrijven of een winkel, of een tweedeverblijftaks op dat adres.

In deze studie schatten de onderzoekers dat de kans op leegstand over bijna 10.000 gebouwen zou gaan, wat overeenstemt met naar schatting tussen 17.000 en 26.400 leegstaande woningen. Deze schattingen moeten verder worden onderzocht om na te gaan welke van deze woningen daadwerkelijk onbewoond zijn¹⁵⁶.

Momenteel is het onbewoond laten van een woning een administratieve inbreuk op de Brusselse huisvestingscode en kan de eigenaar van de leegstaande woning dus een boete krijgen (van 500 euro). Er bestaan echter mogelijkheden om die boete te vermijden, maar ook oplossingen waardoor de eigenaar zich niet hoeft bezig te houden met het administratieve beheer van zijn woning door het te huur aan te bieden via een sociaal makelaarskantoor¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Azoef A., (15 december 2021), *Persbericht van 15 december 2021 over het eerste gewestelijke kadaster van vermoedelijk leegstaande woningen*, beschikbaar op [Nawal Ben Hamou | Een eerste gewestelijk kadaster van vermoedelijk leegstaande woningen](#), geraadpleegd op 20/05/2022.

¹⁵⁶ Idem.

¹⁵⁷ Gewestelijke Overheidsdienst Brussel - Brussel Huisvesting (geen datum), *Leegstaande woningen*, beschikbaar op: <https://huisvesting.brussels/eigenaar-zijn/leegstaande-woningen/>, geraadpleegd op 23/05/2022.

Deze woningen zouden ook een van de oplossingen kunnen zijn om een einde te maken aan thuisloosheid in Brussel. Leegstaande woningen kunnen namelijk worden gebruikt als opstapje om daklozen opnieuw te huisvesten. Het zou dan gaan om tijdelijke woningen waarover daklozen gedurende een bepaalde tijd kunnen beschikken, zodat ze een stabiele situatie krijgen en een nieuwe woning kunnen zoeken.

Sociale Verhuurkantoren (SVK's):

Sociale Verhuurkantoren zijn vzw's, erkend en gesubsidieerd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, die tot doel hebben een deel van de huurmarkt in Brussel open te stellen voor sociale doeleinden. In de praktijk betekent dit dat ze het beheer van woningen van particuliere verhuurders overnemen en deze woningen tegen een betaalbare prijs ter beschikking stellen van gezinnen met een laag inkomen.

Door zijn eigendom aan te bieden bij een sociaal verhuurkantoor, is de eigenaar er zeker van dat hij elke maand de huurprijs via het SVK ontvangt, ook wanneer de huurder niet betaalt, en dat geldt ook voor de huurlasten. Het SVK zorgt voor het volledige beheer van het verhuurde pand (keuze van de huurder, beheer van de huurovereenkomst, verzekering van de woning tegen brandrisico's, toezicht op kleine renovatiewerken, ...).

Openbare huisvesting

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er twee grote verhuurders van sociale woningen: de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) via de Openbare Vastgoedmaatschappijen (OVM's) en de gemeenten/OCMW's/Grondregie¹⁵⁸. De wachtlijsten zijn anders bij de twee verhuurders en de aangerekende huurprijzen ook. Zoals vermeld in het Noodplan Huisvesting 2020-2024¹⁵⁹ zijn de OVM's namelijk de enige verhuurders die de huur bepalen op basis van het gezinsinkomen, die varieert tussen 22 en 24 % van het inkomen. Anderzijds worden de huurprijzen die de OCMW's, de gemeenten en de Grondregie aanrekenen, vastgesteld op basis van de kostprijs van de woning, de prijs per vierkante meter, enz.

Daarom wordt momenteel¹⁶⁰ uitgelegd dat gezinnen die een sociale woning krijgen van een OCMW, een gemeente of de Regie, er belang bij hebben om op de wachtlijst te blijven staan voor sociale woningen die door de BGHM worden aangeboden. Op basis van deze vaststelling hebben we beslist onze analyse te baseren op de gemiddelde huurprijs van de SVK's.

10.3. Opmerking: aanvullende informatie over rechtsbijstand

Tabel 54. Voorwaarden voor het ontvangen van juridische (tweedelijns)bijstand in België (1 september 2020 en 1 januari 2022)

	Categorie	Voorwaarden
1 september 2020:		
	<i>Alleenstaande</i>	<i>Volledig kosteloos:</i> als netto maandinkomen < 1.226 euro <i>Gedeeltelijk kosteloos:</i> als netto maandinkomen tussen 1.226 euro en 1.517 euro

¹⁵⁸ Ben Hamou, N., (2021), *Noodplan Huisvesting 2020-2024*, beschikbaar op: [Noodplan-huisvesting_DEF.pdf \(nawalbenhamou.brussels\)](#), geraadpleegd op 19/05/2022.

¹⁵⁹ Idem.

¹⁶⁰ Idem.

	<i>Alleenstaande met persoon ten laste of samenwonende partner</i>	<p><u>Volledig kosteloos</u>: als het maandelijkse netto-inkomen van het gezin lager is dan 1.517 euro, na aftrek van 259,18 euro per persoon ten laste (wat overeenkomt met 20 % van het leefloon op 1 maart 2020)</p> <p><u>Gedeeltelijk kosteloos</u>: als het maandelijkse netto-inkomen van het gezin tussen 1.517 euro en 1.807 euro ligt, na aftrek van 259,18 euro per persoon ten laste (wat overeenkomt met 20 % van het leefloon op 1 maart 2020)</p>
1 januari 2022:		
	<i>Alleenstaande</i>	<p><u>Volledig kosteloos</u>: als het netto maandinkomen lager is dan 1.326 euro</p> <p><u>Gedeeltelijk kosteloos</u>: als het netto maandinkomen tussen 1.326 euro en 1.617 euro ligt</p>
	<i>Alleenstaande met persoon ten laste of samenwonende partner</i>	<p><u>Volledig kosteloos</u>: als het maandelijkse netto-inkomen van het gezin lager is dan 1.617 euro, na aftrek van 289,93 euro per persoon ten laste (wat overeenkomt met 20 % van het leefloon op 1 januari 2022)</p> <p><u>Gedeeltelijk kosteloos</u>: als het maandelijkse netto-inkomen van het gezin tussen 1.617 euro en 1.907 euro ligt, na aftrek van 289,93 euro per persoon ten laste (wat overeenkomt met 20 % van het leefloon op 1 januari 2022)</p>

Bron: FOD Justitie en Advocaten.be

Sinds 1 september 2020 zijn er nieuwe regels ingevoerd met betrekking tot de drempel voor de inkomensvoorwaarden¹⁶¹. Op die datum werden de bedragen van het netto maandinkomen met 200 euro verhoogd, en vervolgens elk jaar op 1 september met nog eens 100 euro tot en met 2023, waardoor de drempel voor een alleenstaande op 1.526 euro komt. Daarna worden deze bedragen vanaf 1 september geïndexeerd naar gelang van de wijziging van de index van de consumptieprijzen. Het netto maandinkomen komt overeen met alle bestaansmiddelen van alle samenwonenden (pensioen, alimentatiebijdrage, maar zonder kinderbijslag)¹⁶².

¹⁶¹ Belangrijk is op te merken dat bepaalde categorieën van mensen (als er geen tegenbewijs is) worden beschouwd als personen die niet over voldoende bestaansmiddelen beschikken (FOD Justitie, 2020, *Juridische tweedelijnsbijstand: nieuwe regels*). Het gaat om: personen die een leefloon of maatschappelijke hulp ontvangen (OCMW), personen die een inkomensgarantie voor ouderen ontvangen, personen die een inkomensvervangende tegemoetkoming voor personen met een handicap ontvangen, personen die een kind ten laste hebben dat recht geeft op gewaarborgde kinderbijslag, huurders van een sociale woning die een minimumhuur betalen in het Waals Gewest, of in het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest een huur betalen die overeenkomt met de helft van de basishuurprijs, gedetineerden, beklaagden als bedoeld in artikelen 216quinques en 216septies van het Wetboek van Strafvordering (procedure tot onmiddellijke verschijning), geesteszieke personen, wat de toepassing van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke betreft, personen van vreemde nationaliteit, enkel wat de indiening van een verzoek tot regularisering van verblijf betreft, of van een administratief of rechterlijk beroep tegen een beslissing die werd genomen met toepassing van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, asielaanvragers of personen die een aanvraag indienen tot het verkrijgen van het statuut van ontheemde, personen belast met overmatige schulden met het oog op de inleiding van een procedure van collectieve schuldenregeling, en minderjarigen.

¹⁶² FOD Justitie (Federale Overheidsdienst Justitie), (2020, 1 september), *Juridische tweedelijnsrechtsbijstand: nieuwe regels*, beschikbaar op: [Juridische tweedelijnsbijstand: nieuwe regels - Justitie \(belgium.be\)](https://www.justitie.be/nieuwe-regels), geraadpleegd op 22/02/2022.

Er bestaan bepaalde statistieken over zaken op nationaal niveau: 85,74 % (79.396 zaken) van de zaken ontving volledig kosteloze rechtsbijstand, 6,08 % (5.629 zaken) van de zaken ontving gedeeltelijk kosteloze rechtsbijstand (voorzieningen tussen 25 en 125 euro per zaak), 8,17 % (7.564 zaken) van de zaken kregen een pro Deoadvocaat en 0,01 % van de zaken (7 zaken in totaal) werd geweigerd¹⁶³. Er zijn ook andere statistieken beschikbaar over de categorieën van kosteloze rechtsbijstand in het kader van juridische bijstand binnen de Orde van Franstalige en Duitstalige balies (gegevens in tabel 23)

Tabel 55. Categorieën waarvoor rechtsbijstand kosteloos was in 2020 (begrotingsjaar 2018-2019) binnen de OFDB

	Aantal zaken	Percentage
(101) : Alleenstaande volledig kosteloos	3.872	4,18 %
(102) : Samenwonende of alleenstaande met persoon ten laste volledig kosteloos	12.386	13,38 %
(103) : Personen met een leefloon of maatschappelijke hulp	6.404	6,92 %
(104) : Personen die in aanmerking komen voor de inkomensgarantie voor ouderen (IGO)	135	0,15 %
(105) : Personen die een inkomensvervangende tegemoetkoming voor gehandicapten ontvangen (IVT)	571	0,62 %
(106) : Personen met een kind ten laste die gewaarborgde gezinsbijslag ontvangen	1	0,00 %
(107) : Sociale huurders die de helft van de basishuur of een gemiddelde minimumhuur betalen	19	0,02 %
(108) : Minderjarigen	14.615	15,78 %
(109) : Vreemdelingen, alleen voor het indienen van een aanvraag voor een verblijfsvergunning of een administratief of gerechtelijk beroep tegen een beslissing die is genomen in toepassing van de wetten inzake de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen	5.255	5,68 %
(110) : De asielzoeker of de persoon die erkenning als vluchteling of de status van ontheemde aanvraagt	7297	7,88 %
(111-1): Médié (plus présumé)	832	0,90 %
(111-2): Persoon met overmatige schulden	1.311	1,42 %
(201): Gedetineerde	9.740	10,52 %
(202): Beklaagde procedure onmiddellijke verschijning	7	0,01 %
(203): Geesteszieke persoon	2.984	3,22 %
(301): Alleenstaande gedeeltelijk kosteloos	3.436	3,71 %
(302): Samenwonende of alleenstaande met persoon ten laste gedeeltelijk kosteloos	2.145	2,32 %
(900): Salduz	7.888	8,52 %
(901): Salduz-telefoon	2.328	2,51 %
(903): Voor verhaal tegen de BAJ	6	0,01 %
(904): Pro Deoadvocaat	284	0,31 %
(905): Dringend (voornamelijk Salduz)	11.075	11,96 %
Niet gespecificeerd	2	0,00 %
Totaal	92593	100,00 %

Bron: Cijfers van juridische bijstand en FOD Justitie

In 2020 heeft de Europese Commissie voor de Efficiëntie van Justitie onderzoek gevoerd naar de Europese rechtssystemen. Zo werd geschat dat in België 9,00 euro per inwoner werd besteed aan juridische bijstand¹⁶⁴.

¹⁶³ Idem.

¹⁶⁴ CEPEJ (2020), *Systèmes judiciaires européens – rapport d'évaluation*, beschikbaar op: <https://rm.coe.int/rapport-evaluation-partie-1-francais/16809fc056,%20p.39>, geraadpleegd op 13/04/2022.

10.4. Gevoeligheidsanalyse

Tabel 56. Gevoeligheidsanalyse - dagelijkse kosten naar gelang van het percentage gebruikers in 2019 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Dagelijkse kosten naar gelang van het percentage gebruikers	Percentage daklozen dat gebruikmaakt van de diensten									
	10 %	20 %	30 %	40 %	50 %	60 %	70 %	80 %	90 %	100 %
<i>Aantal daklozen</i>	531	1.063	1.594	2.125	2.657	3.188	3.719	4.250	4.782	5.313
Huisvesting										
Noodopvang	31.936 €	63.873 €	95.809 €	127.746 €	159.682 €	191.619 €	223.555 €	255.492 €	287.428 €	319.364 €
Onthaalhuis	49.549 €	99.098 €	148.647 €	198.196 €	247.745 €	297.294 €	346.843 €	396.392 €	445.941 €	495.490 €
Dagopvang straathoekwerk										
Centrum voor dagopvang	17.618 €	35.236 €	52.854 €	70.472 €	88.090 €	105.707 €	123.325 €	140.943 €	158.561 €	176.179 €
Straathoekwerk	20.806 €	41.611 €	62.417 €	83.223 €	104.029 €	124.834 €	145.640 €	166.446 €	187.251 €	208.057 €
OCMW										
OCMW-hulp	16.448 €	32.896 €	49.343 €	65.791 €	82.239 €	98.687 €	115.135 €	131.582 €	148.030 €	164.478 €
Gezondheidszorg										
Gezondheidszorg - algemeen ziekenhuis	368.589 €	737.179 €	1.105.768 €	1.474.358 €	1.842.947 €	2.211.536 €	2.580.126 €	2.948.715 €	3.317.304 €	3.685.894 €
Gezondheidszorg - psychiatrisch ziekenhuis	210.618 €	421.236 €	631.854 €	842.472 €	1.053.090 €	1.263.708 €	1.474.326 €	1.684.944 €	1.895.562 €	2.106.179 €
Medische dienst	67.279 €	134.557 €	201.836 €	269.114 €	336.393 €	403.671 €	470.950 €	538.228 €	605.507 €	672.785 €
Juridische dienst en rechtssysteem										
Rechtssysteem	80.577 €	161.154 €	241.731 €	322.308 €	402.885 €	483.462 €	564.039 €	644.616 €	725.193 €	805.770 €
Justitiehuis ¹⁶⁵	274.039 €	548.078 €	822.118 €	1.096.157 €	1.370.196 €	1.644.235 €	1.918.275 €	2.192.314 €	2.466.353 €	2.740.392 €
Rechtsbijstand ¹⁶⁶	293.161 €	586.321 €	879.482 €	1.172.643 €	1.465.804 €	1.758.964 €	2.052.125 €	2.345.286 €	2.638.446 €	2.931.607 €
Overheidsontvangsten										
Verlies van socialezekerheidsbijdragen	23.405 €	46.810 €	70.215 €	93.619 €	117.024 €	140.429 €	163.834 €	187.239 €	210.644 €	234.049 €
Verlies van belastingontvangsten	9.325 €	18.649 €	27.974 €	37.299 €	46.623 €	55.948 €	65.273 €	74.597 €	83.922 €	93.247 €

¹⁶⁵ Voor de justitiehuisen hebben we de kosten van een zaak per persoon berekend (de kosten van een zaak bedragen € 515,79).

¹⁶⁶ Ook voor de rechtsbijstand hebben we de kosten van een zaak per persoon berekend (de kosten van een zaak bedragen 551,78 euro).

